

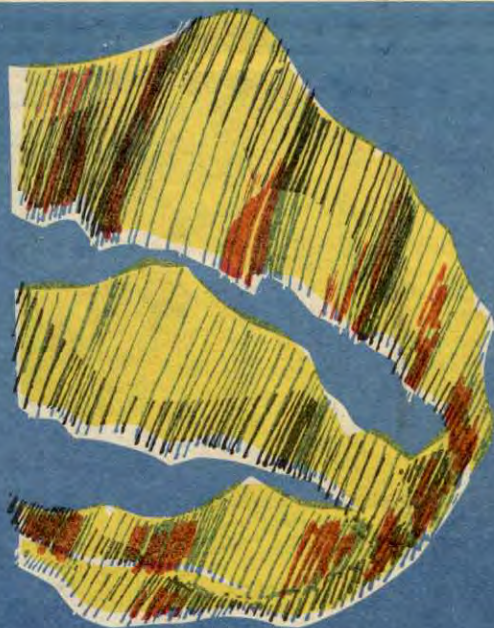
SÁMIID- HILAT

SÁMI AVIISA AKP(m-l)-AS

BARGIID KOMMUNISTAID BELLUDAT MARXISTA-LENINISTAT

NR.1 1978

kr.3.00

ÁLAHÆJU/GUOVVDAGÆINNUÆNU:

Doarjo ákšuvdna elfábmu huksema vuostá!

Ráðdehus læ ráwven Álahæju/Guovdagæinnuænu dulvadit.

Čakčat 76-as finai birasgodtegeatneministtar Gro Harlem Brundland guovllu gæčadæmen. Son bođii dovdat garra vuostehágu, ja Finnmark Arbeiderparti nannosit vuottatalloi go loapalažčat vel gæččalii bodnjat dan guvluu ate huksehit unnimus evttohusa. Virdnejávrru dulvadæme vuosta ge manne guovlluolbmot nu go æra hukseplánid vuosta ovdal.

Guorahallama manna dikte Arbeiderparti njunnušolbmot facit olggos ate ašši galggai manjuvot. Doaivva ate oazžut bistevass gáttiejumi lægis, dolloi hægkas gidta manna válgga. Dala manna válgga bæsaimeet de dietit ate fákkestaga de læi hoappu dokkehit huksema juo giđđat 78-is.

Dát čájeha man lákai DNA-njunuš ovttolatte ate dárbbmehutta vuostalastiid. Dalle go bidje jotui daid issoras plánaid, ærret æra dulvadit Máze, de sáttet dál unniduvvon huksema birra hubmat.

Ate áitit dulvadit Skáiddi ja Návuoana, dan lákai gæččalit vuostalastiid háddjet. Hubmamuš ate unnidit huksema, læ táktikka ate bæssat dulvadišgoatit čácelegiid sámi guovddaš guovlluin. Álbmotčoaččimis Mázes čakčat 76-as humai Álahæju sádnegođihæddji unnimus evttohusa birra, dan bodta go oaveingenier-

ra Melø NVE-as humai vuosttas huksemevttohusa birra. Státa læ dan mages ate fátet gidta čenkešii vai manna bæssa obpa gieđa váldit. Danne æt galgga mie-tat man ge dulvadæbmai, æt Skáiddi, Návuoana- dahje Álahæju/Guovdagæin-nuænu dulvadit. Mutumat læt doivon atte ráðdehus áddešii ja válddašii vutii boazo sábmelažčaid, Álahæju lægi ænadoalliid, luossabivdiid ja luotugáttentolb-moid moaitagiid. Dát doaivva ii læt likustuva. Vaikko guokte guoskevas gielda læt mannan huksema vuosta, læba ráðdehus ja NVE čájeha ate soai æmb-bo vuti váldiba Á/S Sydvaranger sævestæme hálbbes elfámu, go álbmoga daid guovlluin gæt gillat šaddet.

ÁLBMUT VOUSTALASTA

Sámiid organisašuvnnat æi háliit huksema. Sámiide mærkkašat čácelegiid dulvadæmit guovddaš sámi guovlluin njulgestaga rievadábmii bácan dæstalaš riggodagaid. Elfábmui Álahæju/Guovdagæinnuænuš ii huksejuvvo ávkin sámi-de, muto danne go dáža ja olgoriikka stuorakápitala dan háliida. Gáibadus fer-te læt ate sámít ieža galget mærridit goas ja man lákai dát návccat galget ávk-kuhvuvot. Álbmotoaivil Álahæju ja Guovdagæinnu gieldas læ áibbas čielggas.

IVGUVUODNA— SKIBOTN

Mi æt adte vuollai..

daddjá Aslak Båhl s.10-14

«Mærrasáme-
akšuvdna»

Ivvar:«Il læt
ávkin sámiide»

s.16-19

REINDRIFTSLOVA VEDTATT I

ODELSTINGET s.3

se intervju med
statssekretær Ole K. Sara

ALTA/KAUTOKEINOVASSDRAGET Støtt aksjonen mot utbygginga!

Regjeringa har vedtatt å anbefale utbygging av Alta/Kautokeinovassdraget.

Høsten 76 var miljøvernminister Gro Harlem Brundtland på befaring i området. Hun møtte massiv motstand og totalt nederlag for den siste taktiske vrien til Finnmark Arbeiderparti om å bygge ut et såkalte minste alternativ. Forslaget om utbygging av bare Virdnejávrru ble avvist like kontant av lokalbefolkninga som alle tidligere utbyggingsforslag.

Etter befaringsa lot toppene i Arbeiderpartiet det sive ut at saka skulle utsettes. Håpet om varig vern av vassdraget ble holdt i live til etter valget. Straks valget var over fikk vi så vite at det plutselig hasta med å få utbygginga vedtatt allerede våren 1978.

Dette viser det taktiske spillet DNA-ledelsen hele tida har drevet for å passivisere motstanden. Siden de starta med svære planer med bl.a. neddemming av Masi, kan de nå snakke om redusert utbygging. Med å true med utbygging av Skaidi og Kvænangen har de forsøkt å splitte motstanden. Snakket om redusert utbygging er en taktikk for å få starta neddemminga av vassdragene i de sentrale samiske områdene. På folkemøtet i Masi høsten 1976 snakka ordfereren i Alta om minste alternativ,

mens overingenier Melø i NVE snakka om første byggetrinn. Staten er ute etter å få tak i lillefingeren for seinere å ta helle handa. Derfor må vi ikke la oss presse til å godta noen som helst utbygging, verken av Skaidi, Kvænangen eller Alta/Kautokeinovassdraget.

Noen har håpet at regjeringa ville forstå og ta hensyn til gode argumenter fra reindriftssamene, gårdbrukerne i Altdalen, laksefiskerne og naturvernfolk. Det håpet har slått feil. Selv om også de to berørte kommunene har gått imot utbygging har regjeringa og NVE vist at de tar mer hensyn til et vink fra A/S Sydvaranger om billig kraft, enn folket i det området som blir ramma.

FOLKET ER IMOT

De samiske organisasjonene ønsker ingen utbygging. For samene må utbygging av de store vassdragene i de sentrale samiske områdene bli sett på som plyndring av enda en viktig ressurs. Den elektriske krafta fra Alta/Kautokeinovassdraget bygges ikke ut til gagn for samene, men fordi den norske og utenlandske storkapitalen ønsker det. Kravet må være at samene sjøl skal bestemme når og hvordan disse ressursene skal nyttes.

Folkemeininga i Alta og Kautokeino kommune kan det ikke være tvil om.

Altaelva sett fra Bæskades.

Lrdag 14. januar var ca. 150 samer og en del nordmenn samlet i Kirkenes til en storslagen mønstring av samisk kultur fra hele Nordkalotten. Samer fra både Sverige, Finland og Norge deltok med stor entusiasme på en samisk kulturkveld, som ble arrangert av den ny-opprettede Mad'da Var'jat Sámi Nouraid Særvi. (Sør-Varanger Same Ungdoms Forening).

Lordagskvelden var tettepakket med innslag fra joik, trekkspill og sketsjer av ei teatergruppe fra Karasjok Sámi Nouraid SÆRVÍ. Det var hovedsaklig den unge garde av samer som opptrådte, men den eldre Ellen Berit Balto fra Karasjok fikk trampeklapp for sine dyktig framførte joiker. Også Piera Balto var dyktig, spesielt da han framførte en trist joik — og det var tydelig at han var populær.

Programmet med de kulturelle innslagene varte i mange timer, så det er vanskelig å trekke fram alt — men den internasjonalt kjente Nils Aslak Valkeapæe fra Finland og Asa Blind fra Sverige gjorde stort inntrykk på forsamlinga. Liksa er det verdt å nevne den dyktige teatergruppa fra Karasjok Sámi Nouraid Særvi som framførte mange forskjellige sketsjer.

Etter det vi forstår er det første gang det samiske flagget har blitt vist fram for offentligheten. Flagget hang foran scenen, som et symbol på at det samiske folket er en nasjon — til

Stor samisk kultur- mønstring i Kirkenes

tross for at de er splittet og bor i fire stater.

Dessverre for deltakerne og tilhørerne ytte ikke lokalet full rettferdighet overfor dem som opptrådte. Lokalet var trangt og uoversiktlig — slik at svært mange ikke fikk med seg innslagene. Kvaliteten på kulturinnslagene var høy — og de hadde for tjent bedre forhold å opptre under.

Samekorrespondenter,
Kirkenes

1. Teatergruppa fra Sámi Nouraid Særvi i Karasjok framfører her en joik.
2. Vi ser her den populære Piera Balto, som jobber som lærer i Snåsa. Han er en kjent skikkelse

innafor samisk musikkverden og gjorde en fin innsats på kulturkvelden.

3. Vi ser her Anders Skum, som ledet kulturkvelden. Anders Skum jobber som gruvearbeider på A/S Sydvarangers anlegg i Bjørnevatn.

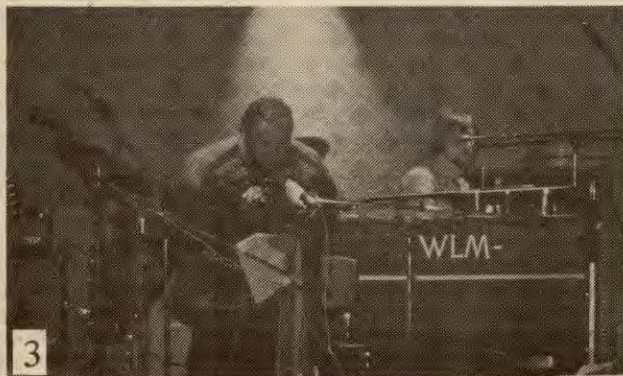
4. Et par av medlemmene fra teatergruppa fra Karasjok i en sketsj fra en husflid hvor innehaveren forsøker å lure en same til å selge sine produkter til spottpris — for siden å selge dyrt til turister.

5. Tanabreddens Ungdom — deltok også på kulturkvelden.

6. Ann Jorid Henriksen fra Bjørnevatn synger sammen med Halldan Nedrejord fra Karasjok på piano og Jan Olsen på gitar.

7. Nils Aslak Valkeapæe fra Finland framfører her en joik.

8. Ellen Berit Balto fra Karasjok.

4TB2/1BQ28 2.KC 45

SÁMIID-HILAT

SÁMI AVIISA AKP(m-l)-AS
BARGIID KOMMUNISTAIID BELLUDAT MARXISTA-LENINISTAT

Vastidæddji redaktøra: Egil Fossum

DNA læ sábmelažčaid vašalaš

Det norske Arbeiderparti-as (DNA) læmaš ráðdehusfábm Norggas dadjat dal juo mieta áigge maŋŋa soađi. Dán áiggi læt sii duođas bæssan čájeht maid sii oaiivildit sámiid vuoiŋatvuodaid hárrai. DNA liiko stæmpalastit buokaid gæt æi læt 100% ovtamielas dainna, maid dal sii dagašežet nu go «ekstremistan». Sábmelažčaid ge læt šaddan gillat DNA-pámppaid bastilis gæčastagaid go áŋgirit læt politikalaš «æralágan jurddašæddjiid» doarradallan, ja ožžon ekstremistta stæmpala. Ekstremista læ dat gi čuožčuha ate sábmelažčain læt dološ niektuvuoŋatvuodaid sin iežas ædnamiidda, ja ekstremisttat ledje buokat gæt æi læn ovtamielažčat Wulfain Ságat jakčoakkimis j.n.v. Min oaiivila mielde gal dieđus læ guddni stæmpalastot «ekstremistan» go DNA dan daka, dadte ge satta læt miellagiddevaš guorahastit gæt duođa bæles dat ekstremisttat læt. Go guorahastit DNA politika sámiid hárrai, de gal sáttit æpitkætta dadjat ate DNA læ ekstremista, sámiid áigumušaid vuosta. Mutun varas ovdamærkkat: Vaikko bote garra vuostalastimat Alahæju/Guovdagæinu duldavæmi vuosta, jienastii DNA Finnmarkku filkkadigkis duldavæmi bæle. Ráðdehus ge dál doarju dán buođuma. Go Odeldiggi merrii maŋidit dan ođđa boazolákaevttohusa mænnumæmi sivas dedovaš ágkaid lákaevttohusa vuosta ja go dat ii læn sámegeilli jorgaluvon, dápahuvai dát DNA jienaid vuosta.

Go Norgga Boazodoalusábmelažčaid Riikašervi gáibidii áiggi bi-

djat iežas lákaevttohusa sá, DNA-ráðdehus ja Ænadoalludepartementa æi berosttan das maidige. Go sábmelažčat gáibidit lákaevttohusa jorgaluvvot sámegeilli ovdal go buorrindokkehuvon, æi beroš das maidige. Dadjet dušše ate dát ii buvtt maidige praktikalas váikkuhusaid lákamænnumæbmai maid sábmelažčat dal oaiivildæžet dan hárrai. DNA læ, gaskaolbm Wulfáčađa, vullasis Ságat váldan ja billistan dan nu go sámi áviisan. DNA doarju «mærrasámeáksuvna» ærret æra mærradusa bokte Porsanggu ovdagodtis, haddjen diti sábmelažčaid. DNA doarju dađistaga militæra báčinsiljuid viiddidemiid guovddaš boazogutuvuolluin. DNA biečala addimis doarvai ruođaid ate sikarastit sámi nuoraid oazžumis albma oapu ædnigiela birra ja ædnigilli j.n.v. Obpa DNA politikka læmaš obpa áigge værredaku sámi nášuvna vuosta. DNA han læ ge dat duođalaš ekstremista. Ii læt gal sate ášši ate DNA barga sámiid vuosta. DNA-ráðdehus læ dáža monopolkápitála iežas ráðdehus. Dán ráðdehusa barggut læt ate háldahit monopolkápitála áigumušaid buoremus lákai, ærret æra ate eret bæssat daid «vuorjalas» sábmelažčain gæt læt sámi luoturiggodagaid guoradusa ja badjelmæreválddiid ovddas. Danne mannet sii njunnoži vælahit ja duolbmát sámi álbmoga juoke lákai, ekonomalažčat, politikalažčat, kultuvrralažčat ja gielalažčat. Ii oktage gii háliida bargat sámi nášuvnalaš ja sosialalaš luodusmattima ovdas, bæsa das eret ate doarrut DNA vuosta.

SÁMIID-HILAT REDAKŠUVNNA – BOKSA 2046 GRÜNERLØKKA OSLO 5

Telefuvdna redaksuvdnii ja distribuuvdnii: (02) 67 49 90

Poastagi: 2 32 35 74

DNA er samefolkets fiende

Det norske arbeiderparti (DNA) har sittet med regjeringmakta i Norge nær sammenhengende siden krigen. I denne tida har de til fulle fått vist hva de står for med hensyn til samiske rettigheter.

DNA ynder å stemple alle som ikke er 100 prosent enig i det de måtte foreta seg som «ekstremister». Samene har heller ikke sluppet unna DNA-pampenes skarpe blikk i sin intense jakt på politiske «avvikere», og ekstremiststempelet. Ekstremist er den som hevder at samene har urgamle og hevdvunne rettigheter i sitt eget land, ekstremister var alle de som var uenige med Wulff på årsmøtet i Ságat osv. Nå er det etter vår oppfatning en hedersbevisning å bli stempla som «ekstremist» av DNA, men like-

fullt kan det være interessant å tenke over hvem det er som egentlig er ekstremister. Ved å gå igjennom DNAs politikk overfor samene kan en i hvert fall uten videre fastslå at DNA er ekstremt imot samenes interesser. Noen ferske eksempler: Til tross for den kraftige motstanden mot enhver utbygging av Alta/Kautokeino-vassdraget stemte DNA i Finnmark fylkesting for utbygging. Regjeringa går nå også inn for utbygging. Da Odelstinget vedtok å utsette behandlingen av det nye rein driftslovsforslaget pga. de sterke innvendingene mot lovforslaget og fordi det ikke var oversatt til samisk, skjedde det mot DNAs stemmer.

Da Norske Reindriftsamers Landsforbund krevde tid til å sette seg

inn i lovforslaget blei dette avvist både av DNA-regjeringa og Landbruksdepartementet. Når samene krever lovforslaget oversatt til samisk før det blir vedtatt, blir det avvist med at det ikke har noen praktisk betydning for behandlingen av lova hva samene måtte mene om den. DNA har gjennom stråmannen Wulff kuppet Ságat og ødelagt den som samisk avis. DNA støtter «sjøsameaksjonen» bl.a. gjennom et vedtak i Porsanger formannskap, for å splitte samene. DNA går inn for stadig utvidelse av skytefelt til forsvaret i sentrale reinbeiteområder, DNA nekter å bevilge nok penger til å sikre at samisk ungdom får skikkelig utdanning i og på morsmålet sitt, osv. Hele politikken til DNA er en eneste

sammenhengende rekke av overgrep mot den samiske nasjonen. Det er DNA som er de virkelige ekstremistene!

Nå er det ikke tilfeldig at DNA er imot samenes interesser. DNA-regjeringa er den norske monopolkapitalens egen regjering. Oppgava til denne regjeringa er å forvalte monopolkapitalens interesser på beste måte, bl.a. ved å bli kvitt de «brysomme» samene som står i veien for rovdrift og superprofitter på de samiske naturressursene. Derfor går de i spissen for undertrykkinga av det samiske folket på alle områder — økonomisk, politisk, kulturelt og språklig. Ingen som ønsker å kjempe for samenes nasjonale og sosiale frigjøring kommer utenom å kjempe mot DNA.

Reindrifftsloven vedtatt

Rett før avisa gikk i trykken kom melding om at den nye re-

indrifftslova var blitt vedtatt i Odelstinget. Den eneste en-

dringa fra lovforslaget som fikk flertall, var forslaget om å stryke punktet om at reindriftssamene skulle betale avgift for jakt og fiske. Stort sett blei lova vedtatt enstemmig. Endel endringsforslag falt.

Dermed har DNA-regjeringas plan om en stortilt sanering av reindriften fått en god start. Den politiske avgjørelsen er nå falt. Det er tverrpolitisk enighet i Stortinget om lova, og dermed er behandlingen i Lagtinget bare en formal-sak.

OLE. K. SARA

Samid-Hilat tok en telefon til statssekretær Ole K. Sara for å få en kommentar. Han kunne fortelle at behandlingen i Lagtinget sannsynligvis vil komme raskt, allerede før sommeren. Da er lova ferdig behandlet i Stortinget og regjeringa vil sette den i verk. På vårt spørsmål om NRLs og NSRs innvendinger mot det rettsgrunnlaget som lova bygger på, brukte Ole K. Sara «Sjøsameaksjonen» som alibi for at det var «delte» meninger blant

samene om dette spørsmålet.

Lederen for «Sjøsameaksjonen» sier i et intervju på side 17 at det ikke er dekning for å kalle aksjonen for en sameaksjon. De vil derfor omdøpe den til «Kystfolkets aksjon». Saras alibi faller derfor vekk.

Da vi fortalte dette til Ole K. Sara og samtidig spurte om det ikke var samenes egne organisasjoner som var representative hadde han ingen kommentar.

ET POLITISK SPØRSMÅL
Til rettsgrunnlaget forøvrig

henviste han til Samisk Institutt i Kautokeino som for tida utreder spørsmålet. Til vårt spørsmål om resultatet derfra vil bli tatt hensyn til, svarte han at det var et politisk spørsmål. Det betyr ikke noe annet enn at det er regjeringa som avgjør rettsgrunnlaget — ikke de historiske kjennsgjerningene. Dermed er det klinkende klart at DNA-regjeringa ikke føler seg bundet hverken av samenes meninger eller deres urgamle og hevdvunne rettigheter.

DOARA SÁMEGIEL OAPPUGIRJJIID OVDDAS— OAPA ÁKŠUVNNAIN OAZŽUN DITII OAPPUGIRJJIID OÐÐADÁROGILLII!

Ollu jagiid čađa læt sámi oappit ja oapaheddjit gáibidan sámi skuvlla. Árrer erá læt sii gáibidan oappugirjjiid sámiid birra ja sámegillii. Ođne læt vuođuskuvllas ucan oappugirjijt sámegielas oapahæbmai. Ára fágade fertetj ain gævahiit dárogiel oappugirjjiid. Joatkkaskuvllas læ ain værrat. Fidskuvllii æi gávdno sámegiel oappugirjijt obpanassige. Kárašjoga gimnasas læ oappugirji sámigrámmatikas, muto dat ge læ čallon dárogillii. Ii oktage daid sámi girjjiin mat gævahuvojit læt čallon oappugirjin. Gidta 1967 rájes, go fas šadtai lopi oapahit sámegillii skuvllain, læt oappit ja oapaheddjit nárrohadan ate oazžut sámegiel oappugirjjiid, muto státa ii læmaš nu mielas juolludit ruðaid. Jos doarrun oazžon diti alba sámegiel oapahæme galga vuoittu guvlui mannat, de ferte áksuvnnaid doibmii biđat omd. nammalistuid ja stræikkaid j. i. Dat læ dušše olmmoš-hivvodat-áksuvnnaid čađa ate sáttá státa bágkuhit rutaseka lækkut. Ovdamærkan sáttá gævahiit dan fágki maid oðadárogiel oap-

pit læt fievrriid. Vaikko oðadárogiella masa čuotejagat bápara alde læmaš ovttagasasazžan girjigielain, de læ ain stuora váili oðadárogiel oappugirjjiin. Dán vuosta læt oðadárogiel oappit daid mánemuš jagiid duođas doarrugoatan, ja sii læt doarjaga ožžon ollu oappiin gæt girjigielas gævahiit. Čakčat 77-as 30 000 oappi streikkejedje oazžun diti oappugirjjiid oðadárogiellii. Vaikko æi læt vuos man ge mudtus, de læ fággi mielddisbuktan čalmmus botosiid.

Rutajuollumat oðadárogiel oappugirjjiide læ moadte jages moddii juo gærduhuvvon.

Manemuš jákečoakkimis NGS-as (Norges Gymnaslæstsamband) mærriduvvoi ovdanvældit gáibadusa sámegiel oappugirjjiid hárrai. Vaikko ollu Unge Høyre-áirasat manne vuosta dán gáibadusa, dát čájeha ate gáibadusa, oazžun diti sámegiel oappugirjjiid, dorjot dáža skuvlanuorat. Sámenuorat dat fertetj njunnoži mannat gáibidan diti alba sámegiel oapahæme, muto dáža nuorain læ gædnegas doarjut dán vuoigalaš gáibadusa.

Kjemp for samiske lærebøker LÆR AV AKSJONENE FOR LÆREBØKER PÅ NYNORSK

**KJEMP FOR SAMISKE
LÆREBØKER – LÆR AV
AKSJONENE FOR LÆRE-
BØKER PÅ NYNORSK**

Gjennom mange år har samiske elever og lærere reist kravet om ein samisk skole. Mellom anna har dei krevd lærebøker i og på samisk. I dag har grunnskolen få lærebøker til undervisning i samisk. Til andre fag må ein fortsatt bruke lærebøker på norsk.

I den vidaregåande skolen er det enda verre. For yrkes-skolen finst det ikkje lærebøker på samisk i det heile. På gymnaset i Karasjok er det ei lærebok i samisk grammatikk, men den er skrivi på norsk. Ingen av dei samiske bøkene som blir brukt er skrivi for å vere lærebøker. Heilt sidan 1967, da det igjen blei lov å undervise i samisk i skolen, har elever og lærere stridd for å få samiske lærebøker, men staten har vore svært så motvillig mot å løve pengar.

Skal kampen for skikkeleg samisk språkundervisning vinne fram må ein ta i bruk aksjonar som underskrifts-liste, streik o.l. Det er bare gjennom breie masseaksjonar at ein kan tvinge sta-

ten til å grave i pengepungen. Eit døme på slike aksjonar er den kampen nynorskelevane har ført. Til tross for at nynorsken i snart hundre år på papiret har vore jamstilt med bokmålet, er det fortsatt stor mangel på nynorske lærebøker. Dette har nynorskelevane i dei siste åra for alvor tatt kampen opp mot, og dei har fått god støtte frå mange elever som sjølv brukar bokmål. Hausten 77 var 30 000 elever i streik for nynorske lærebøker. Sjølv om det enno er eit godt stykke igjen, så har kampen gitt synlege resultat. Løyvingane til lærebøker på nynorsk har blitt fleirdobla på få år.

På siste landsmøte i NGS (Noregs Gymnaslæstsamband) blei det vedtatt å ta opp kravet om samiske lærebøker. Sjølv om fleire Unge Høyre-utsendingar gjekk imot dette kravet, viser det at kravet om samiske lærebøker har brei støtte hos norsk skoleungdom. Det er den samiske ungdommen som må gå i spissen for kampen for skikkeleg samiskundervisning, men det er ein plikt for den norske ungdommen å støtte dette rettviske kravet.

OÐÐA GÆČČALÆBMI BÁG- GEHIT ČAÐA DAN OÐÐA DEPARTEMENTA OÐÐA PROPOSIŠUVNNAIN

Gæssemánuš 1977 buorrindokkehi Odeldiggi DNA jienaid vuosta mañidit oðda boazodoallulákaevttohusa mænnudæme. Vuoðun dán mañidæbmai ledje dat ollu moaitagat mat sámiin bote sike låga sisdoalu hárrai ja ate dat ii læn sámegillii jorgaluvvon. Dán lákaevttohusa mielde boazodoallu ii galgga šat ain læt sámi ælahus huksejvuvon don dološ niektu-vuoigavuoðaid ala. Muto gæržuduvvot nu ate læ vuoigatvuota maid dáža eisevalddit sábmelažčat ieža.

Ænadoalludepartementa fas oðasit ovdanlágida lákaevttohusa (Ot. prp. nr. 24) dego ii mi-kege ovdal livčče dápahuvvan. Dál go stuoradigkevalga bures gáddai læ fievrreduvvon, departementa illa ba gæččal čiekat su gorres ja šovinistalaš guodtu sámeálbmoga vuosta. Buot nuoskes juonat váldojit adnui ate jo-tilæmos lågi mielde čađahit lákaevttohusa. Ollu læ maid fu-mašit dán proposišuvnna hárrai.

SÁBMELAŽČAT DOLLOJIT OLGGOBELDE

Vuoki ja gæččelmit ate gávil-dit moitagiid låga vuosta čájeha okto ate Ænadoalludepartementa ja ráðdehus bargaba áššiguin mat æi gierdda albmossii boatiit. Manne galga dát láka sibiluvvot čađa divttekætta sábmelažčaid árvostallat dan, ovdal go dat dokkehuvvo. 1976-as juo Norgga Boazodoallulákaevttohusa Rákkaservi dátui doarvai áiggi lákaevttohusa gieðahæbmai — muto ii Ænadoalludepartementa ii ge ráðdehus váldan vuotii dán vuogatlaš gáibadusa. Ate Odeldiggi mañidii lákaevttohusa ii læn DNA gal vuoridan, muto ii læt hetten daid fas oðasit gæččalit — ja æi dán ge háve vuotii váldan moaitagiid sike låga sisdoalu hárrai, ja dat gæidda dát guoska, galget oazžut doarvai áiggi låga guorahit, nammalasii sábmelažčat ieža.

VUOSTEHÁKU LAGA VUOSTA II VUTII VÁLDO

De proposišuvnna sisdollui. Vuosttas siiddus čuožžu: «Dat mii guoska áššai, de læ Ænadoallulávddegoddi su čelkamušas guorrasan proposišuvnna. Lávdegoddi evttohii mutun unnit rievvdadusaid moadte páragrafas lákaalgodivodusas. Mutun páragrafain ovdandoalai lávddegoddi vissis ævtuid».

Dán vuosta læ čielggas ate Ænadoallulávddegoddi ovttajenalažčat manai vuosta proposišuvnna válddohusa mii guoska boazosábmelažčaid vuoigavuoðaide. Lassin buvtii lávddegoddi mælgat ovttajenalaš ja ænetlogu/unnitloguággkaid lákaevttohusa vuosta. NBR čilge mutun reivves Ænadoallulávddegoddi ate dat ledje jur ágkat lákaevttohusa sisdoalu vuosta mii læi oai-vesivvan Odeldiggi mañidæbmai. Ænadoalludepartementa gæččala bedjelgæččat ate læt boatan garra čelkamušat lákaevttohusa vuosta sámiin ja ate Ænadoallulávddegodtis læi stuora soapamættuvuota ollu áššiid hárrai. Dat gæččala čiekat sivaidd manne Odeldiggi mærridii mañidæme vai bæssa hettet ágkaid lákaevttohusa vuosta. Buot mii sis læt dajamuššan láitamušii, læ: «Dat læt duobpe dáppe boatan oaiivilat ja ágkat mu-

lažčaide læt addan, dainna go doaimmahit dáža ælahusa. Lassin šadda láka mielddisbuktii fuonidæmi boazosábmelažčaid birgen-lakai, omd. rašonaliserema, sierravuoigavuoðaid manahæmi ja vuoibmemassima ælahushálddohusa badjel. Månggas Ænadoallulávddegodti miellatuin dorjo lákamañidæmi dainna go ledje «ovdan lágiduvvon dætalas ja áššalaš ágkat sisdoalu guovddaš osiid vuosta».

tun čuoggaid vuosta Odeldiggi prp. nr. 9-is, muto nu mo departementa oaidna, de ii læt boatan mii ge oðassii dahje diettemætumiid æmbo go mat dalle juo ledje go Od. prp. nr. 9 rákaduvvoi».

Nå álkket sáttá dakkot Gona-gaslaš dáža Ænadoalludepartementa ii oainne dárbbalažžan vuttii váldit moaitagiid ja vuste-čelkagiid. Sivva læ dieðusge ate ii heive bæluštit dan čielga sámevašalaš lákaevttohusa ja æmmas borjjastit «demokratalaš» lævgga vuolde.

ÆI OAZČO LÁKAEVTTOHUSA IEŽASET GILLII

Erenoamaš issoras læ departementa vástadus gáibadussii ate oazžut lákaevttohusa jorgaluvvot sámegillii ovdal go dokkehuvvo. Sitata:

«Departementa læ guorahan evttohusa ate jorgalit proposišuvnna sámegillii, muto ii læt gávdnan maidege sivaidd dán dokkehit» (1.s.). «Go dasa lassin læ čilgejuvvon ate ii gáibiduvvo oðda čielggadæbmi sámegiel tævssta dáfus, ii boade proposišuvnna jorgalebmi buktit praktiikalaš mærkkašumiid ášši hárrai» (1.s.). Nu guká go lákaevttohus ii læt sámegillii, mærkkaša dát ate stuora oassi sámiálbmogis ii læt vejolaš árvostallat låga, mii mielddisbukta dagkar

váikkuhusaid sin boatteáigai, ovdal go læ dokkehuvvon. Ænadoalludepartementa dáđa njuoigga ate ii beroš maid sábmelažčat dál dán hárrai oaiivil-dežžet («... ii praktiikalažčat mærkkaš...»)

Argumenta ate ii gáibiduvvo oðda čielggadæbmi, ii doala dæivasa. Gii dat læ gii dan ii gáibit? Sábmelažčat gáibidit áiggi ate bæssat lákaevttohusa guorahit, ja sii dat læt dat áidnu gæt dán áššis læt dætalasčat. Go láka læ dokkehuvvon ja státa sáttá su vækevaldiáparata sáddet daid vuosta gæt dan rikkot, dalle æska sábmelažčat ožžot vejolašvuoda dan guorahit: «Departementa dadte mærkkašatta ate ielš dat lákatæksta læ juo jorgalæme vuolde dainna ulbmiliin ate láka læ sámegillii nu joðanit go vejolaš mañja go læ dokkehuvvon» (1.s.).

VIIGATVUODA VUODDU — VÁDTIS GAŽALDAT?

Ovttá saje dokkeha Ænadoalludepartementa čielg-gadit láitamuša, ja dat guoska vuoigatvuoda vuodo gažaldakii. Dás gærddahit sii dan surgatlaš argumenta ate: «ássan ja álbmotdilašvuota dološáigge ja boazodoalu ja æra ælahusaid ovdanæbmi don doložis daid guovluin riikkas gos sábmelažčat læt boccioguinn bargan, ii læt duoðalažčat — nu mo mutumat čuož-

Har denne familien nok rein til å unngå DNAs sanering av reindriftsnæringa?

BOAZODOALLULÁGA!

čuht — mikige merrejæddji år-argumentaid jurddiikalaš diga-
stallamis boazodoalu lákalaš vu-
ođu hárrai dáid guovlluin odne»
(Od. prp. nr. 9) s. 41/42).

Læ dætaláš fuomašit ate de-
partementa dan ođđa proposi-
šuvnnas gæččalit væhaš činahiit
argumentta go nakeha sisa sáni
«okto». Dál čallet sii «... ii okto
læt mikige juridiikalaš argument-
taid...»

Vaikko gæččalit sollet dán ga-
žaldaga solžžaguin man vâdtis
dat læ, čujuhusat lágaide, rie-
tepraksisa birra j.n.v., de læ bo-
ašus dán ge hæve sëmme čielg-
gas go ovddit hæve: Dat ođđa
boazodoalluláka šadda vuot lãv-
kestat dan guvlui ate sámiiin eret
vãldit vuoigatvuođa iežaset æd-
namiida. Oažžun diti čađa dán
de læ darbbašlaš gielistit æne-
mus lági mielde historjja birra
ja juoke lákai hettet digaštalla-
miid lákaevttohusa duotaáššiid
birra. Ii læt dárbu ænaduallulãv-
degodti ge rámiidit dán áššis.
Dat læ gal duota ate sii celke vu-
osta departementta vuoigatvuo-
đa vuođu válddahusa, muto sii
dokkehedje maiddai sëmmas
ovttajienalažčat ate sii ieža æi
hãlidan mærridit dán ášši. Sii
ge čilgejit dán ášši solžžaguin
man vâdtis dat læ j.v.n.

OKTA NÁŠUVDNA

Duotaášši læ ate dät gažaldat
ii læt vâdtis ii væhaš ge. Sábme-
lažčat gullet ovttat nášuvdnii vu-
oigatvuođain ate oažžut nášuvn-
nalaš iešráođejumi. Ja diettalas
læt dušše sii gæt sãttet merret
boazodoalu boatteáigge. Dát læ
gãibadus man ovddas buot de-
mokratalas olbmot berrešedje
bargat. Ovddes lágat ja ášahu-
sat æi dieđusge sãte læt vuođuin
ãrvvoštallat dán gažaldaga
dainna go dat sëmme lákai go
odna lákaevttohus læt bágko-
huvvon sãbmelažčaide. Gidta
Lappekodicilla áiggis 1751 rájes
læ dãža ráođensetu lágaidis sã-
miid vuosta gævahan. Go boar-
gargãzzi odne botet gæsi dãid lá-
gaiguin, de læ dat mæрка ate sii
hãliddit bisuhiit vælahæmi sãme-
ãlbmoga ja læt vuosta nášuvn-
nalaš iešráođejumi sãmi ná-
šuvdnii.

NYTT FORSØK PÅ Å PRESSE GJENNOM REINDRIFTSLOVA!

I juni 1977 vedtok Odelstinget
mot DNAs stemmer å utsette
behandlingen av det nye rein-
driftslovsforslaget. Grunnlaget
for denne utsettelsen var de
sterke protestene fra samisk
hold både mot innholdet i lova
og mot at den ikke var oversatt
til samisk. Ifølge dette lovfors-
slaget skulle ikke lenger rein-
drifta være en samisk næring
bygd på urgamle og hevdvunne
rettigheter, men reduseres til å
være en rett samene har fått
tildelt av norske myndigheter
som utøvere av en norsk
næringsgrein. I tillegg ville lo-
va bety en sterk forverring av
reindriftssamenes kår i form
av rasjonalisering, tap av sær-
retter og minska innflytelse
over administrasjon av nærin-
ga. Flere av landbruks-
komiteens medlemmer gikk
også inn for utsl. se pga. det
var «fremsatt tungveiende og
begrunnede innvendinger mot
sentrale deler av innholdet».

Nå legger Landbruks-
departementet fram lovfors-
slaget på nytt (Ot.prp.nr. 24)
som om ingen ting før hadde
hendt. Nå etter at stortings-
valget er bragt vel i havn, prø-
ver departementet knapt å
skjule sin arrogante og sjåvi-
nistiske holdning overfor det
samiske folket. Ingen knep er
tydeligvis for skitne til å tas i
bruk for å få dunka dette lov-
forslaget igjennom med hurtig-
togsart. Det er flere ting å
merke seg ved denne proposi-
sjonen:

SAMENE HOLDES UTENFOR

Framgangsmåten og forsøka
på å underslå innvendinger
mot lova viser aleine at Land-
bruksdepartementet og regje-
ringa oppererer med saker
som ikke tåler dagens lys.
Hvorfor skal denne lova «lu-
res» igjennom uten at samene
skal få lov til å ta stilling til den
før den er vedtatt? Allerede i
1976 ba NRL (Norske Rein-

driftssamers Landsforbund)
om tilstrekkelig tid til behan-
dling av lovforslaget — uten at
verken Landbruksdeparte-
mentet eller regjeringa tok
hensyn til dette rettmessige
kravet. At lovforslaget blei ut-
satt i Odelstinget var tydelig-
vis en strek i regninga for
DNA, men det har ikke hindra
dem i å prøve seg på nytt nå —
fremdeles uten å ta hensyn til
verken innvendingene mot inn-
holdet i lova eller til kravet om
tid til behandling av lova av
dem den angår, nemlig same-

Departementet med ny proposisjon

ne sjøl.

MOTSTANDEN MOT LOVA BLIR OVERSETT

Så til innholdet i proposi-
sjonen. På side 1 står det:
«Forsåvidt angår sakens realit-
et sluttet landbrukskomiteen
seg i sin innstilling i det store
og hele til proposisjonen. Ko-
miteen foreslo enkelte mindre
endringer i et lite fåtall av
paragrafene i lovutkastet. Ved
enkelte paragrafer presiserte
komiteen visse forutset-
ninger.»

Opp mot dette står det fak-
tum at landbrukskomiteen en-
stemmig tok avstand fra
proposisjonens framstilling av
rettsgrunnlaget for reindrifts-
samene. I tillegg hadde komi-
teen en rekke både en-
stemmige og flertalls-mindre-
tallsinnvendinger mot lovfors-
slaget. NRL presiserer i et
brev til landbrukskomiteen at
det var nettopp innvendingene
mot innholdet i lovforslaget
som var hovedgrunnen
for utsettelse i Odelstinget.
Landbruksdepartementet prø-

ver å stikke under en stol både
at det er reist kraftig protest
mot lovforslaget fra samene og
at det innafor landbruks-
komiteen var stor uenighet på
en rekke punkter. De prøver å
skjule årsaka til at Odelstinget
vedtok utsettelse for å hindre
kampen mot lovforslaget. Alt
de har å si til kritikken er:
«Det er fra forskjellig hold
fremført meningsytringer og
innsigelser mot en del punkter
i Ot.prp. nr. 9, men såvidt
departementet kan se er det ik-
ke fremkommet noe vesentlig

nytt eller ukjent ut over det
som forelå da Ot.prp.nr.9 ble
utarbeidet.»

Så enkelt kan det gjøres. Det
kongelige norske Landbruks-
departement anser det ikke for
nødvendig å ta hensyn til kri-
tikk og protester. Grunnen er
sjølsagt at det ikke går an å
forsvare det tvers igjennom
samefiendtlige lovforslaget og
samtidig beholde den «demo-
kratiske» maska.

FÅR IKKE LOVFORSLAGET PÅ SITT EGET SPRÅK

Særlig grovt er departe-
mentets svar på kravet om sa-
misk oversettelse av lovfors-
slaget før det blir vedtatt. Sitat:
«Departementet har vurdert
forslaget om oversettelse av
proposisjonen til samisk, men
har ikke funnet grunn til å
etterkomme anmodningen.»
(s.1) «Da det dessuten er presi-
sert at det ikke kreves noen ny
høringsrunde på grunnlag av
samisk tekst, vil oversettelse
av proposisjonen ikke kunne få
noen praktisk betydning for sa-
kens realitet». (s. 1)

Så lenge lovforslaget ikke
foreligger på samisk, betyr det
at en stor del av det samiske
folket ikke har mulighet til å ta
stilling til en lov som får stor
betydning for deres framtid før
den er vedtatt. Landbruks-
departementet sier rett ut at
det ikke er interessant hva sa-
mene måtte mene om dette
(«... har ingen praktisk betyd-
ning ...»). Argumentet om at
det ikke kreves noen ny
høringsrunde er bare tull.
Hvem er det som ikke krever
det? Samene krever tid til å
sette seg inn i lovforslaget og
det er det eneste som er viktig i
denne saka. Når lova er ved-
tatt og staten kan sende volds-
apparatet sitt på dem som bry-
ter den, da skal samene få an-
ledning til å sette seg inn i den:
«Departementet bemerker
imidlertid at arbeid med over-
settelse av selve lovtoksten
allerede er i gang med sikte på
at loven skal kunne foreligge
på samisk snarest mulig etter at
den er vedtatt.» (s.1)

RETTSGRUNNLAGET — VANSKELIG SPØRSMÅL?

På ett punkt nedlater Land-
bruksdepartementet seg til å
kommentere kritikken, og det
gjelder spørsmålet om retts-
grunnlaget. Her gjentar de det
hårreisende argumentet om at
«bosetting og befolkningsfor-
hold i gammel tid og utvik-
lingen av reindriften og annen
næringsvirksomhet fra de eld-
ste tider i de deler av landet
hvor flyttsamene har drevet
med rein, er ikke i og for seg —
slik enkelte hevder — noe av-
gjørende argument i en juri-
disk diskusjon om det rettslige
grunnlag for reindriften i disse
områder i dag.» (Ot.prp.nr.9 s.
41/42). Det er viktig å merke
seg at departementet i den nye
proposisjonen prøver å pynte
litt på argumentet ved å flette
inn ordet «alene». Nå skriver
de «... ikke alene er noe juridisk
argument ...». Til tross for for-

søket på å tåkelegge dette
spørsmålet mest mulig med en
masse prat om hvor vanskelig
det er, med sitater fra lover,
om rettspraksis, osv. osv., er
resultatet denne gang like klin-
kende klart som forrige gang:
Den nye reindriftslova er og
blir nok et skritt i å frata same-
ne rett til eget territorium. For
å få gjennom dette er det nød-
vendig å juge mest mulig om
historia og ikke minst for en-
hver pris unngå å diskutere re-
alitetene i lovforslaget.

Det er heller ingen grunn til
å levne landbrukskomiteen no-
en ære i denne saka. Det er rik-
tig at de protesterte mot
departementets framstilling
av rettsgrunnlaget, men de
vedtok også samtidig en-
stemmig at de sjøl ikke ville ta
stilling til dette spørsmålet.
Også de begrunner dette med
en masse prat om hvor vanske-
lig det er osv.

EN NASJON

Faktum er at dette spørs-
målet ikke er noe vanskelig i
det hele tatt. Samene er en na-
sjon med krav på nasjonal sjøl-
rãderett. Følgelig er det bare
de som kan avgjøre reindriftas
framtid. Dette er et krav alle
demokratiske mennesker må
kjempe for. Tidligere lover og
forordninger kan sjølsagt ikke
være noe utgangspunkt for å
vurdere dette spørsmålet fordi
de i likhet med dette lovfors-
laget er tredd ned over hodet
på samene mot deres vilje.
Helt siden Lappekodicillen fra
1751 har den norske hersker-
klassen brukt sine lover mot
samene. Når borgerskapet i
dag kommer trekkende med
disse lovene, er det uttrykk for
at de ønsker å opprettholde
undertrykkninga av det samiske
folket og er imot nasjonal sjøl-
rãderett for den samiske nasjo-
nen.

Ođđa sámi vakkoáviisa plánejuvvo!

«Sámi čállagiid olggošadima lágaduš» lea stivračokkimis lávvordaga guovvamanu 18. beivve ovdanlágidan konkretalaš plánaide ate olggošaddit sámi vakkoáviisa obpa Davvikalota várás. Alggoš boata áviisa prentejuvvot bláádehámis, ja šaddet 20-30 siiddu. Áviisa lea ožžon rutadoarjaga sámi organisašuvnnain, ærret ærá Norgga Sámiid Riikaservvis (NSR) ja Norgga Boazodoallusábmelažčaid Riikaservvis (NBR) — buokanassii sullii 30 000 ruvno.

Áviisii šaddet golbma fásta bargi, doaimmahæddji, giel-laráđoeaddi ja reketdoalli, ja lassinn vekkemiellbargit mie-ta Davvikalota. Jakasaš golut buokanassii šaddet sullii 950 000 ruvno.

Dát ođđa sámeáviisa olggošaddin berre geččot reaksuvdnan dan áviisa doaimmahusa vuosta maid Sámiid Hilat jodiiha.

Ságat lea odne áibbas dan bahabægkalmas Wulff-roikka

fámu vuolde ja nannosit DNA-ii gidta čadnojuvvo. Riiddut odne lea erenoamažit Sámat sirdima alde Kárásjokii, movt dilalašvuodát galget lætsámiorganisašuvnnain, de, ja diettalas Wulff-roikka buippildemii oázžun diti vuollasis áviisa. Dimma Sámat jakečokkimis bote garra moaitagat áviisa politikalaš doaimmahusa vuosta, erenoamažit sámi organisašuvnnain bæles.

Dala manna jakečokkima dolloi álbmotčogkan, gos sámi áviisa dilalašvuota digastalloi. Ja dalle válljejuvvoi 3 olbmo lávdegoddi mii galgai guorahit ássi. Odne lea nabpo plánat olggošaddit ođđa sámeáviisa. Dágar áviisa šadda æpitkætta nannet sábmelažčaid račamušaid nášuvnnalaš ja soialalalaš luodumattiimii, ja šadda læt dætalas doarjja sámegiela ja kultuvrra bisuhæbma ja nannemii. «Sámiid-Hilat» sávva liku dan ođđa áviisii.

NY SAMISK UKE-AVIS PLANLEGGES

«Stiftelsen for utgivelse av samiske publikasjoner» har på styremøte lørdag den 18. februar lagt fram konkrete planer for utgivelse av ei samisk ukeavis for hele Nordkalotten. Avisa vil i starten utkomme med ca. 20-30 sider og trykkes i bladformat. Avisa har fått økonomisk støtte av flere samiske organisasjoner, bl.a. Norske Samers Riksforbund (NSR) og Norske Reindriftssamers Landsforbund (NRL) — til sammen ca. 30 000 kroner. Avisa vil ha 3 fast ansatte — redaktør, språkkonsulent og regnskapsfører, samt korrespondenter over hele Nordkalotten. De totale årskostnadene vil ligge rundt 950 000 kroner.

Utgivelsen av ei ny samisk avis må sees som en reaksjon på den linja som avisa Sámat har lagt seg på. Den er i dag fullstendig kontrollert av den berykta Wulff-juntaen og sterkt knytta til DNA. Uenig-

hetene i Sámat kommer i dag først og fremst til uttrykk på spørsmålet om flytting av avisa til Karasjok, forholdet til de samiske organisasjonene og sjelsagt Wulff-juntaens manipulasjoner for å sikre seg fullstendig kontroll med avisa.

På årsmøtet til Sámat i fjor kom det sterke reaksjoner på den politiske linja til avisa spesielt fra tillitsvalgte i de samiske organisasjonene. Like etter årsmøtet blei det arrangert folkemøte, som diskuterte spørsmålet om samisk avis. Og det blei nedsatt et utvalg på 3 personer som skulle utrede spørsmålet. I dag foreligger altså planene om ei ny samisk avis. Ei slik avis vil utvilsomt styrke samenes kamp for nasjonal og sosial frigjøring, og være et viktig bidrag til opprettholdelsen og styrkinga av samisk språk og kultur. «Sámiid-Hilat» vil ønske den nye avisa lykke til!

MANNE SIERRA SÁMI AVIISA, EGIL FOSSUM?

— «Klassekampen lea dál šaddan bæiveáviisan sullii 15 000 præntaloguin. Áviisa vuodo mieta riikka. Le bat dalle dárbu olggošaddit sierra sámeláđi lassinn bæiveáviisii?

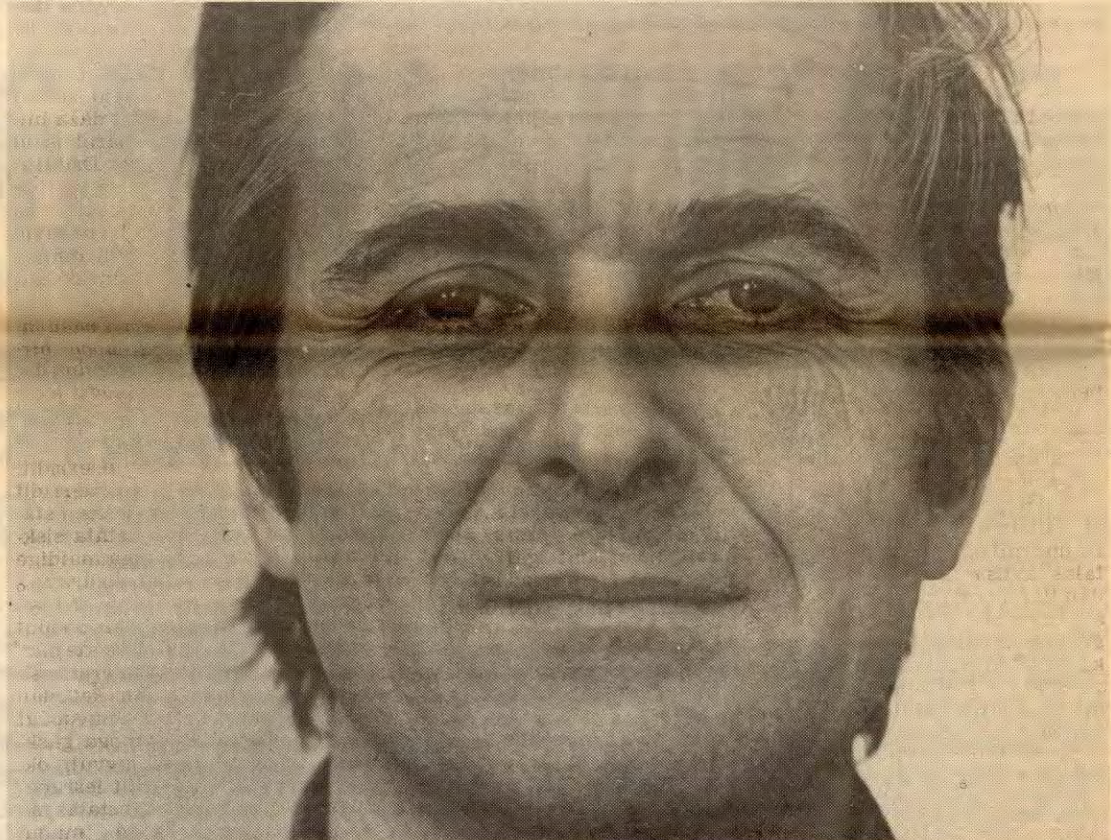
— «Jouke álbmot ja juoke sætu gii háliida iezas luodumatti, dárbbasa áviisa. Ii juokelágan áviisa, muto kommunistalasa áviisa. Áviisa mii čielggada, čokkaigessa ja ángirit barga álbmoga ja sætu fággi bæla, nu ate buokat das oppet, mii čuvgeha álbmoga færanii birra vai oppet riikka ja dilalašvuodaid birra gos sii ášset ja muđui máilmmis, mii duostilit barga ate almmustattit boargargázi ja imperialismma, mii čájeha mii læ riekta ja mii læ boastut, ja satta čujuhit riekta gæinnu álbmoga fágkis.

— «Sátašit go ænebuš čilgestit maid dii háliidepet áviisain juk-sat?»

— «Mii dáttut ate áviisa galga šaddat værjun sámi álbmogii sin bæivvalaš račamusain nášuvnnalaš ja soialalasa luodumatti-mii. Áviisa læ dætalasa gaskaoab-mi čadnat oktavuoda sámi álbmoga ja kommunistalasa bellodaga AKP(m-l) gaskkas Norggas. Stoffa berre oalveáššalažčat vižot sámi dilalašvuodain. Mii háliidit almmuhit buot vælahemiid ja olggoštemiid sábmelažčaid, læžža dal ekonomalaš, politikalaš, gielalasa dahje kultuvrralasa buot sajiin Norggas. Dat læ dáža státa ja monopol-kápitala mii vælahja ja guoirada sámi álbmoga.

Dáid dáttut čájehit konkretalaš ovdamærkkaid bokte, omd. go áigut sikkarastit vuotui-gumušaidæset, bágkuhit sábmelažčaide ođđa boazodoallulaga, ja elfábmuhuksema sámi guovlluin beroškætta sámiid dátu. Muto mii maidai dáttut ovddidit æmbbo dábalasa politikalaš gažaldagaid. Mii bidjat stuora dædtu dakat marxismma-leninismma jurdagiid dovddu-sin. Ii šadda revolušuvnna ja luodumattin sámeádnamis dovddakætta ja gævatkætta dáid jurdagiid sámi dilalašvuodaide. Erenoamažit dátun ovdangæssit ruošša soialimperialismma áitaga sike sámi ja norgga álbmo-

Muto ii dát ge læ doarvái. Sii dárbbasit kommunistalasa áviisa sin iezaset gillii. Klassekampen ii nagut odne dutadattit sámi álbmoga dárbbu dágar áviisii. Vuosttažedtiin dainna go sámi nášuvnna fággi nášuvnnalaš ja soialalasa luodumattiimii læ erenoamaš fággi mii gáibida erenoamaš ávvir adnima. Nubpadassii dainna go mii odne æt nagut olggošaddit bæiveáviisa sike dæro- ja sámegillii. Danne læ dárbu doaimmahisgoatit sierra sámeáviisa, ja dát læ vuosttaš gæččalannummir. Mii læt jurddašan vel olggošaddit unnimusat guokte nummira 1978-is»

Egil Fossum, redaktør av AKP(m-l)s avis Klassekampen, er også redaktør og ansvarlig utgiver for AKP(m-l)s same-avis, Sámiid-Hilat (Foto: Klassekampen)

—Hvorfor egen avis for samene, Egil Fossum?

— Klassekampen er nå blitt dagsavis med et opplag på rundt 15 000. Avisa blir solgt i hele landet. Er det da noe behov for ei samisk utgave i tillegg til dags-avisa?

— Ethvert folk og enhver klasse som ønsker å frigjøre seg trenger ei avis. Ikke ei hvilken som helst avis, men ei kommunistisk avis. Ei avis som sammenfatter, oppsummerer og propagerer erfaringene i folkets og klassens kamp, slik at alle kan ta lærdom av dem, som informerer folk om det som skjer slik at de lærer om landet og forholda der de sjøl bor og ellers i verden, som driver ei uredde og allsidig avsløring av borgerskapet og imperialismen/soialimperialismen, som viser hva som er riktig og hva som er galt, og kan stake ut den riktige veien i folkets kamp.

Men heller ikke dette er nok. De trenger ei kommunistisk avis på sitt eget språk. Klassekampen klarer i dag ikke å tilfredsstille det samiske folkets behov for ei sánn avis. For det første fordi den samiske nasjonens kamp for nasjonal og sosial frigjøring er en særegen kamp som krever særskilt oppmerksomhet. For det andre for-

di vi i dag ikke er i stand til å utgi dagsavis både på norsk og samisk. Derfor er det nødvendig å lage ei egen samisk avis hvor dette er det første prøvenummeret. Vi har foreløpig tenkt å utgi minst to nummer til i 1978.

— Kan du si litt mer om hva dere ønsker å oppnå med avisa?

— Vi vil at avisa skal bli et redskap for det samiske folket i den kampen det fører for sine daglige interesser og i kampen for nasjonal og sosial frigjøring. Avisa er et viktig middel til å knytte bånd mellom det samiske folket og det kommunistiske partiet i Norge, AKP(m-l). Stoffet må i hovedsak være knytta til de forholda som angår samene direkte. Vi vil ta opp all diskriminering og undertrykking av det samiske folket, enten den er økonomisk, politisk, språklig eller kulturell over alt i Norge. Det er den norske staten og monopolkapitalen som undertrykker og utbytter det samiske folket. Dette må vi vise gjennom konkrete eksempler som f.eks. at de for å sikre profittinteressene påtvinger samene ei ny reindriftslov og kraftutbygging i samiske områder mot samenes vilje. Men vi vil også ta opp mer

almenpolitiske spørsmål. Vi vil legge stor vekt på å gjøre den marxist-leninistiske teorien kjent. Det blir ikke revolusjon og frigjøring i Sameland uten at denne teorien blir kjent og anvendt på samiske forhold. Særlig vil jeg også framheve den truse-len som den sovjetiske soialimperialismen utgjør både for det samiske og det norske folket og ellers i verden, som vi må legge stor vekt på å avsløre. I dag er den norske staten og monopolkapitalen den største fienden for det samiske folket, men dette kan raskt endre seg. Samene lever tett opp til denne aggressive supermakta og er særlig utsatt for overgrep fra Sovjet. Sovjet er ute etter å vinne verdensherredømme, og er villig til å kaste oss alle ut i en ny verdenskrig for å nå dette målet. Når vi samtidig kjenner til den harde undertrykkinga som samene i Sovjet er utsatt for, er det helt nødvendig å forberede det samiske folket mot Sovjets planer.

— Er avisa bare for kommunister?

— Avisa er ikke bare for kommunister, men for alle som ønsker å kjempe for samenes nasjonale og sosiale frigjøring — sjøl om de er uenige med oss.

Det er viktig at samene bruker avisa. Hvis den ikke står i sam-svar med samenes egne erfaringer er det ikke mulig å stake opp de riktige linjene i denne kampen. Jeg vil oppfordre alle samer og andre som støtter denne kampen til å skrive innlegg til avisa. Bare på den måten kan avisa bli et levende og virkelig redskap i denne kampen. Vi ønsker å bygge opp et nett av lokale korrespondenter, og vi vil gjerne komme i kontakt med folk som kan tenke seg å bli korrespondenter. Det er sjølsagt ikke noen forutsetning at en er enig med oss i alle spørsmål. Tvert om er vi interessert i ulike syn slik at vi kan få skikkelige diskusjoner i avisa.

— AKP(m-l) sier at partiet ser det som sin plikt å gå i spissen for å lede samenes kamp. Dette utsagnet har blitt karakterisert som om AKP(m-l) vil belære samene bl.a. i et innlegg i Klassekampen. Kan du forklare dette litt nærmere?

— AKP(m-l) er partiet til proletariatet i Norge enten det er samisk, finsk, norsk eller fra andre nasjoner. Den norske staten og monopolkapitalen er en sterk

gii, ja muoai máilbma, masa mii fertet stuora barggu bidjat ate almmustattit. Odne læ dáža státa ja monopolkápitála sámiiid stuorimus vašalaš, muto dáža státa jođaniit nubpastuvvat. Sámit ellet laka dān riidus badjelmarvaiddi ja Sovjet áitaga gæzil ellet erenoamaš vádtis dili siste.

Sovjet læ dan maŋis ate oázžut fámu máilmmi badjel, ja ii sáest min báikestit ođđa máilbme-soatai juksan diti dān áigumuša. Go lassin dietit dan garra válausa maid sámit Sovjetas ferjejit gillat, de læ áibbas dárbbaslaš sámi álbmoga válmastattit Sovjet áigumušaid vuosta.

— «Læ go áviisa dušše kommunisttaid váras?»

— «Áviisa ii læt dušše kommunisttaid váras, muto buokaid váras gæt háliidit račat sámiiid nášuvnnalaš ja sosialalaš luodsmattima bæle — vaikko ei læt minguin ovtamielalažčat.

Læ dætalaš ate sábmelažčat gævahit áviisa. Jos áviisa ii oktiivásti sámiiid iežaset dovdidduasaiguin, ii læt vejolaš dikkadit dān fágki riektá luodtaid. Mon ávžžuhan buot sábmelažčaid ja buokaid gæt dorjot dān fágki, sáddet čállosiid áviisi. Dalle sáttá áviisa šaddat dān fágki alba ja duodalaš gaskaabmin. Mii háliidit hukset báikkalaš čállingodtiid ja háliidit oktavuođa oázžut olbmoguin gæt sátašedje jurddastit korrespondentant šaddat. Ii læt gal dieđus áktun ate buot gažaldagain læt minguin ovtamielalažčat. Baicca háliidit oázžut sierralaš oalnuid vai alba digastallamat áviisas šaddet.

— «AKP(m-l) dādja ate bello dat oaidna gædnegassan mannat njunnoži hovidet sábmelažčaid fágki. Dāt dādjamuš læ dan lakai ibmirduvvon ate AKP(m-l) dattu sábmelažčaid bagadit, æret æra mutun čállosis Klassekampen-is. Sātāt go čilgestiit dān lakalebbut?»

— «AKP(m-l) læ bargiidsætu bellodat Norggas, læžžet dā sábmelažčat, suobmelažčat, norgalažčat dahje æra nášuvnnalaš. Dāza státa ja monopolkápitála læ gievrras vašalaš ja æra lakai dāid ii nagut časkit muoai go buot válašuvvon olbmot servet. Danne mii dárbbasit kommunisttalaš áviisa mii sáttá mannat dān litu njunnoži. Ænaš Norgga álbmogis læt dāžat ja dāt dieđosge boata hábmēt bellodaga čaokadusa dān lakai ate sáddet ænet dāžat go sábmelažčat bellodagas fárus. Muto ate læ go bellodat sámii váras dat gal ferje árvvoštallot dān politika mielde maid bellodat fievrriid, ii sámiiid ja dāžaid logu mielde bellodagas. Ovdamærkan sātān gævahit Arbeiderpartia. Epitkætta læt ollu bargit mielde DNA-as, muto dātgege ii læt bargiidsætu bellodat dainna go fievrriid bargiidsašalaš politika. Æra ovd-

mærka læ AKP(m-l) a sámeprogramma 1973-as. Vaikko programmas ledje mutun boastuvuođat ja váillit, bellodat nagudii rakadit sámeprogramme mii čielgasit oktiivastidii sámii álbmoga áigumušaguin. Arbeiderpartiaš ledje dalle vissasit ollu ænet sábmelažčat mielde — muto dātgege ii mielddisbuktan ate DNA læ maidige dakan ate bargiidsætu sámiid áigumušaid. Baicca læmaš DNA dat bellodat mii jagiid čađa læ válašan sámi nášuvnna ja billistan sámii ædnamiid.

— «Ii go livčče buoret ate sámit ieža vuodduvččii kommunistbellodaga riikkarájiid badjel?»

— «Álgos gal orru læmen diet riektá, muto min oavila mielde ii boade diegkar bellodat fuolahit sámiiid berostusa. Sámiiin Norggas, Ruotas, Suomas ja Ruossas læ njelje sierralaš vašalažčat. Sámiiid Norggas læ dāza státa ja monopolkápitála oavivašalaš odne. Jos sámit háliidit iežaset luodsmattit, botet soatat dān vašalažčat vuosta. Dat læ dāt sámma vašalaš gæn vuosta dāza bargiidsætu ja dāza barguolbmot sáddet læt. Dat læ áibbas merrežžid dān fágki botosi ate mii buokait gæt doarrut dān vašalažčat vuosta, servat ja ovtasbargat dān fágkis. Mii fertet maid dā vutii váldit ate dāt njelje imperialistalaš státa mat vuollas váldet sámeadnana, ovdaniet ičš guođet lákai. Danne læ uccan jákehatti ate sosialistalaš revolusuvnna dāpahuvva sámma lakai buot njelje riikkas. Sábmelažčain Norggas læ dušše vejolaš juksat dievaslaš nášuvnnalaš ja sosialalaš luodsmattima sosialalaš revolusuvnna čađa Norggas, sámit Ruotas sosialistalaš revolusuvnna čađa Ruotas j.n.v. Danne berrejit sámit læt fárus dāid revolusuvnna likadusain dāid riikkain. Sámiiin kommunistbellodat ii læt ávkin ovdanattit dān oktavuođa sámiiid ja dāza bargiidsætu gaskkas. Baicca boata dāgkar bellodat nannet ja ovdanattit dāid soapmættuvuođaid mat gávdnojit dān álbmoga guokta gaskkas, dainna go gæčča erohusa ii ge ovtalákasasvuoda dān gukte álbmoga gaskkas. Dætalemus læ ate dat sámma vašalaš válaša ja olgošta goabpašaga álbmotguokta.

— «Mærkaš go dāt ate sámit æi okto nagut iežaset luodsmattit kapitalismme fámu vuolde?»

— «Dān dat gal dieđus ii mærkaš. Histurjias læt ollu ovdamærkkat ate unna nášuvnnas sáttá vuoiit stuora fámoláš vašalažčat badjel. Muto boadus sádašii ate njelje stuora imperialistalaš státa boadasedje birastattit unna sámii státaža, ja diet státa sádašedje læt álo áittan sámii iešráđođejubmai. Šadda læt dárbbaslažžan jođihit ferjuda luodsmattinsoađi, dainna go mii dietit vissasit ate dāza státa odne áktudatolažčat ii adte eret fárus ædnamiid badjel mat ekonomalažčat ja soatevuogalažčat sudnje læ vieka dætalaš.

Vaikko sámit ožžot rekenastit doarjaga oázžut bargiidsædus ja barguolbmoin dān njelje riikkas, šadda dāt doarjja oázžut ænet dædtu jos ovtas barget čađahit sosialistalaš revolusuvnna. Nu go ovdal læn dāđjan de læ min oavila mielde dušše sosialismme mii bistevažčat sáttá sikkarastit dievaslaš nášuvnnalaš ja sosialalaš luodsmattima sámii nášuvnni.

— «Manne bidja AKP(m-l) nu stuora dædtu bargui sámii álbmoga nášuvnnalaš ja sosialalaš luodsmattimii?»

— «Mis kommunisttain læ gædnegassuota doarjvut fágki maid buot válašuvvon olbmot mieta máilmmi fievrriid. Mii læt álo mannan njunnoži dāgkara doarjvut læžža dā læmaš fággi ruossas sosialimperialismma vuosta nu go Čekkoslovakias ja Eritreas dahje USA-imperialismma vuosta Vietnamas ja Kampuchear. Erenoamaš dætalažžan oaidnit fágki njuołga min iežamet boargargázi vuosta. Mii doalahit marxist-leninistalaš vuoddujurdaga ate buot nášuvnnain galga læt iešráđođevuođatvuoda, æra sámiin vuogiatvuota váldit fámu iežas riikkas.

Sábmelažčaide mærkaš dāt vuogiatvuota ate mærridit buot ekonomalaš, politikalaš, kultuvalaš ja giellalaš gačaldagaid sámii guovlluin, ja velá vuogiatvuota vuodduid iežaset státa jos háliidežžet. Midjiide ii læt dušše gažaldat ate doarjvut. Dāza bargiidsætu ja dāza barguolbmot maid dā dárbbasit doarjaga sábmelažčain. Revolušuvnni Norggas læ sámii nášuvnna dætalaš ja dedtovaš. Sámienas læ dætalaš náka dāza boargargázai sike ekonomalažčat ja militæralažčat. Fággi maid sámii jođihit, boata dāgahit dāza imperialismii garra doaruhusa mii šadda læt dedtovaš. Dætalemus soapmættuvuođa mii læ odne máilbmeovdnamis, læ aiddo fággi válašuvvon nášuvnnaid ja imperialismma-/socialimperialismma gaskkas.

— «Don hubmet sámii nášuvnna iešráđođevuođatvuoda birra. Mærkaš go dāt ate don dorjvut ate sámit vuodduid iežaset státa?»

— «Dān æt sáte mii mærridit. Dat gal gulla sámiiid mærridit háliidit go vuodduid iežaset státa dahje bissut dāza státa sikkabæle. Mii æt bargga maidige ate váldit sis eret dān vuogiatvuoda. Æra ášši gal læ ate mii læt dān oavilvils ate sámit æi vuodduid ođđa státa. Min oavil læ ate dārbu dāgkar státi gæčča eret sosialismma vuolde. Mii læt dān oskkus ate soapmættuvuođat mat dān guokte álbmoga gaskkas gávdnojit, čovdojuvvuot oktavuođa sikkabæle muoai Norggas gos sábmelažčain læ iešráđođevuođatvuota buot sárvogodte dilalašvuodaid badjel, dāt livččii buoremus láki sikkarastit sámiiid dárbbuid.»

fiende, og den eneste måten å slå den på er at alle undertrykte i Norge forener seg. Derfor trenger vi et kommunistisk parti som kan gå i spissen for denne alliansen. Flertallet av dem som bor i Norge er nordmenn, og dette vil sjølsagt prege sammensetningen av partiet på den måten at det vil være flere nordmenn enn samer i partiet. Men om partiet er for samene må vurderes etter den politikk partiet fører, ikke etter antall samer eller nordmenn i partiet. Som eksempel kan jeg jo bruke Arbeiderpartiet. Det er ingen tvil om at det er mange arbeidere med i DNA, men det er likevel ikke noe parti for arbeiderklassen fordi det fører en arbeiderfiendtlig politikk. Et annet eksempel er AKP(m-l)s sameprogram fra 1973. Til tross for enkelte feil og mangler ved dette programmet, så klarte partiet å lage et sameprogram som klart er i samsvar med det samiske folkets interesser. Arbeiderpartiet hadde på den tida utvilsomt mange flere samer i sine rekker — men uten at det har ført til at DNA har gjort noe som helst som tjener samenes interesser. Tvert om har DNA vært det partiet som i en årrekke har gått i spissen for

undertrykkinga av den samiske nasjonen og for rasering av de samiske områdene.

— Vil det ikke være bedre om samene danna sitt eget kommunistparti på tvers av landegrensene?

— Dette høres kanskje umiddelbart riktig og rettferdig ut, men etter vår mening vil ikke et sânt parti tjene samenes interesser. Samene i Norge, Finland og Sovjet er stilt overfor fire forskjellige fiender. For samene i Norge er det den norske staten og monopolkapitalen som er hovedfienden i dag. Hvis samene ønsker å frigjøre seg kommer de ikke utenom å måtte slåss mot denne fienden. Det er den samme fienden som den norske arbeiderklassen og den norske arbeidende folket er stilt overfor. Det er helt avgjørende for utfallet av denne kampen at alle vi som kjemper mot denne fiende allierer oss og samordner kampen.

Vi må også ta hensyn til at de fire imperialistiske statene som

okkuperer Sameland utvikler seg ujamt. Det er derfor lite sannsynlig at den sosialistiske revolusjonen kommer på likt i alle fire landa. Samene i Norge oppnår bare full nasjonal og sosial frigjøring gjennom en sosialistisk revolusjon i Norge, samene i Sverige gjennom en sosialistisk revolusjon i Sverige osv. Samene bør derfor delta i de revolusjonære bevegelsene i disse landa. Et samisk kommunistparti tjener ikke til å utvikle denne enheten mellom samene og den norske arbeiderklassen. Tvert om vil et sânt parti befeste og utvikle de konfliktene som fins mellom de to folk, fordi det tar utgangspunkt i forskjellen og ikke likheten mellom de to folk. Det viktigste er at begge er undertrykt av den samme fienden.

— Betyr det at du utelukker at samene kan frigjøre seg aleine under kapitalismen?

— Nei, sjølsagt kan vi ikke utelukke muligheten. Historia har vist utallige eksempler på at en liten nasjon kan vinne over en stor og mektig fiende. Men resultatet ville være en liten sa-

misk stat inneklemt mellom fire store imperialistiske stater som vil være en stadig trusel mot dens sjølstendighet. Det vil bli nødvendig å føre en væpna frigjøringskrig, for vi ser det som helt usannsynlig at f.eks. den norske staten i dag frivillig vil gi fra seg store deler av områder som har stor økonomisk og strategisk betydning for dem. Sjøl om samene kan regne med støtte fra arbeiderklassen og det arbeidende folket i de fire landa vil denne støtta få adskillig mer tyngde om de kjemper den samme kampen, dvs. kampen for en sosialistisk revolusjon. Som jeg tidligere har sagt er det også etter vår oppfatning bare sosialismen som varig kan sikre full nasjonal og sosial frigjøring for den samiske nasjonen.

— Hvorfor legger AKP(m-l) så stor vekt på arbeidet for nasjonal og sosial frigjøring av det samiske folket?

— Som kommunister er det vår plikt å støtte fullt ut den kampen som undertrykte i hele

verden fører. Vi har alltid gått i spissen for slik støtte enten det har vært kampen mot den sovjetiske sosialimperialismen som i Tsjekkoslovakia og Eritrea eller mot USA-imperialismen som i Vietnam og Kampuchea. Særlig viktig ser vi sjølsagt den kampen som retter seg direkte mot vårt eget borgerskap. Vi står fast på det marxist-leninistiske prinsippet om alle nasjoners sjølråderett, dvs. retten til å ha makt i sitt eget land. For samene betyr det retten til sjøl å avgjøre alle økonomiske, politiske, kulturelle og språklige spørsmål i de samiske områdene, til og med retten til å danne sin egen stat om de ønsker det. Men for oss er det ikke bare et spørsmål om støtte. Den norske arbeiderklassen og det norske arbeidende folket trenger også støtte fra samene. For revolusjonen i Norge utgjør den samiske nasjonen en stor og viktig kraft. Sameland er en viktig ressurs for det norske borgerskapet både økonomisk og militært. Den kampen samene fører vil tilføre den norske imperialismen harde slag som har stor betydning. Den viktigste konflikten som preger verdensutviklinga i dag er nettopp kampen mellom de under-

trykte nasjonene og imperialismen/sosialimperialismen.

— Du snakka om samenes nasjonale sjølråderett. Betyr det at du går inn for at samene oppretter en egen stat?

— Det er det ikke opp til oss å avgjøre. Det er bare samene sjøl som har rett til å avgjøre om de vil opprette en egen stat eller forbli innafor den norske. Vi vil ikke gjøre noe som fratar dem den retten. En annen sak er at vi er uenig i at samene oppretter en ny stat. Vårt standpunkt er at behovet for en egen samisk stat bortfaller under sosialismen. Vi er overbevist om at de konfliktene som fins mellom de to folk kan løses i fellesskap. En ordning med et autonomt samisk område innafor et sosialistisk fellesskap med resten av Norge hvor samene har sjølråderett i alle de samfunnsmessige forhold de måtte ønske det vil være den beste måten å sikre samenes behov på.

KALATDLÎT NUNÂT (Grønland) 1978 - 79:

Danska statta rakkana «iešstivrejumi»

Oa'vil læ atte gal'ga asahuvut iešrad'dejubmi Kaladtlit Nunahis 1979'is, stiv'renuvoki maid danskat gáččudit «ruovtos stiv'ren». Dan stiv'rejumi læt daddege stuorra garžodæmit. Danska haldahus dat'to čađa aigi mærridit danne gá ruttaaššiin læt sii danska statta giettagæč'cit. Oanehažžat dad'djun læ nu atte ænaš dienas manna iešægadæd'dji danska ja ál'guriika ruttaægadæd'djiide Kaladtlit Nunahis álgus, de læ danska statta mii vuodõoruttademiide juolloda ruðaid mii dakka atte læ dan diednasa vejulaš viežžat. «Ruovtos stiv'ren» mak'sa siddjiide sæmma gá mii dal læ Færoy-sul'luin, færoy-lažžaid

dattokæt'ta. Ruttaáv'danæbmi šad'da ain álgubæl'de mærriduvvut. Áv'damær'ka læ energivarri Kaladtlit Nunahis. Oa'jiriddoin gav'dnu állo uran. Gá Danmar'ko læ miel'delatto gas'kariikalaš energidoaimahagas IEA'as, de læ Danmarkos gædnegasvuotta rág'gagoattit gák'can ditte ál'guriikaid energidarboid. Ja ál'guriikapoliitiika šad'da ain læt álgubæl'de «ruovto stiv'rema». Uranrig'gudagat æi boadæ álos sisriika as'side av'kin, daid jur'dagiid miel'de maid danska statta læ dakkann.

Dal juo árru nu atte «ruovto stiv'ra» Kaladtlit Nunahis al'ga vad'dasiid sis'te.

INOHAT SER'VET

Læt man'ga siva manne danska statta dat'to ad'dit «ruovto stiv'ra». Vuos læ dat atte daggar šad'da aigiid miel'de halbit Danmar'kui gá dat dalaš kulonistiv'rejubmi. Man'ga duhat allabalkas danskat šad'det ad'dit sajstæset sisriikalazžaide. Muttu nub'bi læ atte munga jagi čađa læmaš vuðulaš likkastubmi Inohiid gaskas Kaladtlit Nunahis danska kulonistiv'rema vuos'ta. Inohat gai'bidit iešrad'dejumi ja Danmarkos luovvanæmi. «Ruovto stiv'ra» šad'da dal degu gavpis fal'lun inohiida degu liv'cii dan al'gomuša vækkehæmen. Duoðaid daddjat ii læt nu. Man'ga jukkusa Kaladtlit Nunahis buk'tet ravvagiid «ruovto stiv'ra» vuos'ta, ja daddjet atte dat ii læt æra gá dat boares kulonistiv'rema nubbi hamis. Danska statta dat'to atte Inohat ieža gal'get haldasit ieččaset happadæmi.

ÁDDA VOUS'TALAS'TIN
Čiel'gasæmusit læ dat vuos'ta-

las'tin boattan av'dan «Aussivit 76» as ja «Aussivit 77» as. Aussivit læ gæsseslidastallan ávta gæssevakko guov'delaš gæsi. Dat čoa'ga ál'bmuid gav'pugin, mar'kanbaikiin ja áruhagain sikke oarjabæl'de ja nuorta-bæl'de. Aussivit læ čiel'ga inohiid asahus, vaiku læt ge danskat maid faros gæt dár'jut vuos'talas'tin.

Ál'bmud iešguðet ge lagan baikalaš serviin læmaš miel'de. Dehælæmusat daina læmaš nissunidsærvit, nuoraidærvit ja sær'vi Inohiid Atakatigit. Ák'tasaš gal'badus mii čak'ke sin læmaš la'gadæbmi Danmarkos eret. Vaiku læ ge sagastallamat ja nag'go munga aššis, de ser'vet ædnašat dan gukkesal'gasas gal'badussii.

Aussivit ja dat særvit læt al'go gæč'calæmit sær'vat doarromii. «Aussivit 77» as šaddai maid mærriduvvut atte biddjat jukkusa bar'gui jár'galit soames čalusiid nu gá Marxsas ja Mao-Tsetungas sin ieččaset inohiid gillii.

STRÆ'KA MARMORILIKAS DEHALAŠ

Dii'bma čak'cat læi garra stræ'ka ruvkis maid gáččudit

«Čap'pes en'gel» maid kanaddalaš Greenex-gav'pesær'vi æigaduša. Dat stræ'ka læ áž'zun stuorra fuobmašumi dan naššuvnalaš doarromis maid inohat dal dárut. Ávdal læmaš nu atte inohat læt áž'zun sagga uccit balka gá ál'guriikalazžat ja danskat. Ák'ta boadõs dan stræ'kas læi atte Greenex-hoavdat baggos fer'tejeddje mieðihit dasa atte ad'dit sæmma balka buokkaide. Dan dafos læt vuoi'tan oassivuoi'to inohat ieččaset soatamis naššuvnalaš vuoi'gatvuodaid.

Nub'bi dehalaš boadõs dan stræ'kas læi dat soattioappo maid daggu bák'te áž'zu. Dat čajehii atte læ av'ki stræ'ka dakkat. Áv'dal læt ænaš danskat stræ'ka dakkann Kaladtlit Nunahis. Manimuš stræ'ka gás ædnašat leddje Inohat dappahuval al'go viðalágiid sis'te, dan dal hei'tujuvun ruv'kigav'pugis K'utdligssatas. Læmaš ávdeziš stræ'ka maidai Marmorilikas, muttu dalle danskaid ja ál'guriikalazžaid stræ'ka. Inohiida mui'taluvvui dalle atte sis ii læn láppi stræ'ka dakkat. Stræ'ka dan cavča læ oappahan inohiide atte læ av'ki soattat, vaiku ii læt ge «lábalaš».

SAMBELAŽŽAT JA INOHAT GAL'GET DOAR'JALAD'DAT

Sambelažžat ja inohat læt sæmma dilis. Guk'tut ál'bmud dakkat dul'bmujuvvun naššuvnaid, dul'bmujuvvun sikke politiikalazžat, ruðaid dafos ja kultuvra dafos. Guk'tut al'bmugat læt ædnamiid dafos sir'rejuvun ja kuloniserejuvun munga kuloniher'rain. Sambelažžat Nár-ga, Ruota, Suoma ja Ruošsa. Inohat Danska, Kanaddalaš, USA ja Ruošsa kuloniher'rain. Lågo dafos maid læt sæmma dilis. Inohiid lákko læ 90 000, mas 40 000 Kaladtlit Nunahis ja ærat fas Kanaddas, Alaskas ja Nuor'ta-Sibbiras. Guk'tut al'bmugat læt sagga ded'dujuvun kuloniher'rain, vuodõo ja al'gøelæhus læ guk'tuid ál'bmuide bivdot. Ád'ne læ vejulašvuotta bivdoin ællit billistuvvumin, muttu æi dak'ku fidno dahje æra bar'gosajit.

Sambelažžain ja Inohiin gal-gaðeddje dalle læt ák'tasaš al'gomuš, ja sis læ buot vuoi'timis doar'jomis goabbat guoimi ja oap'pamis goabbat dævdoin.

DEN DANSKE STATEN FORBEREDER «HJEMMESTYRE»

Fisket er vigtigt på Grønland - i dag trues det af imperialismens oljejagt.

Denne transparenten var opstillet ved kaia i Kulusuk. Teksten lyder: «Undertrykte i alle land foren dere! Sammen står vi stærke! velkommen til Aussivik-77.

Dain inuittin læ baddjelis sin našuvnnalaš bivtas.

Det er meningen at det skal innføres et indre «sjølstyre» i Kalatdlit Nunát i løpet av 1979, kalt «hjemmestyre». Dette «hjemmestyret» har imidlertid sterke begrensninger. Den danske staten vil hele tida bestemme over utviklinga fordi landet er helt avhengig av bevilgninger fra den danske staten. Forenklet kan en si at det er slik at mens det er hovedsaklig privat dansk og utenlandsk kapital som henter ut profitten fra Kalatdlit Nunát, så er det den danske staten som sørger for grunnlagsinvesteringer som gjør det mulig å hente ut denne profitten. «Hjemmestyre» vil bli det samme som gjelder for Færøene i dag, mot færøingenes vilje. Den økonomiske utviklingen vil bli styrt utenfra. Et eksempel er energiressursene i Kalatdlit Nunát. Det fins store uranforekomster på vestkysten. Fordi Danmark er medlem av det internasjonale energibyrået IEA, er Danmark forpliktet til å sette i gang utvinning for å dekke det internasjonale energibehovet. Og utenrikspolitikken vil fortsatt ligge utafor et «hjemmestyre». Uranforekomstene vil i svært liten grad komme den grønlandske befolkninga til nytte, etter de utvinningsplanene som Danmark legger opp til.

Allerede nå ser det altså ut til at «hjemmestyret» vil gjøre sitt inntog i Kalatdlit Nunát under trange kår.

INUITENE ORGANISERER SEG

Det er flere grunner til at den danske staten nå ønsker å innføre «hjemmestyre». For det første er det slik at en slik ordning på lang sikt vil bli billigere for Danmark enn den nåværende kolonialadministrasjonen. Flere tusen høytlente dansker vil etter ei viss tid bli skifta ut med grønlendere. Men for det

andre har det under flere år vært under utvikling en omfattende bevegelse blant inuitene i Kalatdlit Nunát mot det danske kolonistyre. Inuitene ønsker sjølråderett og uavhengighet fra Danmark. «Hjemmestyret» blir nå markedsført for inuitene som om det var et forsøk på å komme denne bevegelsen i møte.

I virkeligheten er det ikke slik. Flere grupper i Kalatdlit Nunát advarer sterkt mot «hjemmestyre» og hevder at det bare er snakk om det gamle kolonistyre i en ny form. Den danske staten vil at inuitene skal administrere sin egen utbytting.

DEN NYE MOTSTANDSBEVEGELSEN

Klarest har denne motstanden kommet til uttrykk på «Aussivik -76» og «Aussivik -77». «Aussivik» er en sommerleir som arrangeres ei uke midt på sommeren. Den har samla folk fra byer, tettsteder og boplasser på både vest- og østkysten. «Aussivik» er et reint inuit-arrangement, sjøl om også dansker som støtter motstandsbevegelsen har deltatt.

Folk fra ulike lokale organisasjoner har deltatt. De viktigste av disse organisasjonene er kvinnebevegelsen, ungdomsforeningene og foreningen Inuit Atakatigut. Det samlenes kravet til Aussivik-deltakerne har vært løsriving fra Danmark. Sjøl om det er diskusjoner og uenigheter om en lang rekke spørsmål, samles de aller fleste bak dette som en langsiktig målsetting.

«Aussivik» og disse foreningene er de første forsøkene på å organisere kampen. På «Aussivik -77» blei det også vedtatt å sette ned en arbeidsgruppe som skulle begynne å oversette enkelte artikler av bl.a. Marx og Mao Tsetung til det grønlandske inuit-språket.

STREIKEN I MARMORILIK AV STOR BETYDNING

I fjor høst var det en hard streik i gruva «Sorte Engel» som eies av det kanadiske Greenex-konsernet. Denne streika har fått stor betydning for den nasjonale kampen grønlenderne fører nå. Tidligere har det nemlig vært slik at grønlenderne over hele landet har hatt langt lavere lønn enn dansker og utlendinger. Et resultat av streika var at Greenex-ledelsen blei tvunget til å innrømme prinsippet om likelønn. Dermed har kampen for inuit-folkets nasjonale rettigheter vunnet en viktig delseier.

Et annet viktig resultat av streika var den kamperfaringa den ga. Den viste at det nytter å streike. Tidligere har stort sett bare dansker streika i Kalatdlit Nunát. Den siste streika hvor flertallet var inuit var en streik på begynnelsen av 50-tallet i den nedlagte gruvehyen K'utdligssat. Det har tidligere også vært streik i Marmorilik, men da av dansker og utlendinger. Inuitene blei da fortalt at de ikke hadde lov til å streike. Streika denne høsten har lært inuitene at det nytter å kjempe, sjøl om «det ikke er lov».

SAMENE OG INUITENE MÅ STØTTE HVERANDRE

Samene og inuitene har mange ting felles. Begge folkene utgjør nasjoner som er sterkt undertrykt politisk, økonomisk og kulturelt. Begge folkene er geografisk splitta opp og kolonisert av forskjellige kolonimakter. Samene av Norge, Sverige, Finland og Sovjet – inuitene av Danmark, Kanada, USA og Sovjet. Tallmessig er det og stor likhet. Inuitene utgjør i dag ca. 90 000, hvorav ca 40 000 i Kalatdlit Nunát og resten fordelt i Kanada, Alaska og Øst-Sibir. Begge folkene er i

dag svært hardt pressa av kolonistatene, og det opprinnelige næringsgrunnlaget er for begge folks vedkommende fangst og fiske. I dag er grunn-

laget for fangst og fiske i ferd med å bli ødelagt, uten at det skaffes industri eller andre arbeidsplasser.

Samene og inuitene har der-

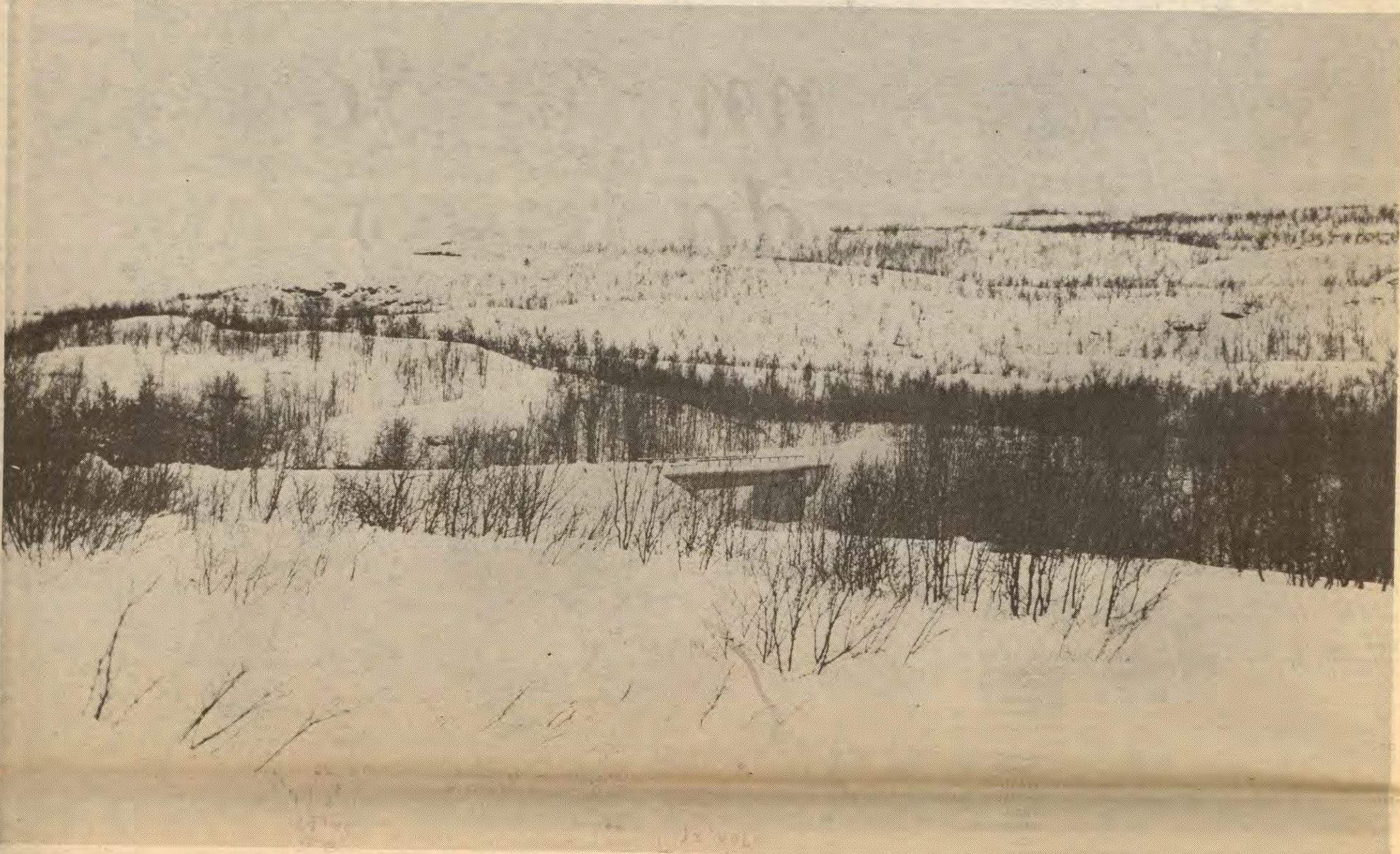
for felles interesser, og har alt å vinne på å støtte hverandre og å lære av hverandres erfaringer.

Her er dansere fra østkysten i gang med trommedansen, som

er en gammel grønlandsk tradisjonell dans.

ELFÁBMUHUUKSEN DUVDA

Saldi mii bávkaluuvui -75-as, rákaduvvui ovdal go konsešuvnna læi addon Ivgugoga buoðoðumii. Saldi divvojuvvoi joððanit, ja æi makkege dákadusat læt addon ate dat šadda giddejuvvot go buoðoðun læ válmmašuvvon.

Brua som vart sprengd i -75, vart bygd før konsesjon var gitt til utbygging av Skibotn. Ho vart raskt bygd opp att, og ingen garanti er gitt for at ho vert avstengd når utbygginga er ferdig.

Čakčat 1979-is loapahuvvo elfábmuhuksen Ivguvuonakægis. Ivguvuonakæki læ sullii gasku Romssa filkka, ja álga Ivguvuonabaðas ja manna lullenuortta guvlui mæsta gidta suoma rádjai. E 78 manna Ivguvuonakæke-ráigge bajas badjel ráji Kilpisjärvi Submii. Duoddar alde, ráji guoras ášset sábmelažčat. Ovdal ledje dain ollu boccot. Dál læ ællu uccon. Elfábmuhuksema gæzil šaddet sii duvojuvvot eret daid buoremus guotunguovlluin mat dain læmaš, oarje bældæ Ivgugoga. Ivguvuonakæki læ okta daid čábbasæmus legiin Davvi-Norggas. Go vuodja lækeráigge, de fuomaša man idtis dábpe læ, bodnis lægis læ goaccevuvdi. Ivguguvlu læ dovddus su čábpá dálkkinis, ja erenoamažit Romssa gávpot olbmot joðášit dábpe giðoat ja gæšset. Go vuodja lækeráigge bajas Ivguvuonabaðas Submii, de ii ádján æmbo go badjelaš diibmubæle mærragádtis duoddarii.

Alaža alde viidana duodtar doko loappamættun almmervavdii. Soatevekkii læ læki dætaláš. Soateáigge livččii Ivguvuonabata oaveuskin infanteria vášalazžii. Dábpe læt guokte militæralæirra lægis, ja lækegilga læ mieta ladnaduvvon.

MOVT LUOTU SON ŠADDA?

«Klassekampen» vujii Ivguvuonakækeráigge bajas mutun dálvebæivve guoktelogi galbmagrada — golbmalogi duoddar alde. Dat læi oðdamánnu, ja alit rusta duoddar alde rája guora. Bæivvaš læi varruok-sadin ja vuoinpastalai almmervavdda bajabældæ nuortan moade minuta ovdal go jávkkai. Riddnas lánjat čužčodedje gæidnuora.

Dálvve áigge gokča muota bahamus billistemiid lægis maid buoðoðun dagaha. Gælnut mannet ruossut doarras, mášinnat boltot ædnama, dulvaduvvon jávrriid birra njásket buot sogliid. Ii oktage die-de odne movt læki boata olggo-soaidnit logi-guoktelot jagi gæ-čen, go luotu oazžu áiggi doalbmabijuid vuosta váikkuhit.

Sábmelažčat gal ballet dainna go sii ditet man hærki luotu læ dagkar bijuid vuosta. Sábmelažčat ja luotugáttænbmot, gulolažčat «Skibotn Natur og Ungdom»-ii, ledje gæt garra-sæmusit barge elfábmuplánaid vuosta 74-is ja 75-as. Fággi Ivguvuona-lægi alde álggi 1974-is. Sábmelažčain læmaš ollu buolvvaid čáda guotunædnamat Ivgulægi oarje bældæ Lávkalægis, Rieppejávrræ birra. Sii vuostalaste. Luotugáttænbmot manne vuosta. Ena-doallit vuostalaste. Dollojuvvujedje álbmotæoakkimat ja čokkejuvvujedje ollu namat. Ivguvuona bargiidbellodat huikkii garrasit ate gielda darb-baša bargusažiid, ja sii dokkehit konsešuvnna jos Igvuona guovlu oazžu 150 bargusaji. Sámiid áirasat fidne Oslos depar-temenstas ja dolvo sin vuoste-

cælkagiid. Norgga Boazodoal-lusábmelažčaid Riikkasærvi manai garrasit buoðoðuma vuosta. Dát gal loapaha boazudoa-lu dán guovllus, dadje sii. Ja golgotmánus 75-as de dápahuvai ate rusttetsaldi Ivguvuona-ænu badjel bávkaluuvui. Oazžu dadjat dát læi garra vuoste-čælkka fábmuváraiduttima ja státa látaid vuosta. Poliisa gu-orahallan láitojuvvoi. Præssa ja rádiu, ja erenoamažit Romssa áviisat, sivahatte dal-lanaga sábmelažčaid. Fábmuváraiduttin læi huksen šaldi ovdal go ba konsešuvnna ledje dán huksemii ožžon.

Romssa Poliisagámmir válddii gidta njælle sábmelaž-ča dutkkadit daid, ja okta bid-djoi rievtti ovdii. Fertejedje su luovus luoitit, ii læn maid siva-hattit. «Bágejuvvui giddagas-sii» dadje olbmot Igvuonas. Su lagamusat æi dietan gos son læi. Golgotmánus 23. bæivve, dala manna bávkalæmi, oazčui fábmuváraiduttin konsešuvn-na státarádis buoðoðuit Igvu-onalægi. Bargusajit gal æi læt šaddan. Sábmelažčat læt balus boatteáigge hárrai, ja sii duvdojuvvujit daðistaga eret sin guovlluin Ivguvuonakægis.

Dætalæmus boazoorohagat

KRAFTFORSYNINGA TRENGJER SAMENE VEKK FRA SKIBOTN

Viktigaste beite-området for rein

Hausten 1979 vil kraftutbygginga i Skibotndalen vere avslutta. Skibotndalen ligg omlag midt i Troms fylke og strekkjer seg frå fjordarmen Storfjorden søraustover nesten til finskegrensa. Storvegen E 78 går gjennom Skibotndalen over grensa til Kilpisjärvi i Finland. På vidda, ved grensa, bur det samar. Før hadde dei tusenvis av rein. No er flokken redusert. Med kraftutbygginga vert dei trengt ut av dei beste beiteområda dei har hatt, på vestsida av Skibotnelva.

Skibotndalen er eit av dei vakraste dalføra i Nord-Noreg. Når ein keyrer inn mot dalen frå vest, får ein eit inntrykk av kor frodig det er her; nede i da-

len er det tett barskog. Skibotn er kjend for godvêr, og særleg folk frå Tromsø dreg inn hit på tur om våren og sommaren. Dersom ein keyrer Skibotndalen opp til Finland, kjem ein på berre litt over ein halvtime frå havstranda ved Storfjorden opp på vidda ved riksgrensa. Elva ligg som eit band stadig lenger ned i juvet på vestsida av vegen. Oppe på platået strekkjer vidda seg uendeleg til synsrande. Militært er dalen svært viktig. I krig ville Skibotn vera hovudinnslagsåra for fiendsleg infanteri. Her ligg to militærleirar i dalen, og fjellsida er befestet nedetter. Det vert hevda at dei tre tunnellingssaga for nyutbygginga

og vert sterkt befestet.

KORLEIS VIL NATUREN BLI?

Klassekampen keyrde opp Skibotndalen ein vinterdag med tjue kuldegradar — tretti inne på vidda. Månen sto som ein gråleg skugge i ny, og blå frostrøyk låg over viddene ved grensa. Sola var ei blodraud kule som kvilde seg over den kalde synsrande mot aust i nokre minutt før ho sank. Småbjørka sto med tjukke armar av frost langs vegen. No på vinterstid dekkjer snøen den verste øydelegginga av dalen som utbygginga fører med seg. I denne naturen bryt anleggsvegar inn, maskiner bryt terrenget opp, rundt dei regulerte vatna snauar dei vekk all bjørk. Ingen veit i dag korleis dalen vil sjå ut om ti — tjuge år, når naturen har fått tid til å reagere på inngrepa. Samane fryktar det verste, for dei veit av røynsle kor ømfintleg naturen er for forstyrning. Samane

SÁBMELAŽČAID ERET IVGGUS

ELFÁBMUVÁRAIDDUTTIN:

Konsešuvnna addon
«jurddašaddama»
mielde

— Elfábmuváruhuksemis galga čadnot Romssa Elfábmulin-jaide, muitala Arvid Kjeldsen, gli jođiha huksenbarggu.

— Finnmarkkus læ menddo uccan elfábmuváru, ja mii fertet ob-palažčat dáid guovlluid gæččat, Finnmarkku, Romssa ja davi-mus oasi Nordland filkkas.

— Mii læi sivan ate dulvade-pet Gálgojávrru dušše balle me-terin?

— Álggos áigguimmet dulva-dit Gálgo 17,5 meteriin, ja æt nu sagka dulvadit Rieppejávrru. Dasa ledje ruđalaš sivat. De nubpastutiimmet dan lákai ate dulvadit Gálgo 2,5 meteriin ja dulvadit æmbbo Riepi. Muto manna go læt dakan gukit áigge mitidan barggud, de læt boatan dietit ate Gálgo rekenastin ad-da ollu unnit go leimmet gáddan. Dát læi aiddo ovdalaš go konse-šuvnna huksemii oazžuimmet.

Dainna dulvadit mii dan sajes Riepi ja rákadit dušše unna usk-kadagaža Gálgo oivošii. Dát mielddisbukta dego livččii álo unnit dulvi čacelægis.

— Šaddet go gæinmut giddejuv-vot ja guovlu čorgejuvvot go huksenáigi læ loapahuvvon?

— Vistit šaddet eretváldot. Muto ii læt vel mærriduvvon gal-get go rustetgæinnut dollot ra-basin dahje giddejuvvot. Dát læ várra industridepartementa mii dan mærrida.

— Lepet go jurdilan ate buođ-đumat sáttet šaddat roassun Ivgu-guovllu sábmelažčaide?

— Ækto atte mii oazžoimet konsešuvnna dán huksemii 1975-as, læi ate vuotut galge læn stu-orát gá vaháat. Ælahusat šad-de vuostalagat: Davvi-Norga dárbbasa æmbbo elfámu, nubpe bældde fas ledje sábmelažčat ja luotuberoštæddjit. Dát ledje dat gæt adde konsešuvnna gæt lo-palažčat fertejedje mærridit.

— Dát huksemet han galge da-gahit ollu bargusajiid Ivgui. Mu-to lægi olbmot han dadjet ate sidjiide mæsta ii læt ba bargu ge?

— Dat oainnat læ nu ate dat olbmot dat váldojit dagkar bar-gui gæt ovdal læmaš rákadus-hommain. Entreprenorat gal æi sáte čadnot dasa ate váldit bar-gui olbmoid gæt læt dáidemettu-mat.

— Muto gielddanjunnus han bi-ja i ddaaaneaktun-75as?

— Diet guoska politikii. Dát gaibadusat æi læn fárus min ævttuin konsešuvnii, dadja Kjeldsen. Dán dadja Troms Kraftforsyning olmmat, ja dát muitala ollu movt eisevalddit ja státa jurddašit sámiid beroštu-said ja luotugáttanberoštusaid birra. Sábmelažčaide ii læt nu ate buođduun mielddisbukta «het-tehusaid» — dat gal juo læ roas-sun boazodollui. Ellen Báhl dad-ja ná: — Dat čokkajit dope kántuvrrain departementtain ja geččet kárttaid. Dát æi dieđe maidige ja æi ge háliit dietit maidige.

KRAFTFORSYNINGA:
Konsesjon gitt
etter «avveining»

og naturvernfolk, organiserte i Skibotn Natur og Ungdom, var blant dei som arbeide hardest mot kraftplanane i -74 og -75.

KAMPEN OM
SKIBOTNDALEN

Kampen om dalen starta i 1974. Samane har i fleire gene-rasjonar hatt beite på vestsida av Skibotn i Laukadalen, rundt Rieppejávri og heile området over til Signaldalen. Dei prote-sterte. Naturvern- og friluftsfolk protesterte. Bønder prote-sterte. Det vart halde folkemø-te og lagd underskriftsaksjon som fekk svær oppslutning. Ar-beidarpartiet i Storfjord kom-mune, som Skibotn høyrer inn under, gjekk ut med ein offen-siv om at kommunen trong arbeids-plassar, og dei ville gå med på konsesjon dersom Storfjord fekk 150 arbeidsplassar. Representantar for sama-ne var i departementa i Oslo og la fram protesten sin. Norske Reindriftssamers Landsfor-bund gjekk kraftig mot utbyg-ginga. — Det nærmar seg punktum for reindrift i områ-det, sa dei. Høgdepunktet i

kampen kom med den drama-tiske sprenginga av ei anleggs-bru øvst i Skibotndalen i okto-ber -75. Kraftforsyninga hadde bygd brua før dei fekk konses-jon i det heile tatt på utbyg-ginga. Til dags dato veit ingen kven som sprengde brua. Men det var ein kraftfull protest mot Kraftforsyninga og staten si framferd. Politiet si etterfor-sking fekk mykje berettiga kri-tikk. Presse og kringkasting, ikkje minst Tromsø-avisene, peika straks ut samane som gjerningsmennane, utan noko haldepunkt. Fire samar vart brakt inn til avhøyr på Tromsø Politikammer, og den eine vart framstilt for retten. Dei måtte sleppe han, dei hadde inge-nting på han. «Tvangsinnbrin-ging», sa folk i Skibotn. Fami-lien visste ingenting om kor han var.

23. oktober, kort tid etter sprenginga, fekk kraftforsy-ninga konsesjon i statsråd på utbygging av Skibotnvass-draget. Noen arbeidsplassar er det ikkje blitt. Samane lever i det uvisse, og blir gradvis trengde ut av områda sine i Skibotndalen.

Krafta frå Skibotnbygginga skal bli sett inn på for-syningsnettet her i Troms, for-tel Arvid Kjeldsen, som er pro-sjektleder for Skibotnanlegga.

— Finnmark har ei kolossal underdekking på kraft, og vi må sjå heile regionen her nord under eitt. Regionen omfattar Finnmark, Troms og den nord-lege delen av Nordland fylke.

— Kva var grunnen til at de valde å regulere Galgujávri berre ein halv meter?

— Først skulle vi regulere Galgu 17,5 meter og berre gje-re ei mindre regulering av Rieppejávri. Det var økono-miske føremonar med det. Så gjekk vi over til alternativet å heve vatnstanden i Galgu 2,5 meter og gjere ei mykje større oppdemming av Rieppe. Men etter at vi hadde hatt målestas-jonar i arbeid ei god tid, vart vi klære over at avrenninga frå Galgu var mykje mindre enn vi hadde trudd. Dette var like før vi fekk konsesjon på utbyggin-ga. Derfor demmar vi i staden

opp Rieppe og lagar berre ein liten terskel ved utløpet av Gal-gu. Det vil gi ei vatnstand som om det var ein kontinuerleg mindre flom i vassdraget.

— Vil vegane bli stengde og vil det bli rydda opp når an-leggsarbeida er avslutta?

— Brakkene vil bli fjerna. Men det er ikkje heilt avgjort om anleggsvegane blir haldne opne eller ikkje. Det er antake-leg Industridepartementet som skal avgjere det.

— Har de tenkt på at utbyg-ginga kan bli ein katastrofe for samane i Skibotn?

— Ei forutsetning for at vi fekk konsesjon på utbygginga i -75 var at føremonane skulle bli større enn ulempe. Her var interesser som støtte saman: Nord-Noreg treng meir kraft, på den andre sida hadde ein sa-mane og naturinteressene. Det var dei som ga konsesjon som måtte gjere ei avveining.

— Det skulle jo verte så man-ge arbeidsplassar i Skibotn med utbygginga. Men folk i da-

len seier at det nesten ikkje finst noen arbeidsplassar for dei på anlegga?

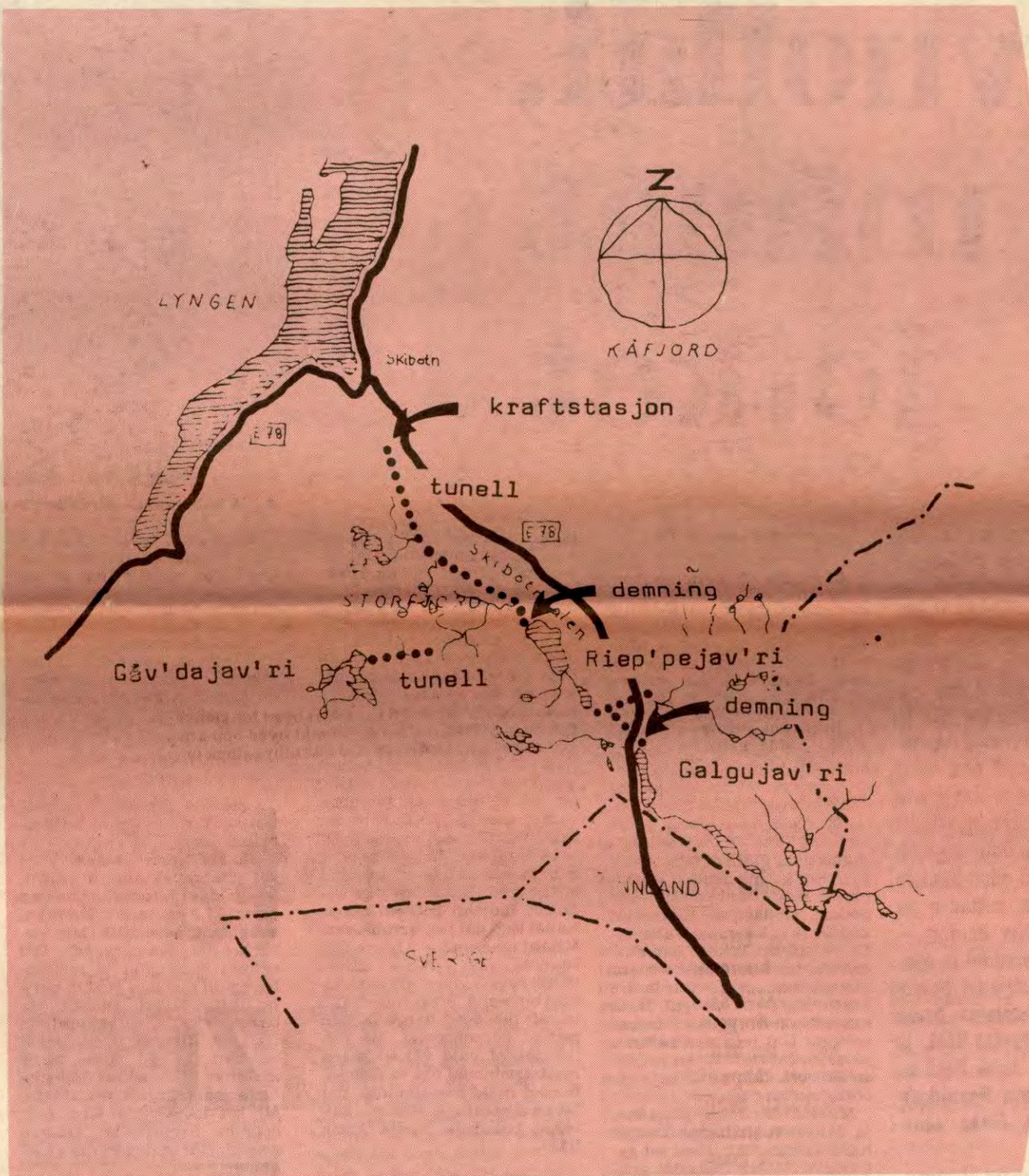
— Det er jo slik at ein tar dei folka som har vore borti an-leggsarbeid tidlegare. Entre-prenøren kan ikkje vere bunde av å ta inn folk som er ufaglær-de.

— Men kommuneleinga set-te det som eit vilkår i -75?

— No kjem vi inn på politik. Det kravet var ikkje med i vå-re vilkår i konsesjonen, sier Kjeldsen.

Dette seier ein representant for Troms Kraftforsyning, og det seier det meste om styres-maktene og staten si haldning til samane sine interesser og naturverninteressene. For sa-mane er det ikkje slik at utbyg-ginga fører med seg «ulemper» — for det nærmar seg katastro-fe for reindrifta.

Ellen Báhl sa det slik: — Dei sit på kontora sine inni depar-tementa og ser på kart. Dei veit ingenting og dei vil ikkje vete noenting.

Mii æt adte vuollai, mánát jotket

Aslak Báhl guvttin bárdniin gæt maid ellet boazodoluin. Aslak Báhl med to av sønene som driv reindrift.

Gálgojávrr guoras læ sámi bærrašis Báhlas váldoássan-sadii. Dat læ jávrru nuorttagæ-žis, njæljadas diibmu vázzin oaivegæinnus Submii, aiddo riikkaráji guoras. Dás æi oro æra sábmelažčat. Lagamusat ášset Suoma bæld. Sis læ maiddai viessu vuollin Ivguvu-onalægis, ja dálvet orru Aslak Báhl bæraš dobpe dan bodta go noramusat vázzet skuvlla — dáža skuvlla. Dainna go sá-megiel oappu ii addo Romssa filkkas! Dát læ suddadan su mánaid. Su olles bárdnit — sus læt čieža bárdnit ja njæ-lje nieidda — sii ellet boazo-doluin. Dan sámma bargu su viellja Per Tomas Báhl, ja su æmit Ellen. Aslak Báhl læ miellattu Romssa Boazodoal-lusábmelažčaid filkka stiv-ras.

Dat guovllut maid Elfábmudoaimmahat læ váldan, læt duoðabæles sámi ædnamat, dainna go sábmelažčat læt vuoitán niektuvuoigatvuoðaid dáidda gævahusa bokte ollu buolvvaid čađa — Dát æi læt ávdin mæcit, muto sámiid bo-azoguoitun guovllut, dadja As-lak Báhl.

NUORAT BUOLVA HÁLIIDA JOATKIT

Æi galgga ollu hettehusat læ-kai boait ovdal go sáttet dákat stuora vahagiid boazodollui, dadjaba Aslak ja Per Tomas Báhl — Dál dápahuvva hirb-mat huksen dáppe. Boccot læt min. Dain læt fásta guotun-guovvlut, jotolagat ja guodet-sajit. Doaimbajut ráfehuttet daid, dadjaba soai. Dat ledje ollosat gæt čujuhede vahagiid maid buoðumat šaddet daga-hit sámiide ovdal go plánet dokkehuvvujedje — 75-as. Od-ne læ čielggas ate diet dollot dæivasa. Sámiid oaivealahus šadda gillat, ja dan fáru maid-dai sámiid ællenvuoki ja kul-tuvra. Muto Báhl bæraš ii læt addan vuollai. — Huksemat šaddet min issorasat vahaga-tit, ja mii læt boatan dan dov-dat ate buot mat dagko dápa-huvvet, mannet min vuosta. De boatte áigi ii læt čuovgat. Muto nuoratbuolva joatka boazo-bargu. Dat ieža dan háliidit, ja sii læt čáješan ate sis læt da-sa návceat. Guotun unno ja gu-otunguovllut gæržot.

Muto sii læt dáppe riegeadan, ja dáppe læ sis bargu. Dat æi háliit fárrer. Dat jotket nu gu-ka go læ vejolaš. Dat adda goit-tot doaivaga. Dáppe Ivguvuo-nalægis læt mii ássan ja ælhan iežamet ollu buolvvaid čađa. Dan ii olmmoš guođe nu álk-ke, dadja Aslak Báhl.

RÁKADUSAT VAHAGATTET DÁL

— Dál juo merket vahátváik-kuhusaid, muitala son viida-sæbbut. Troms kraftforsyning læ rákadan rusttetgæinnuid læ-kegilggaid bajas. Dat læ miel-disbuktan stuora olmmošjota-

lusa, máštiin-šlama, biilajota-lusa ja bávkkuhusaid. Dát rá-fehuttet boccoid. Dat dárbbša ráfi. Luotu ge ii gierdda buot doaimbajuid. Læ issoras dán gæččat. Perskogen tuolluštá-suvnnas gidta Rieppejávrai læ ollu luotu billistuvvon. Dát bil-lista šadtu, luotu boata nubpa-stuvvat. Mieta čavčča gidta ju-ovllaid badjel læmaš mis ovdal boccot guovlluin oarjebæle læ-gi, Lávkalegis ja Rieppejávrr birra. Dobpe læmaš mis buore-mus guotumat. Giðoat læt boc-cot iēs alddes jotán Ivgujoga badjel nuortta ja davabællai lægi. Guodtetsadii læmaš da-vabæld Atsik vári. Gæseoro-hat læmaš Stuoras sámma bæld ænu. Muto dán jage læt ferten vuojehit boccoid nubpe bællai lægi dál juo, árradálvve. Mii læt massan 8 — 9 bocco dán čavčča, mat livčče dakan 18 000 ruvno, guovlluin rákadu-said birrašin. Sivas huksemiid læ mis ollu ænet bargu šaddan gæččat boccoidæmet. Mii fer-tet gæččat daid vai æi mana rusttetgæinnuid ala ja Submii. Boccot maid massiimmet, dat jávke fákkestaga. Mon læn gál-bidan butadusa, dadja Aslak Báhl.

FUONES GUOTUN NUORTTA BÆLDE

Nuortta bæi lægi ii læt guotun nu buorre, ja ollu unnit, muit-la Per Tomas Báhl. Stuoras su-omaráji guvlui læ kilometeriid mielde gæðgeæna, dat læ nu ol-lu gæðgi ate ii sáte ba gáfe ge vuošsat. Guotun mii dáppe gávdnoi, læ dadjat dal juo no-kan Ivguvuonas gidta rádjai. Ædnamat læt dáppe ollu badje-lis go Ivgujoga oarjebæld, dainna læ fuonit guotun.

Aslak Báhl muitala ate son ozai suoma eisevalddiin ate bæssat guoðohit suoma bæld Kilpisjávrr birrašin. Dáppe læt buorit ædnamat, guoðokæt-ta, ja daid ædnamiid æi guoðot suoma sábmelažčat.

— Suoma sábmelažčat læt min buorit ustibat, ja sii væke-hit min. Mon doaivvun mon bæ-san guoðohit, dadja Aslak Báhl.

DAT BARGET MAID HÁLIIDIT

Dieðosge læt ilus go seste Gálgojávrr, dadjaba vieljagu-ovttos.

Guka leimmet balus. Vuos læi elfábmuváraidutti (kraft-forsyninga) jurddašan buoðot jávrr 17,5 meteriin. Mærkkai ain čužžot, dego áitta. Min vie-sut læt hui laka čácegádti. Dál oaidnit čuovggaid ja huksen-barguid menddo gukkin oarj-je bæld jávrr. Daddjo ate bargojuvvo oalgetunællain Gálgkos Rieppai ja ate áigot buoðot Gálgo dušše bælle meteriin. Mutu æi læt dadte ge fuola adninin sábmelažčain. Mii læt duoid jagiid jotán boc-coiguin oarjebællai Gálgo gæšset. Dál læ fargga dát ge lo-appan.

Mii læt oappan læt várruga-sat dasa maid gieldas ja el-fábmuváraiduttimis de dadjet. Go vuos bitáža valdet, na várra boatte have sáttet obpa Gálgo váldit. Nie læt hárganan jurd-dašit.

— Dat dáttot daid čaðahit maid ieža háliidit, dadja Aslak Báhl.

— Maid mærkkaša sábmelaš daidda? Maid máksa čáppa lu-otu dáidda? Ii maidige. Dat jurddašit dušše ruðaid ja elfá-

mu ala. Mii læt gæččalan vuos-talastit. Fiden iēs industride-partementtas ja gæččalin daid oazžut ráfáiduttit Lávkalegi ja Davvilægi Ivgujoga oarjebæi-de. Min dorjo olbmot gillis ja lu-otugáttenolbmot. Buot čoaikki-miin vuostalasttiimmet mii. Muto sii barge maid háliidedje.

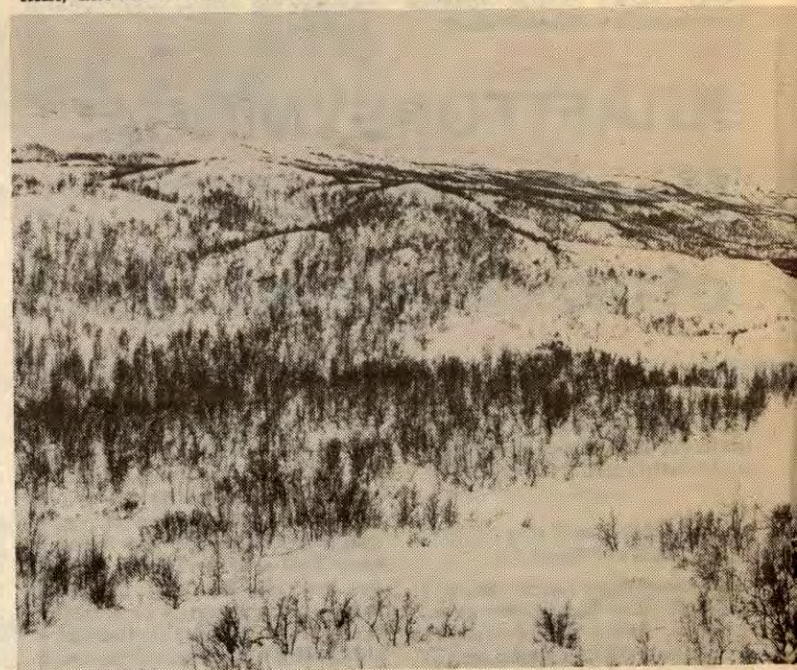
— Buoðon, movt loapalaž-čat šadda, boata læt sámma vahagin midjiide go maka livč-če váldan Gálgojávrr ge. Mii šaddat vissasit buoremus guo-tunædnamiiddamet massit. Vi-iddis guolbba Rieppejávrr la-ka, maid mii ovdal gævaheim-met čákča — ja giðoaguotu-min, dat šadda čázi vuollai go

Rieppi buoðojuvvo. Dat læt čuollan bælle kilometera njáskkohaga jávrr birra. Dav-vilækai, mutun æra buorre gu-otunguovlu, šadda gæidnu, Lávkaleki sámma. Ænut čoa-akuduvvojit. Guotumiid haga, æi makkige boccot.

GÁIBIDIT GUOVLLU CØRGEJUVVOT JA GIDDEJUVVOT

Go huksenáigi læ vássan, de besset sábmelažčat æskka oaidnit man stuorrat guotunva-hagat šaddet.

— Mii læt gáibidan ate elfáb-muváraiduttin galga giddet rusttetgæinnuid, ate barguvist-

Ivguvuonleki læ okta daid čábbamusain Davvi-Norggas. Skibotndalen

- Vi gir ikkje opp, borna tek over

Ved vatnet Galgjav'ri har den samiske familien Báhl den viktigaste buplassen sin. Den ligg ved austenden av vatnet, eit kvarters gange frå hovud-vegen til Finland, like inntil riksgrensa. Her bur ingen andre samar. Dei nærmaste bur i Finland. Dei har òg hus nede i Skibotndalen, og i vintarhalvåret bur Aslak Báhl sin familie der mens dei yngste ungane hans går på skule — norsk skule. For samisk undervisning finst ikkje i Troms! Det har ungane hans sett seg harme på. Dei vaksne sønene hans — sju

søner har han og fire dotre — dei driv med reindrift. Det same gjer broren Per Tomas Báhl og kona hans, Ellen. Aslak Báhl sit i styret for Troms-avdelinga av Norske Reindrifts-samers Landsforbund.

Dei områda Kraftforsyninga har tatt, er i reynda samisk område, fordi dei har vunne hevd på det gjennom bruk av fleire generasjonar samar. — Det er ikkje villmark, men samisk reinbeite, som Aslak Báhl seier.

— Berre ei lita forstyrning av dalferet ville ha gjort alvorleg

Ellen og Per Tomas Báhl

tit galget galkojuvvot ja buot čorgejuvvot. Muto mii æt læt maidige dákadusaid ožžon. Dat sáttet min fillet, dadjaba vie-ljaguovttos.

— Daddjoi ate galge šaddat ollu bargusajit Ivguvuonabatii. Dábpe læ menddo uccan bargu, ja olbmot fertejit olggobæ-lai gielldda mannat ate barggu fidnet. 150 bargusaji gáibidi giellddanunuš. Mon ibmirdan dan, ate olbmoin berre læt bargu. Muto æi ođđa bergusajit gal šaddan. Dat han váldet olbmoid máddin dáidda bargguide. Mæsta ii oktage lægis læt ožžon dábpe barggu, muitala Aslak Báhl.

Lassin velá pláne militæra rákadit báčinsilju várrai nu-ortta bællai lægi, viiddis guov- lu Atsik vári birra, gos mis læ guodtetsadji. Dan ge háliidit váldit. Mii læt vuostalastan ja váldan ádvokata væki. Oainnat jos dáid guovlluid váldet, de gal noka min ge boazodoallu. Gielldda njunnožis dádje: Dat læt doarvai guotunædnamat Ivguguovlluin jos dal boccoid fertejit eret sirdit rustet-guovlluin. Dan vela čálle áviisain. Gal sii ieža æi læt goassi-ge fidnan mæcis.

Mii æt dieđe movt boatteáige šadda

Ellen Kristina Báhl læ náitalan Per Tomas Báhlain. Son læ riegadan Ruota bældde, ja læ aigibæivve orodan duoddaris rádjaguovlluin. Ii sáte jurddašit fárrer vulos lækai. — In læ-maš goassige ænet go vaku diebpe vuollin, muitala son. — Dábpe læ nu luólaš ja ráfi. Mon gulan duoddarii — duod-dara nieida, dadjat mi sáme-gillii. Juoke bæivve čuiga son moadde kilometera duoddaris. Dál læi golbmalogi galbmagrá-da duoddaris, ja vuostas bæiv-vašbæive dán dálvve. Muto bæiv-vaš ii vel olahen viesuide Gálgojávrai. Dat læ 20 jagi áigi go vuostas viessu huksejuv-voi. Aslak Báhl muitalii ate son læi geččalan giellddas ocat ás-sandoarjaga vai albma lákai viesu bæssa skoáđastit, muto ii ožžon maidige...

Galbmon guossit ožžo liegga gáfe. — Gáffe læ buoremus bu-

ollaša vuosta, dajai Ellen Báhl. — Dat ligge siskkošiid. Son ænaš hubma ruotagiela vierra-siidda. Guovttagaskan gal hu-maðeba dušši sámegeila. Sud-nos læ telefuvdna, muto ii el-ravdnji. Várre dál oážžut elč-uovgga mii ge, dál go sii læt njulgen linjaid gidta jávrru oarjje gæčai, dadja Ellen Báhl bilkarit. — Læ issoras ate sii buođđudit lægi, dadja son. — Aslak ja dat ærat læt garrasit vuostalastan. Daid, gæin læ ovddasvastadus huksemii, læt dušše oktii oaidnan. Dat læi dalle go garrasemosit de vuostalasttilimmet. Dalle bote girdiin stuora hærrat Oslos. Sii bote guvttiin helikopteriin ja seivo vielat dá olggobællai viesuid. Das rájes æt læt šat sin oaidnan. — Aslak nuoramus mánat ja áddjobat orrot dábpe gesiid. Sii likojit orrot buore-but dábpe go vuollin lægis. Go

læ bákká gæssi, de gálašit Gálggos. Aslak víða jakasaš bárdnibardni læ čađaáigge dábpe. Aslak boarrasemos mánat vázze skuvlla ruota Gá-rasavvonis, nu go mii ge da-gaimmet. Nubbi boarrasemos læi čæppi ja ávžžuhedje viida-sæbbmut skuvlla vázzit. Muto son ii háliidan, son háliidii boc-coiguin bargat nu go ærat ge. — Jos váldet min guodtetsa-jiid ja rákadit dan báčinsiljun, dalle gal Aslak stajiduvvo, ja dalle gal læ loappa. Boccot æi sáte læt dobpe gos álo læ báč-in. Boazu ičs sirdidla Atsik gu-ovlluide. Boazu ibmirda. Guod-tetsaji læ son ičs gávdnan. Dobpe galga læt suodji. Njuo-ratmisiide galga læt suodji ja vuogas. — Giđoat botet čuoiganturistat deike. Sii guđ-øt camping-vávnnaid boares gæinnu ala, ja várrægilga šáttá bæivvadakan læt čáppadin olb-

moiguin. Ædnašat botet Roms-sagávpogis. Dábpe læ nu dávjá bæivvadat. Muto sii guđøt nu ollu luniid ja plastikaposiid. Dalle læ dábpe nu ráfehivuo-ta. Sii galggašedje oappat æmbbo čorgadin ællit, dadja Ellen Báhl. Son maidai mui-tala ate ii læt šat nu ollu rávdo jávrris. Jos ii læt nu buolaš de bivdet sii vøhaš alccesæset borrranguoli.

— Rieppejávrris læ maidai ollu guolli. Muto ii oktage dieđe movt gævva go jávri buođdu-uvvo. Mutun buođon jávrris Gáivuon-guovllus ledje dušše unna guolažat moadde jage manja. Ja luomejægkit Riepi birra jávket čázi vuollai.

Buot nubpastuvva, ii læt mi-kege šat mo ovdal. Mii æt dieđe movt boatteáige šadda.

in av dei vakraste i Nord-Noreg.

skade for reinnæringa, seier Aslak og Per Tomas Báhl. — No skjer det ei svær utbygging her. Reinen er vår. Den har sine faste beiteplassar, sine faste tråkk og kalvingsplassar. Inngrepa uroar reinen, seier dei.

Det var mange som átvara spesielt mot virkningane for samane før utbyggingsplanane gikk gjennom i 75. Dei varsla ei katastrofe. I dag er det klårt at dei hadde heilt rett: Hovud-næringa for samane er truga, og med det den særlege sami-ske levemåten og kulturen.

Men familien Báhl har ikkje gitt opp. — Utbygginga er ein alvorleg trusel, og vi kjenner det som alt som skjer her går mot oss. Vi har byrja sjå mør-kare på framtida. Men den yn-gre generasjonen overtar rein-drifta. Dei ønskjer det sjølve, og dei har vist at dei egnar seg til det. Det vert mindre beite og trongare for reinen. Men dei er fødte her, dei har arbeidet sitt her. Dei vil ikkje flytte. Dei held fram så lenge det er mog-leg. Det gir eit håp òg. Her i Skibotndalen har vi levd og liv-berga oss i så mange genera-

sjonar. Da gir ein ikkje opp så lett, seier Aslak Báhl.

ANLEGGGA GJER SKADE NO

— Alt no merkar vi skade-verknadene, fortel han vidare. — Troms kraftforsyning har bygd anleggsvegar innover dalsidene. Det har ført med seg mykje folk, støy frå maskinar, biltrafikk og sprenging i områ-det. Det skapar stor uro for re-inen. Den må ha fred. Naturen toler heller ikkje inngrepa. Det er trist å sjå på. Frå Perskogen tollstasjon heilt til Rieppe-jáv'ri er mykje natur øyde-

lagd. Det forstyrrar veksten, naturen kjem til å bli endra. Heile hausten og langt over jul har vi før om åra hatt reinen i områda på vestsida av dalen, i Laukadalen og rundt Rieppe-jáv'ri. Her har vi hatt det frodi-gaste og viktigaste beitet. Om våren har så reinen av seg sjølv trekt over Skibotnelva, til aust- og nordsida av dalen. Kalvingsplassen har vore ved fjel-let Atsik på nordsida. Sommar-beitet har vi hatt ved Stuurra på same sida av elva. Men i år har vi vore tvungne til å ta re-inen over dalen alt no, tidleg på

vintaren. Vi mista mange rein i haust, ein 8–9 vaksne dyr til ein verdi av 18 000 kroner i om-rådet rundt anlegga. På grunn av utbygginga er det blitt my-kje meir arbeid med pass av reinen. Vi må gjete dei så dei ikkje går på anleggsvegane og ikkje til Finland. Dei dyra vi mista, dei forsvann plutsleg. Eg har kravd erstatning, seier Aslak Báhl.

SKRINT BEITE PÅ AUSTSIDA

På austsida av dalen er ikkje beita så frodige, og mykje min-

dre, fortel Per Tomas Báhl. — Frå Stuurra innover mot fin-skegrensa er det kilometer på kilometer med stein, så mykje stein at det ikkje eingong går å få kokt seg kaffe der. Det som fanst, er utbeita no frå Skibotn heilt inn til grensa. Terrenget her ligg mykje høgare enn på vestsida av Skibotnelva, derfor er det skinnare beite. Aslak Báhl fortel at han søkte dei fin-ske styresmaktene om å få beite på finsk side ved Kilpisjärvi. Her er fersk jord, heilt ubeita,

Forts. side 14

Sii vuojihedje Jan Bålsrud Ruttii

Aslak ja Per Tomas Báhl guovttos læmas fárus dakkamin historija. Soai dat leigga ge gæt gájuigga Jan Bålsrud, dáza sábotera gii læ dadjat dal juo šad-dan bassilašolmmožin, eret duiskalažčain Ruttii. Bålsrud læ čállan girjji «Ni liv» vásihusas birra go bátarii eret duiskalaž-čín, ja girji læ maiddain filbman šaddan. — Muto buot filmmas ei læt áibbas duođat. Dogko ledje čuggen mutun duiskalažča gæid mii et obpanassii ge oaidnan,

multala Per Tomas Báhl. Bålsrud læi fárus mutun sáboterjoavkkus mii duiskalažčaide gávnnavuval, muto Bålsrud na-gudii bátarat čuoigga. Ollu račamušaid čađa dolvojuvvoi son mutun báktaráigai bajas Olm-maivágga. Son læ funet buocamin dalle ja Olmmaivágke oib-mot dolvo sudnje borramuša. Mappelaš vuojihedje su mæccai, gos Aslak ja Per Tomas Báhl dæivvaigga su «guvttiin buriin herggiin ja ovttain gerresiin»,

multala Per Tomas Báhl. Soai sæmmas guođuheigga ja vuoje-heigga 50-60 sturrošaš čorrage, jos gávnnavuvvoše duiskka čuo-iganjukosiidda. Buot manai bu-res væhaš mátkke, muto Aslak Báhl čalmmit suddo duoddara alde, gogko Didnobarta dál læ, ja fertii bácit. Per Tomas doal-vui Bålsrud Ruota bællai. — Son læ dat árggimus olmmai mon goassige læn oaidnan, multala Per Tomas. Sus læi pistovla, ja go dan fuomašin, dajai son ate

jos váldojedne duiskalažčaide, de son bázašii vuos mu ja mappela-ležas. Muto mon válden das eret pistovla ja adden sudnje niibbi. Muto medalja dahje giitureiv-ve? Daid gal æn læt ožžon. «Giit-tosa» maid læt ožžon, læ ate váldet vel mis birgenlági. Mii leim-met soašis ovdal, ja orru læmen nu ate læt dál ge soašis, muto æra lákai, dadja Per Tomas Báhl.

Báhl bærraša ássansaddji Gálgojavrrre guoras. Familien Báhl sin buplass ved vatnet Galgujavrrre.

Dei kørde Jan Bålsrud til Sverige

- Vi gir ikkje opp... Forts. fra side 13

bak reingjerdet til Finland og dei finske samane brukar ikkje beiten her. — Dei finske sa-mane er våre gode vener, og dei hjelper oss. Eg vonar eg får beite, seier Aslak Báhl.

DEI GJER SOM DEI VIL — Sjelvsagt er vi glade for at dei i hovudsak sparde Galgu-jav'ri, seier dei to brørne. — Ei lang tid levde vi heilt i det uvis-se om det og. Først hadde kraftforsyninga tenkt å dem-me vatnet opp 17,5 meter. Mer-

kinga står her oppe enno, som ein trusel. Husa vår ligg berre nokre meter frå vatnkanten. No ser vi lys og anleggsarbeid langt borte, i vestenden av vat-net. Dei seier at dei arbeidar med bitunnellen frå Galgu til Riep'pe og at dei berre skal demme opp Galgu ein halv me-ter. Men det skyldast ikkje om-tanke for samane. Vi har før om åra brukt flytte med reinen til vestenden av Galgu på som-maren. Det er snart slutt på det og. Vi har lært å vere mis-tenksame mot dei dei seier i kommunen og i kraftforsynin-ga. Og tar dei no ein liten bit, undrar vi oss på om dei neste

gong tar heile Galgu. Slik er vi blitt vane med å tenkje. — Dei skal ha gjennom det dei ønsker sjølve, seier Aslak Báhl. — Kva tel samane for dei? Kva tel vakker natur for dei? Ingenting. Dei tenkjer berre på pengar og kraft. Vi har prøvd å protestere. Eg var sjelv inne i departementet — Industridepartementet — og prøvde å få dei til å frede Lau-kadalen og Norddalen på vest-sida av Skibotn. Vi hadde stor støtte, frå folk i bygda, frå friluftsnemnd og naturvernfolk. I alle møte protesterte vi. Men dei gjorde som dei ville. — Utbygginga, slik den vart

sett, fortel Per Tomas Báhl. — Han hadde pistol på seg, og da eg oppdaga det, sa han at om vi vart tekne av tyskarane, skulle han bruke den til å skyte først meg og så seg sjelv. Men eg tok pistolen frå han og ga han ein kniv i staden. Noka medalje el-ler takkebrev? Nei, slikt har vi ikkje fått. Den «takken» vi har fått, er at dei no tar frå oss livs-grunnlaget vårt. Vi var i frontli-na før, nå kjenner vi det som vi er ved fronten igjen, men på ein heilt annan måte, seier Per To-mas Báhl.

KREV OMRÅDET RYDDA OG AVSTENG T Når anleggstida er over, får

Ellen Báhl.

— Vi lever i uvisse kvar dag

Ellen Kristina Báhl er gift med Per Tomas Báhl. Ho er fødd i Sverige og har levd hei-le livet sitt på viddene i gren-seområda. Ho kan ikkje ten-kje seg å flytte ned i dalen. — Eg har aldri vore meir enn ei veke der nede, fortel ho. — Her er så fritt og fredeleg. Eg høyrer vidda til — viddas dot-ter, seier vi på samisk.

Kvar einaste dag går ho på ski noen kilometer opp i fjel-let. Denne dagen var det tret-ti kuldegradar på vidda, og den første soltinen den vinta-ren. Men sola nådde enno ik-kje ned til husa ved Galgu-jav'ri. Den farga høgdedraga rundt raud og fiolett. Dei sprengfyrd i ein god oljekam-in, men likevel kraup kulda inn langs golvet. Det er 20 år sidan det første huset vart bygt. Aslak Báhl fortalde at han hadde prøvd å søkje kommuner om bostønaad for å få husa skikkeleg isolerte, men hadde fått avslag ...

Frosne gjestar fekk gloheit kaffe. — Kaffe er det beste mot kulde, sa Ellen Báhl. — Det vermer innanfrå. Ho ta-lar framleis mest svensk til framande. Seg imellom talar dei sjølvsaft berre samisk. Dei har telefon, men ikkje elektrisitet. — Kan hende vi no kan få elektrisk lys vi og, no som dei har trukke line til vestenden av vatnet, seier Ellen Báhl ironisk. — Det er svært ille at dei byggjer ut dalen, seier ho. — Aslak og dei andre har protestert my-kje. Dei som er ansvarlege for utbygginga, har vi sett berre ein gong: Det var då vi protesterte som hardast. Då kom dei med fly, dei store herrar frå Oslo. Dei kom med to helikoptre og landa på bak-ken utanfor husa her. Sidan har vi ikkje sett dei.

— Dei yngste ungane til As-lak og bornebornet hans er her oppe om somrane. Dei li-ker seg mykje betre her enn nede i dalen. Når det er varmt om sommaren, badar dei i Galgu. Den vesle fem år gamle sonesonen til Aslak er her mykje. Han spring heilt bort i fjellsida etter reinen. Dei eldste borna til Aslak gjekk på skulen i svensk Ka-resuando, slik vi gjorde. Den nesteldste hadde store gaver, og dei ville han skulle fort-sette å gå skular. Men han ville ikkje, han ville drive med rein som dei andre.

— Tar dei kalvingsplassen vår og gjer han til skytefelt, da blir Aslak ruinert, og da har vi ikkje meir. Det går ik-kje an å ha rein der det vert skote. Reinen trekkjer sjelv til plassen ved Atsik. Reinen forstår. Kalvingsplassen har han sjelv funne. Der må det vere lunt. Dei små kalvane må ha det varmt og godt. — Om våren kjem skituri-stane hit. Dei set camping-vognane frå seg på gamleve-gen, og fjellsida kan vere svart av folk som solar seg. Dei kjem mest frå Tromsø. Her er så mykje sol. Men dei grisar følt til med plastposar og søppel. Her er mykje uro då. Dei må lære seg å ikkje slengje slikt frå seg i fjellet, seier Ellen Báhl. Ho fortel og at det er mykje røe i vatnet. Når det ikkje er for kaldt, fis-kar dei nok til matfisk til seg sjølve. — I Riep'pejav'ri er det og mykje fisk. Men ingen veit korleis det går med fis-ken når vatnet vert regulert. I eit regulert vatn i Kåfjorden vart det berre småfisk att et-ter noen år. Og moltemyrane rundt Riep'pe vert lagt under vatn no.

Alt blir forandra, ingenting er som før. Vi lever i uvissa kvar dag, seier Ellen Báhl.

samane den fulle oversikta over kva skaden blir for beite-områda. — Vi har kravd at kraftforsyninga skal stenge anleggsvegane, at arbeids-brakkene skal ned og alt anna skal ryddast. Men vi har ikkje fått noko garanti for det. Dei kan lure folk, seier brørne. — Det vart sagt det skulle bli så mange arbeidsplassar for folk i Skibotn. Her er altfor lite arbeid, og folk pendlar eller flyttar. 150 arbeidsplassar kravde kommuneleinga. Eg skjønar det, folk må ha arbeid. Men ingen arbeidsplassar vart det. Dei tar folk særfrå til an-legga, selskapet sine egne

folk. Det er nesten ingen frå dalen som har fått arbeid her, fortel Aslak Báhl. I tillegg til alt det andre kjem at det militære planlegg å få eit skytefelt i fjellet på austsida av dalen, eit stort område rundt fjellet Atsik, der vi har kalvingsplassen vår. Det og vil dei ta! Vi har protestert og fått ein advokat til å ta saka. For gjer dei det, då er det slutten for re-inen. I leinga i kommunen sa dei: Det er beitemark nok i Stortjord om reinen må flytte frå anleggsområda. Det skreiv dei til og med i avisa. Dei har visst ikkje vore i fjellet og sett sjølve!

Statssekretær OLE K.SARA Samen som for- rådte sitt folk!

I Landbruksdepartementet sitter en statssekretær ved navn Ole K. Sara. Ole K. Sara har i den tida han har vært statssekretær utmerka seg som en innbitt motstander av samenes interesser. I si tid blei Sara brukt som alibi for DNA i samespørsmål, og det knytta seg da også store forventninger til valget av Sara. Endelig hadde samene fått en mann helt i toppsjiktet i statsapparatet, nå ville de bli hørt.

Siden den tid har DNAs alibi fått en alvorlig knekk. Samene merka raskt at Ole K. Sara ikke var deres mann, tvertom, det viste seg raskt at han var kjøpt med hud og hår for å brukes av den norske imperialismen MOT samene. Han har vært et lydig redskap.

Det nye reindriftslovfor-
slaget er Ole K. Saras mester-
stykk. Men mesterstykket
hans er ussedvanlig talentløst —
argumentasjonen hans syl-
tynn. I DNA-avisa «Nordlys»
fra 16. februar i år har han rik-
tig fått breie seg ut. Over sju
spalter på første-sida går han
til angrep på samenes kamp
mot det nye lovforlaget: «Den
nye reindriftslova er ikke ment
som en beskyttelse av nedarve-
de privilegier, den har også en
innebygd utjamningseffekt
som skal regulere forholdene
mellom dem som er beskjeftig-
te i denne næring. En del rein-
eiere i meget gunstig økono-
misk posisjon, har nettopp ut
fra denne side ved loven brukt
vikarierende motiver for å
motarbeide lovforlaget.» Ut-
jamningseffekten til Ole K. Sa-
ra består i å rydde unna alle de
små reineierne og alle dem
som driver reindrift som binæ-
ring. Departementet opplyser
sjøl at det i 1975 var 539 som
hadde reindrift som hoved-
næring og 494 som binæring.
Disse 494 skal vekk sammen
med alle som har mindre enn
250 dyr. Og det gjelder over
halvparten av reindrifts-
samene. Statssekretæren er
også skuffa over debatten om
lova: «den har antatt karakter
av formalprosedyre om juridi-
ske spørsmål.» «Denne debat-
ten har bare filologisk interes-
se og er ikke matnyttig.» Sånn

snakker bare folk som veit at
de har ytterst lite å fare med.

STOR MOTSTAND

Regjeringa har da også møtt
stadig sterkere motvind når
det gjelder reindriftslova.
Reindriftsutøverne sjøl har
tatt klar avstand fra lovforla-
get. Norske Reindriftssamers
Landsforening har avvist det.
Doktoravhandlinga til juristen
Sverre Tønnesen viser at re-
gjeringa er fullstendig på glatt-
isen. Ved universitetet i Trom-
sø har historikeren Henry Min-
de påvist feil fra statssekretær
Sara i det intervjuet han ga til
«Nordlys». Og ved universi-
tetet i Oslo har professor
Bergsland gått hardt til rette
med lovforlaget fordi han men-
ner det ikke er holdbart histo-
risk. Ord som «historiefor-
falskning» har vært brukt i
denne sammenheng.

Innad i Landbruksdeparte-
mentet tyder alt på at enighe-
ten slett ikke er så stor som Sa-
ra gir inntrykk av. På faglig
hold har man registrert og re-
gert på de skarpe innvendinge-
ne som er kommet. Om få da-
ger ventes lovverket tatt opp i
Odelstinget. Utfallet er i øye-
blikket uklart, og det er sann-
synligvis tvil også i departe-
mentet om lovframlegget vil
godtas. For Sara er imidlertid
dette blitt en prestisjesak.

SARA HAR IKKE TILLIT

I Landbruksdepartementets

Statssekretær Ole K. Sara

kontorer sitter konsulent Jo-
han Klemet Kalstad, tidligere
sekretær i Norske Samers
Riksforbund (NSR) og saksbe-
handler i Kulturrådet inntil i
fjor. Kalstad som har vært en
av de fremste talsmenn i same-
saker de siste åra har tydelig
gitt til kjenne misnøye med Sa-
ra som statssekretær.

I en artikkel i avisa «Sagat»
fra 1973 (nr.22) finner vi under
overskrifta: «Norge har fått ny
regjering — og en same er blitt
statssekretær» bl.a. dette:

«Regjeringen Brattelle har
utnevnt lappegod Ole K. Sara
til statssekretær i Landbruks-
departementet, det departe-
mentet samesaker skal sortere
under.» I denne kommentaren
fra Kalstad heter det: «... Men
ved utnevnelsen av sin lappe-
god til statssekretær har Brat-
telle ikke oppdagat at velgerne
i distriktet mangler tillit til
personen. Politikeren Sara har
for lengst begynt å gå mot
folkestrømmen, i likhet med
hans parti, og det er kanskje

denne distanseringen fra folket
som nå har gjort ham til nest-
kommanderende for Land-
bruksdepartementet.» Videre
skriver Kalstad: «Velgerne
trøst får forbli at det er på in-
gen måte første gangen de er i
opposisjon til regjeringsspar-
tiet. For vel ett år siden kjem-
pet vi mot Brattelle, Anne-
marie Lorentzen og Ole K. Sa-
ra. Vi vant kampen.» Kalstads
ord fra 1973 er ikke til å misfor-
stå. De bør ha aktualitet også i
dag — ikke minst på bakgrunn
av det som har skjedd i synet
på reindriftslova. Kalstad
skreiv: «Vi som alle andre kre-
ver en politikk som er til gagn
for hele samefolket, og en hvis
politiske syn er i samsvar med
folkets.»

Vi synes disse uttalelsene fra
en av statssekretærens under-
satter har krav på interesse li-
ke før regjeringa akter å tre
Reindriftslova ned over huene
på samefolket. Og det til tross
for at proposisjonsteksten —
mot store protester — ikke er
kommet på samenes språk.

— Jeg var helt blank politisk da
jeg dro på leiren i Hattfjelldalen.
Jeg synes jeg lærte svært mye på
denne uka. Jeg har aldri opplevd
at folk har hatt slik respekt for ar-
beidsfolk og vært så interessert i
å ivareta deres interesser, som
folka på leiren.

Det var Åge, 30 år og skift-
arbeider fra Mosjøen, som
uttalte seg slik etter leiren
der i fjor.

Det samme kan flere tusen
deltakere på Rød Front-
sommerleire fortelle om.
Dette er noe av årsaken til at
så mange ser det så sjølsagt
å delta på leir hvert eneste
år.

Rød Front-leir er kultur,
det er idrett, det er et kollek-
tivt ansvar for alle oppgave-
ne som skal løses på leiren og
det er framfor alt skikkelige
politiske diskusjoner. De fle-
ste diskusjonene foregår i
små grupper der det er opp
til hver enkelt å delta eller la
være. Rød Front-leirene er
for alle som har ærlig inter-
esse av å bli kjent med
AKP(m-l)s, Rød Ungdoms el-
ler Norges Kommunistiske
Studentforbunds politikk.
Leirene er for alle som men-
ner det som skal tas opp på
sommerens leirer er noe som
angår dem. De tre hoved-
temaene er: «Krisa i Norge
— hvorfor kommer den?
Hvordan føre kamp mot
den?», «Tsjekkoslovakia 10
år under jernhælen. Sosa-
limperialismen på offensiven
— hva med oss?», «Den tred-
je verden, revolusjonær ho-
vedkraft eller illusjon?».

Dette er temaene på leire-
ne som AKP(m-l) arrange-
rer. I tillegg vil det bli semi-
narer av forskjellig slag. På
hovedleiren i Finnmark vil
det bli et eget sameseminar.

Tidspunktene for de fleste
leirene er klare og det er in-
gen grunn til å nøle med å
melde seg på!

Finnmark

Rød Front-leir i Øksfjordbotn
23. juli—30. juli.
Vandreleir: 6. august—
12. august.

Troms

1. juli—8. juli: Lett vandre-
leir: En kan ha med seg un-
ger over seks år.
Hovedleir: 8. juli—15. juli.
23. juli—30. juli: Vandreleir i
høyfjell

Trøndelag

Rød Front-leir på Stølsvang
22. juli—29. juli
Rød Front-leir samme sted
29. juli—5. august.
Pionerleir: 29. juli—
5. august (sted ikke klart)
Rød Ungdom arrangerer og-
så leir. Tidspunktet ennå ikke
klart, men det blir enten fra
29. juli—5. august eller fra
5. august — 12. august.

Hordaland

Rød Front-leir i tidsrom-
met 16.—23. juli og en ny Rød
Front-leir i tidsrommet 23.—
30. juli. Begge leirene på
Herdla. I tidsrommet 23.—
30. juli blir det også en
vandreleir. Vi kommer til-
bake til tidspunktene for Rød
Ungdoms og NKS leirer på
Vestlandet. Tidspunktene
som før har vært oppgitt for
Vestlandet har til dels vært
feil.

Østlandet

Det blir vanlige leire i disse
ukene:
lørdag 8/7—lørdag 15/7.
lørdag 15/7—lørdag 22/7
lørdag 22/7—lørdag 29/7.

I disse ukene blir det også
arrangert Rød Front vandre-
leire i skogs- og fjellterreng.

I tillegg blir det vandreleir
også uka etter, dvs. lørdag
29/7—lørdag 5/8.

Rød Ungdom skal ha leir
på Håøya 12. august—
19. august. og på Østlandet
ellers 8. juli—15. juli.

Idrettsleir på Tromøya
29. juli—5. august.

Eritrea..

(forts. fra s. 22)

over de viktige oljerutene. Der-
for er Sovjet avhengig av å knu-
se de eritreiske frigjørings-
bevegelsene.

DET ULMER UNDER SOSIAL- IMPERIALISTENE I ETIOPIA

Sovjet har satsa på et militær-
diktatur i Etiopia, som de nå for-
er med våpen i større mengder
enn ved noen tidligere konflikt.
De har satsa på et militærstyre
som sitter på en sydende vulkan.

De nasjonale bevegelsene i
Etiopia er på sterk framgang i

flere provinser. Deres kamp er
direkte retta mot juntaen, og for
likestilling mellom de over 10
nasjonalitetene i landet. Sam-
tidig er Det etiopiske folkets
revolusjonære parti (EPRP) en
voksende trusel. Frigjørings-
hæren EPRA har større fri-
gjorte områder på landsbygda,
og organiseringa og politi-
seringa både der og i byene
skjer i stor stil. Det etiopiske fol-
ket — ja, sjøl store deler av hæ-
ren og den overveldende delen
av den såkalte «bondehæren»
står mot militærjuntaen. Mytte-
ri i hæren har vært unngått hittil
fordi myndighetene har brukt
splitt og hersk-linja mellom de
ulike nasjonalitetene.

ETIOPIA — ET USIKKERT KORT FOR SOSIALIMPERIA- LISMEN

Juntaen i Addis Abeba sitter
ikke trygt. Nye tonn med russi-
ske våpen kan ikke kue det etio-
piske folket. Hvilket valg har så
Sovjet? De har satsa på Etiopia.
De har satsa i kampen med USA
om kontrollen på Europas sør-
flanke. I kampen om Europa er
kontrollen over oljerutene av
største betydning.

SUPERMAKTENE OG ERITREA

1977 har vært et historisk år
for frigjøringskampen i Eritrea.
Frigjøringsbevegelsene har av-
ansert fra landsbygda til å fri-
gjøre omtrent alle byene. Kam-

pen står i dag foran full seier.

Samtidig med de militære
framgangene har kampen for
enhet mellom de to bevegelsene
ELF og EPLF tiltatt i 1977. Bitre
erfaringer fra borgerkrigen
mellom 1971 og 1974 hvor etio-
perne hadde store framganger,
understreker viktigheten av en-
heten, spesielt når de nå står for-
an å skulle opprette en fri stat.
Det vil være en umulighet med
to rivaliserende bevegelser.

Splittelsen og uenighetene
mellom frigjøringsbevegelse er
yndet beitemark for super-
maktene — det har befolkninga i
Angola bittært fått erfare. Vi kan
aldri utelukke at de vil forsøke
det samme i Eritrea. En ny
borgerkrig vil åpne muligheter
for begge supermaktene til å

infiltrere. For sosialimperia-
listene kan dette bli veien for å
sikre sine interesser.

STØTT ELF OG EPLF — STØTT ENHETSBESTRE- BELSENE!

Begge bevegelsene slåss i dag
mot samme mål — et fritt og
sjølstendig Eritrea. I kampen
for den nasjonal-demokratiske
revolusjonen har de begge støtte
av alle lag av folket, fra fattig-
bønder og arbeidere til det na-
sjonale borgerskapet. Begge
understreker nødvendigheten av
nasjonal enhet, og understreker
at de to bevegelsene er de eneste
rettmessige representantene for
det eritreiske folket. Og de eri-
treiske massene legger et kon-
stant press på begge frontene for

å oppnå enhet. De fikk kjenne
etiopiernes framganger under
borgerkrigen på kroppen.

I tråd med proletarisk interna-
sjonalisme må vi støtte fri-
gjøringskampen i Eritrea — en
av de fremste kampene i den
3. verden i dag. Det er av største
betydning at vi støtter enhetsbe-
strebelserne og støtter begge
bevegelsene. Og vi må legge stor
vekt på å avsløre sosialimperia-
lismens forsøk på å vinne kon-
troll over Europas sørlige flan-
ke. Kampen på Afrikas Horn er
et ledd i kampen om Europa.
STØTT DET ERITREISKE
FOLKETS FRIGJØRINGS-
KAMP!
STØTT ELF OG EPLF!
SOVJET UT AV AFRIKAS
HORN!

Eritrea....

(s. 23-as)

Vuoitu ii læt odne gukkin eret.
Sæmma åigge militæraovdane-
miguin læ oktavuota likadusaid
ELF ja EPLF gaskkas 1977-as
buorranan.

Bača dovddidusat sikkaldas-
soaõis 1971 ja 1974 gaskkas dalle
go etiopialažčain læi ovdanæb-

mi, čäjeht man dætalas læ ovt-
tasbargat, erenoamažit go däl
læt åigumušat vuoõõudit oõõa
ståta. Dät livččii vädjemættun
guvttiin gilvalæddji likadusain.

Häddjen ja soapamættunvuo-
dät luodumattinlikadusaid
gaskkas læ gusavuol-gäkku bad-
jelmærevälddiide — dan læ An-
gola ålbmot bačagin boatan dov-
dat. Dät sæmma gæččälæmit
sättet dápahuvvat Eritreas. Oõ-
õa sikkaldassoati rapa goabpa-

šaga badjelmærevälddi guoktai
vejolašvuoða moivešgoatit. So-
sialimperialisttaide sätta dät læt
gæidnu sikkarastit sin beroštu-
miid.

DOARJO ELF JA EPLF — DOARJO OKTAVUODARAČAMUŠAID

Goabpašaga likadusa guoktas
læ odne sæmma åigumuš — lu-
oðumattun ja iěšraðalaš Erit-
rea. Dän nåšuvnnalaš — demok-

ratalaš revolšuovna soaõis oaz-
žuba goabpašagat doarjaga buot
ålbmot-dásiin gæfes dälolažčain
ja bargiin ja vela čærdallaš bo-
argargaciin. Goabpašat bidjaba
dætalazžan nåšuvnnalaš oktavu-
oða, ja čælkiba ate dät guokte li-
kadusa læba eritrealaš ålbmoga
åidno lobalaš åirasat. Ja eritre-
laš olmmošhivodat barga gar-
rasit goabpašaga bæide ate juk-
sat oktavuõõa.

Sii bote dovdat etiopialažčaid

ovdanæmi sikkaldassoaõis rub-
maša alde.

Proletarialaš nåšuvnnagaska-
saš bälgescuovgga mielde mii
berret doarjut luodus-
mattinsoaõi Eritreas — MUTUN
DAID DÆTALÆMUS SODIIN
3. MÁILMMIS ODNE. Dät læ
vieka dætalas ate mii doarjut ok-
tavuõõaračamušaid ja doarjut
goabpašaga likadusaid. Ja mii
fertet bidjat stuora dædtu ate
almmustattet sosialimperia-

lisma gæččälæmiid vuotin di-
tii fámua Europa lulle soateräji
badjel. Soati Afrika Čoarvvi al-
de læ soati Europa alde.

DOARJO ERITREALAŠ ÅLB-
MOGA LUODUMATTINSOA-
ÐI!
DOARJO ELF JA EPLF!
SOVJET ERET AFRIKA ČO-
ARVVIS!

«MÆRRASÁMEAKŠUVDNA»

«Mærrasámeákšuvnna» bidje jotui ridduássi sábmelaščat ja dážat Porsanggovuona guo-

rain Finnmarkkus. Dat gæt læt fárus dán ákšuvnnas oaivvildit ate boccot jodededtiin mærrasámeákšuvnna.

ragádtiide dulbmet gilvon gídtiit ja luomejegiid, ja dan gæžil læt vahagin smávvalololaščat.

čalde ridtuin. Dat læt Káraščjágá guovllu boazosábmelaščat gæt árbevirolaščat gævahit dáid guovlluid boazogutumii gæšset. «Mærrasámeákšuvnna» mii dál galga gástašuvvot «Ridduássiid ákšuvdnan» læ bures vuostaiváldon DNA-pámpain ja ærain gæt læt goargguhan iežaset sámiid vuogiatvuodaid vuostalastin.

«Mærrasámeákšuvnna» ii læt dušše boasttu gæidno ate čaovdit daid vádtisvuodaid mat dálu sábmelaščain læt. Ate hovdet ávvir adnima eret dan duotavuodas ate dáža státa imperialismilla billistæmit sámiid ælahusvuodu dat læt dagahan dáid vádtisvuodaid, de læ «mærrasámeákšuvnna» duođa bæles alamættin ii dušše boazosábmelaščaid vuosta, muto obpa sámi nášuvnna vuosta. Gukit áiggi boata dan ditii «mærrasámeákšuvnna» jos das

læžža siivu ovddosguvlu, maidai čuocit daidda gæt læt dán álggahan.

Dáža státa ja monopolkápitala ii beruš boazodoaluin dahje ænadoaluin. Baicca læ dát ælahusat hetten sin račamii da ate oazžot badjelmære vuoto. Sámeædnamis læt ollu riggodagat main dáža monopolkápitala fuola adna, muto sábmelaščat læt ovddas ate dáža boarggargázzi (borgerskapet) galget bæssat gævahit dáid riggodagaid movt sidjiide dal heiveš. Dat jakečuoiid gukkosaš sámi vælahus ja badjelgæččan læt aiddo dáža ráððensættu mærrkat ate gæččalit cuvket sámeálmoga vai besset alcesæset rievdiit luonddoriggodagaid Sámeædnamis. Odne læ boazodoallu guovddaš sámi ekonumias, ja læ sámi giela ja kultuvrra dætalæmos guoddi. Jos dáža státa ja monopolkápitala naguda

dan háddjet, de læt dat gukas boatan ate cuvket obpa sámi nášuvnna. Boazodoalu vahagatta sike dat ođa boazodoalluláka ja elfabmohuksemat mat daðistaga gæržudit guotunguovlluid.

Dat læt gæržumat mat bággejit boccoid vuolas gilvon gídtiit ala. Go de «mærrasámeákšuvnna» gáibida doaibmajuid boazodoalu vuosta, heive dieðosge bures státa háddjenáigumušaide boazodoalu. Ate státa ii ane maidege fuola sámi ænadoalus ge, čájeha ovdamærkka ditii áigumušaid ate dulvadit obpa dan ænadoallugili Máze. Jos sámeálmogis galga læt boatte áigi, de berrejit buot sámejoavkkut ovtasbargat ate gáttet ælahusaiddæset — barggæžžet dal boazodoaluin dahje ænadoaluin — mii maidai læ dætalæš æktu ate sámeakultuvra ja sámeagiella galga bisuhuvvot.

«Sjøsameaksjonen»

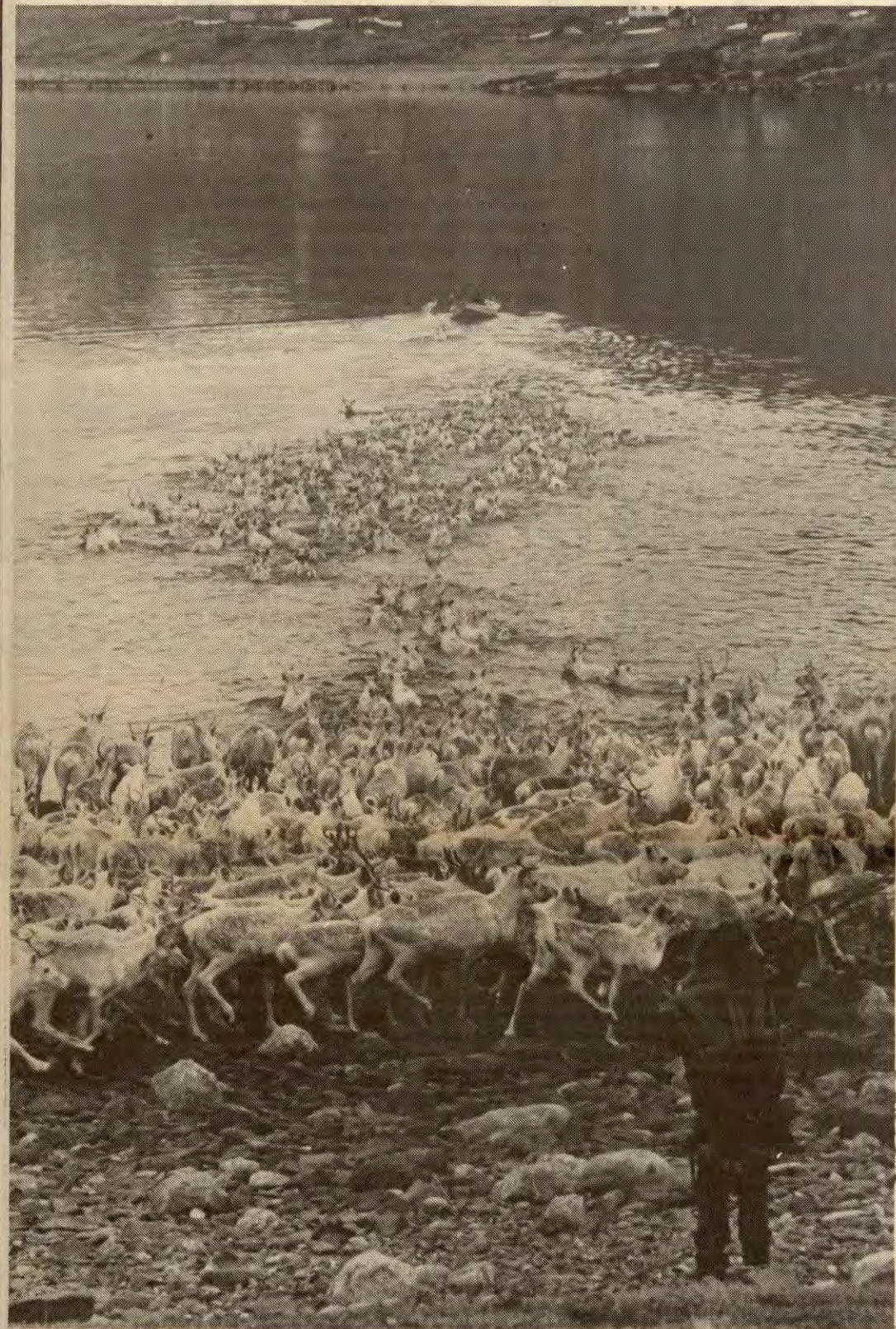
«Sjøsameaksjonen» blei starta av fastboende samer og nordmenn langs Porsangerfjorden i Finnmark. De som er med i aksjonen hevder at reinen på sin årlige vandring til kystbeite trækker ned dyrka mark og moltemyrer, og på den måten er en trusel for næringsgrunnlaget til dem som driver småbruk langs kysten. Det er reindriftssamer fra Karasjok-området som tradisjonelt bruker dette området til sommerbeite for reinen sin. «Sjøsameaksjonen» som skal omformes til «Kystfolkets aksjon» har blitt varmt omfavna av lokale DNA-pamper og andre som har utmerka seg som motstandere av samenes rettigheter.

«Sjøsameaksjonen» er ikke bare en blindvei for å løse de problemene som de fastboende samene har. Ved å lede oppmerksomheten bort fra det faktum at det er den norske imperialismens undergraving av det samiske næringsgrunn-

laget som har skapt disse problemene, er «Sjøsameaksjonen» i realiteten et angrep ikke bare på reindriftssamer, men på hele den samiske nasjonen. På litt lengre sikt vil derfor «Sjøsameaksjonen», om den vinner fram, også ramme dem som har starta den.

Den norske staten og monopolkapitalen er ikke interessert i verken reindrift eller jordbruk. Tvert om er disse næringene et hinder for deres jakt på maksimalprofitter. Sameland er rikt på ressurser som er av stor interesse for den norske monopolkapitalen, men samene står i veien for at det norske borgerskapet skal kunne bruke disse ressursene som de sjøl vil. Den århundrelange undertrykkinga og diskrimineringa av det samiske folket er nettopp uttrykk for den norske herskerklassens forsøk på å knuse det samiske folket for å tilrane seg naturressursene i Sameland. I dag utgjør reindriftssamene kjerna i den samiske økonomien, og er de vik-

tigste bærerne av samisk språk og kultur. Om den norske staten og monopolkapitalen greier å knekke dem er de kommet langt på vei med å knekke hele den samiske nasjonen. Reindrifta blir ramma både av den nye reindriftslova og kraftutbygging som stadig innskrenker beiteområdene. Det er plassmangel som presser reinen ned mot dyrka mark. Når så «Sjøsameaksjonen» krever tiltak mot reindrifta, passer det sjelsagt som hånd i hanske med statens saneringsplaner for reindrifta. At ikke staten har noe som helst omsorg for det samiske jordbruket heller viser f.eks. planene om å legge hele jordbruksbygda Masi under vann. Om det samiske folket skal overleve som nasjon må de stå sammen om å forsvare næringsgrunnlaget sitt — enten de driver reindrift eller jordbruk — som også er en viktig forutsetning for at den samiske kulturen og det samiske språket skal overleve.

Rein på vei til sommerbeite på svøm over Kvalsundet (NTB).

«Mærrasáme-ákšuvnna» bargu-programma

Dovdumærkkalaš læ ate «Mærrasámeákšuvnna» ferte dorvvastit aibbas dorvvohis argumenttaide várjalan ditii iežas račamuša boazosábmelaščaid vuosta. Barguprogramma 1. čuoggas čuožžu:

— «Čajehit Justisdepartementta čađa ate čuožiid jagiid læmaš guokte álbmotjoavkkui Finnmarkkus, nammalassi badjesábmelaščat ja dálonássiid ridduguorain Finnmarkkus. Ja ate riddu olbmoin dat doložis juo læmaš gævahanvuogiatvuota čednamiiida maidda boazosábmelaščat dál čuožčuhit ate sis læ riekti.»

Dása gal ii sáte æra dadjat go ate læt duššit.

Ádjabáparat mat dán birra gávdnojit, čájehit ate sábmelaščain læ vieka gukes historja, ja ate sii dat læt dat álgoálbmot davvi-Skandinavia. Sisafærren ja Sámeædnan koloniseren álggi várra 300-logu áigge, muto vásse ollu čuote jagit ovdal go dáža álbmot boði ænetlokui Romssas ja Finnmarkkus. Nu maŋŋil go 1805-as æi ássan æmbbo go 1590 dáža «Finnmarken Amttas».

Dat mærrkasa ate dan áigge ain ledje sábmelaščat ænetlogus

dáin guovlluin. Dan bodta go sábmelaščat ovdal ledje jotalæddji mæcastus — ja guolastuolbmot gæt biebmá vižže váriin, duoddariin ja mæras, šadde stuorra oassi dain gæt æi nagudan muttadusa boazodollui, bágkuhuvvot ásaidduvvat mærragádtiide. Sivvan dasa læi aivvefal dáža kolonialiseren ja dat garra væruhæbmi sábmelaščaid, mii bágkohil daid stajidit fuoðomátodaga, ja loapalaščat miellidibuvttii ate dat æi šat sáttan birget goddebivdduin. Ate sábmelaščat daðistaga ferjedje gávdnat sierralágan vugiid ate ælihít iežaset ii mute dan ate sii læt okta álbmot mii odne daka ate bisuhuvvo sámi nášuvdnan.

«Mærrasámeákšuvnna» nu gočoduvvon guokte álbmoga ii doala dæivasa, ii dat ge historjaláščat maid státa čuožčuha ate: «Státa oamastanvuogiatvuota Finnmarkkus læmaš juo doložis ja virolaščat dokkehuvvon». Dát oamastanvuogiatvuota deidus ii læt goassege sámiid bæles dokkehuvvon. «Mærrasámeákšuvnna» ii duođa dušše dasa ate gáibidit boccoid eret gídtiin. Sii háliidit obpa boazodoalu goaridit dan lákai ate unnidit boazo-

logu ja ate boazosábmelaščat galget massit visot daid sierravuogiatvuodaid mat dain vel læt. Dán oaidnit čielgasit daid čuovvovaš čuoggain barguprogrammas:

2. čuogkis «Váikkuhit eisevalddiid čuohit boazosábmelaščaid sin iežaset guovlluide ja bærraigæččat sin lobalaš áiddiid sin guovlluin».

3. čuogkis «Váikkuhit eisevalddiid fuomašit ate boazosábmelaščat nu go filkkássi fidnoðaimahæddjin læt dáža státa-boargarat ja ate æi ovtas ge galgga læt sierravuogiatvuodaid mat læt vælahussan daidda æra olbmoida ássanbirasgoddai ridduguorain».

Dát čuogkis læ dego váldon dan ođa boazodoallulákaevttelusas mii njámasta eret sábmelaščaid don-dološ niekturvuogiatvuodaid bargamis boccoguin, ja gæržudit boazodoalu vuogiatvuotan maid dáža eisevalddiid læt sidjiide addan dainna go barget dáža ælahusboccoguin.

4. čuogkis «Váikkuhit min ovddasvástidæddji eisevalddiid, politikkarid ja oddna ráððehusa fuomašit ate maidai ærat go boazosábmelaščat galget Finnmarkkus ássat».

5. čuogkis «Váikkuhit min ovddasvástidæddji eisevalddiid farggamusat jotui bidjat biebbman gæččalemiid boccoid vai njuovvandæddu lassana ja dainna gæpeda boazologu».

6. čuogkis «Váikkuhit min eisevalddiid čađahit albmá boazolokama juo boatte gida vai boazoloku gæppana dan dássai mas dat berre læt sike dálve — ja gæsseorohagin».

Čuožčuusat ate læt menddo ollu boccot, læ dološ juodna mii læ gævahuvvon sábmelaščaid vuosta nu guka go boccoguin læt bargan. Vuos gæržudit boazosábmelaščaid unnit guovlluide ja das maŋŋa čuožčuhit ate boazosábmelaščain læt menddo ollu boccot. Nie de læ dušše joatkit dassažii go æi læt šat æmbbo boccot.

7. čuogkis «Váikkuhit min ovddasvástidæddji poliisaeisevalddiid doalahit čuožžovaš boazodoallulága maidai dábpe davabæde puolastirkela vai boazosábmelaščat dan áktejit, ja ate dat ođa boazodoalluláka evttorus sáddejuvvo guorahallamii buot guoskevaščaide».

8. čuogkis «Váikkuhit min eisevalddiid ate dakat áktiivalaš kontrolla daid guovlluid badjel

«MÆRRASÁME- HOAVDA»:

«SÁBMELAŽ- CAIN ÆI GALGGA LÆT SIERRAVUOI- GATVUOÐAT!»

Gávnahan ditií maid mærrasámeakšuvnna hoavddat ieža oavvildit ja maid áksuvdna jođiha, vulggiimmet Læibevudnií. Dohpe deivvaimmet «mærrasámehoavdda», H.J. Leonardsen, ruovttus su smávva dáludoložis, ja mii jæraimmet sus manne «mærrasámeakšuvdna» læ álggahuvvon.

«BOAZODOALLUSÁBME- LAŽČAT LÆT ÁLGGAHAN SOADI MIN VUOSTA!»

«Mii gæt ássat mærraridtuin, mis læmaš min vuogiatvuodát doložis, muto dál boazodoallu áigu váldit badjelassas buot. Boazosábmelažčat læt fuomašan juddnes guođohanvuogi, ja dál læt álggahan njulgestaga soadi min vuosta. Sii vuojehit bocoid dæset luomejegkiid ja gidtiid ala. Sávzaloku dábpe birrasiiin læ garrasit manas mannan daid maņemus jagiíd, erenoamažit boazodoallu givssi gæžil.

Mannan gæse massen mánja duháat dainna go in bæssan bivdui vuolgit, muto fertejin læt ruovttus ate doalahit bocoid olggobel áiddi. Dát læ erenoamažit sivan ate mærrasámeakšuvdna vuododuvvoi.

Boazoeiggadat háliidit čuožčuhit ate sis læt vuogiatvuodát buot mátrikule rekætes ædnamiidda Finnmarkkus. Dat ii læ nu. Mon sátan čujehit mutun rievtti-áššai 1692-is Talvikas Alahæjus. Dan áigge ledje mærrasámiin ge bocoid, ja duobmu adtii «mærra-finjaidde» vuogiatvuoda báciit «badjefinjaid» bocoid jos dát æi doalahuvvon eret mærra-finjaid guotunædnamiin.

Boazosábmelažčat galget dál dokkehit ate mæccit gulla státií. Sábmelažčain æi galgga læt

magkar ge sierravuogiatvuodát.

— Maid dalle «mærrasámeakšuvdna» oavvilda berre dakkot?

— Boazodoallu berre šaddat buoret kontrolla vuollai. Mæccepoliisa berre nannejuvvot. Mii gáibidit ate dan ođđa boazodoallulágas guođohan gædnegasvuota doalahuvvo ja galga læt lopi báciit bocoid læt olggubel de daid lobalaš guottunguovlluid.

— Muto ii go dat livččii doarvai go státa ordne albma boazoáiddiid?

— Jos státa galggašii sisa áidut buot sajiid gos dárbu livčče, mon gáđtan dāza státa oazčošii unnan ruoaid.

«BOAZOSÁBMELAŽČAT ÆI HÁLIIT OVTTASBARGAT»

— Lepet go gæččalan gævahiit sámiiid organisašuvnnaid ate dín ássiid čovditi?

— Ät læt gæččalan dán ássi váldit guorahallama vuollai njulga NSR-ain. Porsanggu sámiiid særvi áiggu lágidiit čakkima mannan čavčča, muto maņiduvvoi. Boazosábmelažčat æi háliit ovttasbargat. Mon læmaš mánji boazosábmelažčaid lute ate hálahit daid, muto ii ávkkut.

— Magkar áigumušat læt mærrasámeakšuvnnas ovdosguvluí?

— Mii áigut fargga doallat albmočakkima. Læ vejolaš mii dalle muttit nama: «Ridduássiid áksuvdna».

Mii æt šat háliit gævahiit «mærrasámeakšuvdna» nama, dainna go æi buokat gæt dábpe birrasiiin orrot læt sábmelažčat, ja ollogat gæt læt sábmelažčat, æi háliit dan dovddastit.

maid boazosábmelažčat dađi-
taga áidot ja eret váldit buot lá-
kamættun hettehusaid, dainna
go boazosábmelažčat æi læt do-
attalan dan šietadusa mii sis læ
mærragáđteolbmoin ridduguo-
rain».

9. čuogkis «Oazžut boazosá-
bmelažčaid fuomašit ate dat æi
læť goassege ožžon lobi guođohit
gávpot gilvagárdiid, privatalaš
obmodagaid ja daid lagamus lu-
omejegkiid giliin».

Dát čuogkis-gal gomiha ášši
áibbas oavvii ala. Ášši læ nu ate
gavpogat ja «privata» obmoda-
gat dat læť mat dađistaga gárzu-
dit guotunguovlluid, sámma go
elfabmohuksen, ruvkedoaim-
mat, gæinnut jnv. Ate boazo bil-
lista luomejegkiid, dat gal læ du-
ođastuvvon ii doala dæivasa. Lu-
obmanat ja bocoid læť gávdnon
agibæivve. Ártet ate boazo dál
fákkestaga læ álgan billistit lu-
obmaniid.

10. čuogkis «Nannet mæccepo-
liisa doaimma mii galga gociť
mieta filkka ja galga guođohit
sike bocoid ja guođohæddjiid».

11. čuogkis «Bargat dan ala
ate ovvidiť mærrasámi kulti-
vurra, omd. cegget mærrasá-
memusea laka ridtu».

Háliida go «Mærrasámeak-

šuvdna» dakat mærrasámekul-
tutra dušši museadávvrin?

12. čuogkis «Lassin badjelassas
váldit daid doaimmaid maid
NSRa ja sámiiid særviit ladje
jurddašan ridduolbmoid dáfus,
muto maid sii æi læť bærraigæč-
čan vøhaš ge».

Barguprogramma læ obpa-
nassii čuorvun væki daid nu go-
čoduvvon «ovddasvástidæddji»
eisevalddiin. Dat læť dat sámma
eisevalddit læť jagiíd čađa sá-
mædnamiid læť háddjen, læť læť
nállivælatlaš vektiin olggo-
štan ja vælahan sámeálbmoga.

Dat læť dat sámma eisevald-
dit læť háliidit Alahæjo-
Guovdagæinnuæno buododuit,
vaikko sábmelažčat (sike boazo-
sábmelažčat ja dálonsábmelaž-
čat) ovttamielalažčat læť buod-
odume vuosta, læť merrejít
ođđa boazodoallulága beroškat-
ta maid sábmelažčat oavvildit,
læť biettaliť sábmelažčaid oaz-
zumis albma skuvlaopu sin ie-
žaset æddnigillii ja læť æi eisege
dokket dan ate sámenášuvdna
gávdno. Dágkar «ovddasvásti-
dæddji» eisevalddiin Leonard-
sen ja Co haliida væki. «Mærra-
sámeakšuvnna» barguprogram-
ma gal duođas muitala masa
dan berrešii gævahiť.

Ivvar: «Dat læi hærraid miela mielda, dan bodta go boazosábmelažčat ja mærrasábmelažčat nárrohalle gaskanæset.» «Jos sámeálbmogis galga læť siivu ovdos guvluí, de berret avtasbargat.»

«Dei høgare folka kosa seg, mens flyttsamar og sjøesamar krangla seg imellom.» «Skal samefolket vinne fram er vi nøydd til å stå samla.»

«SJØSAMESJEFEN»: - Samane skal ikkje ha noen særrettar

For å finne ut kva leia-
rane for «Sjøsamesje-
fjonen» sjølve meiner og
kva aksjonen driv med,
dro vi til Olderfjord. Der
traff vi «sjøsamesjefen»
sjølv, H.J. Leonardsen,
heime på småbruket, og
vi spurte han kvifor
«Sjøsamesaksjonen» er
starta.

«FLYTTSAMANE HAR STARTA KRIG MOT OSS!»

— Vi som bur på kysten har
hatt våre rettar her i uminne-
lege tider, men nå vil rein-
drifta hamse til seg alt. Flyttsa-
mane har inntatt ein ut-
spekulert gjetetaktikk, og nå
har dei starta ein rein krig mot

oss. Dei driv reinen inn på
møltemyrane og jordene. Tallet
på sauer heromkring har gått
kraftig ned dei siste åra,
vesentleg på grunn av rein-
plagen. I sommer tapte eg flei-
re tusen kroner fordi eg ikkje
kom meg ut på fiske, men måt-
te vere heime for å holde rein-
en utafor gjerdet. Dette er mye
av bakgrunnen for at «Sjøsa-
mesaksjonen» blei danna.

Reineigarane vil heyde at dei
har rett til all umatrikulert
grunn i Finnmark. Det er ikkje
tilfelle. Eg kan vise til ei retts-
sak i 1692 i Talvik i Alta. I den-
ne tida hadde sjøsamane og rein-
en, og dommen ga «sjøfinnene»
rett til å skyte ned «fjell-
finnene» sin rein om ikkje den-
ne blei holdt unna beiteom-
rådene til sjøfinnene. Fjell-
samane må nå innse at fjellet

er statens grunn. Samane skal
ikkje ha nokon særrettar.

— Kva meiner så «Sjøsamesa-
ksjonen» må gjerast?

— Det må bli ein meir effek-
tiv kontroll med reindriften.
Fjellpolitiet må styrkast. Vi
stiller krav til den nye rein-
driftslova om at gjeteplikten
må oppretthaldast og at det
skal vere rett til nedskyting av
rein utafor det lovlege beite-
område.

— Men vil det ikkje vere eit
tilstrekkeleg tiltak om staten
sørgar for skikkelege rein-
gjerdar?

— Skal staten gjerde inn alle
stader der det trengs, trur eg
den norske staten vil få for lite
pengar.

«FJELLSAMANE VIL IKKJE SAMARBEIDE»

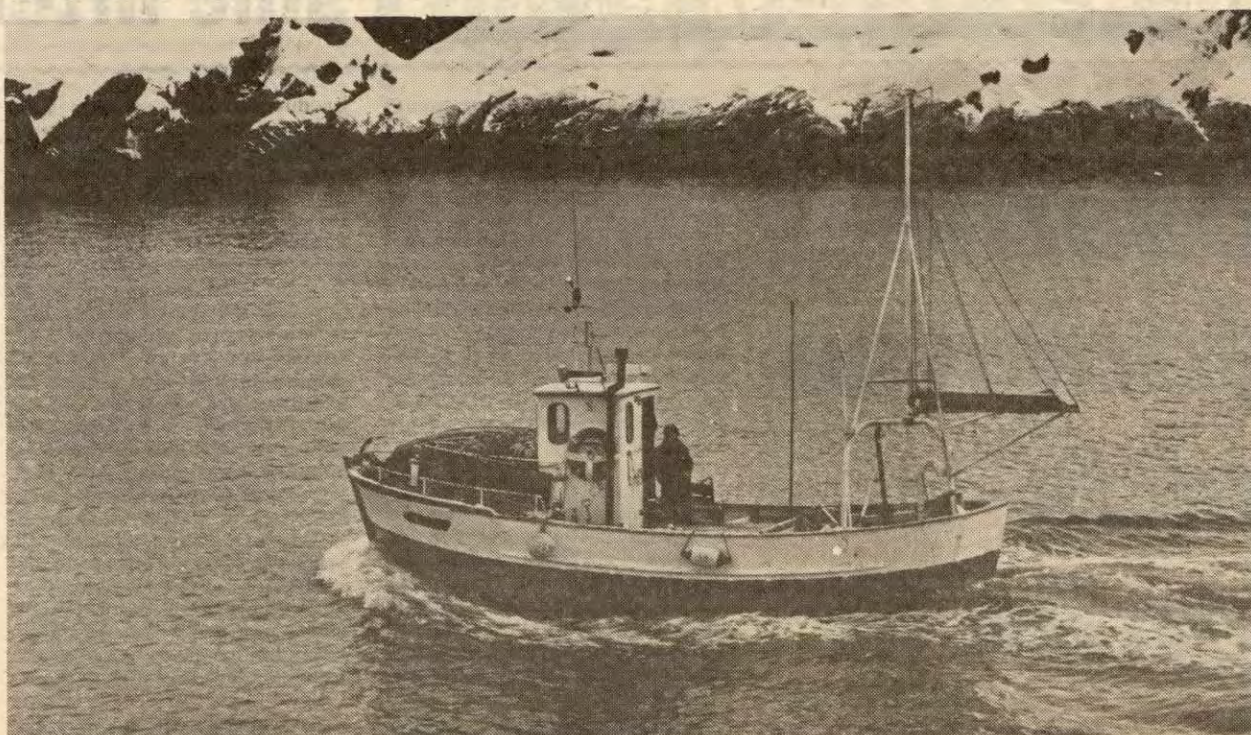
— Har de prøvd å bruke dei

samiske organisasjonane til å
løysa problema dykkar?

— Vi har ikkje prøvd å ta opp
saka direkte med NSR. Por-
sanger Sámiiid Sær vi skulle ar-
rangere eit møte i haust, men
dette blei utsatt. Fjellsamane
vil ikkje samarbeide. Eg har
sjølv mange ganger vore oppe
hos fjellsamane for å snakke
dei til rette, men det nyttar ik-
kje.

— Kva for planar har «Sjøsa-
mesaksjonen» framover?

— Vi skal halde eit masse-
møte snart. Der er det mogleg
namnet blir endra til «Kyst-
folkets aksjon». Vi vil bort frå
namnet «Sjøsamesaksjonen»
fordi ikkje alle som bur her
omkring er samar, og mange
som er samar vil ikkje vedstå
seg at dei er det.

Kombinasjonen fiske/jordbruk er vanlig langs Porsangerfjorden.

Norsk
tekst
forts.
på
neste
side

NORDKAPP SÁMIID SÆRVVI OVDAOLMMOŠ: - «MÆRRASÁMEAKŠUVDNA» IL LÆT ÁVKIN SÁMIIDE

— Mærrasámeakšuvdna gævaha boasttu vuogi. Sii ledje galgan váldit oktavuoda eiseválddiiguin ja bivdan væki áidumii go ieža æi nagut. Mærrasámeakšuvdna vuostalasta boazosámelažčaid, ja æi dat læt sii gæt hæduštit smávvalololažčaid ælahusaid.

Dæt læt Juhan Ivar (Iver Utsi) Reivágkis gii dán dadja «Sámiid-Hilli». Son læ Nordkapp Sámiid Særvi ovdaolmmoš, son læmaš snikkar, smávvalololaš ja guolastæddji, muto læ dál penšonista. Juhan Ivar muitala viidasæbbut sivaid manne «mærrasámeakšuvdna» sáti čuožžilit ja fuones ælahusgaskavuodaid birra sámiid gaskkas.

Ænadoalu maŋasmannan

— Ænadoallu læ garrasit maŋas mannan dáid guovlluin daid maŋemus jagiid. Gáivuonas ja Reivágkis æi šat gávdno sávzat, ja Læibeuvuona-Vuodjavuona guovlluin læ sávza — ja gussaloku garrsit maŋas mannan. Mærrasámeakšuvdna oalvilda ate dát maŋas mannen læ

boazodoalu sivva, muto dat ii læt duota. Go olbmot læt hæitan ænadoallu, læ dainna go æra ælahusat læt læmaš ænet gánna-hatti. Mii oaidnit sámma ovda-næmi ollu æra sajiin gos boccot maidai æi gávdno.

Ænaš Vuodjavuon-Læibeuvuon-guovluin læ oktasašguotun sávzaide ja boccoide, ærret Bringnes, mii læ dušše šibihiid váras. Muto dobpe ii læt albma áidi, de

boccot besset álkkit doko. Mon ibmirdan bures Vuodjavuon — Læibeuvuona sábmelažčaid vádtisvuodaid, muto dat læ sis boasttut gádaštit boazosámelažčaid dušše dainna go sii læt væhaš do-arjaga ožžon. Dán lákai šadda mærrasámeakšuvdna buorin doarjjan eiseválddiide sin fuolahæmes boazodoalu. Eiseválddit han læt háddjen sábmelažčaid. Ovda æi gávdnon rájat. Dál læt riika rájat boatan min gaskii, ja ælahusat biddjojot vuostalagai.

— Ollogat oavvildit ate boazo billista luomejegkiid. Maid don dasa dajat?

— Diet dat gal læt baikaságit. Dáppe han læmaš boccot ollu buolvvaid. Dalle gal læ árte ate dál æskka boazo bilidišgođii luomejegkiid. Go luomešaddu læmaš nu heittot maŋemus jagiid, de læ garra giđoa dasa sivalaš.

Maŋas 1800-jagiide

— Mærrasámeakšuvdna gáibida guođohan bágu boccoid.

Dæt mærkkaša ate maŋas mannat 1800-jagiide dalle go olbmot guođohedje sike gusaid ja sávzaid ja boccoid. Dál læ guotto-mat ænas áiduvvun sisa, nu ate álki læ diettit gás ælá nat læ. Mu mannavuoda áigge æi læn áiddit. Muto mis læi boazopolisa gii gæcal ate bilistii go boazo sibiit-guotuma. Dat læi hærraid miela mielda, dan bodta go boazosámelažčat ja mærrasámelažčat nárrohalle gaskanæset.

«Eiseválddit æi dátuin saka rabas»

— Dat læ ollu čállon goaskima ja boccoid ja butadusaid birra maŋemus áiggiid. Maid don oavvildat dán digastallama hárrai?

— Dat læt álga issorasat boazosámelažčaid doarradallat si-vas butadusgáibadusaid masson boccoid ovddas. Mu mielas ii læt dát riektá. Dan ektui mii massa, de læ ucan maid sii ožžot buta-

dussan. Gal eiseválddit æi dátuin saka rabas. Dat časkojit stuorrat bajas buot dat boccot maid goaskin makaš læ váldan. Ollu dain læ vissasit masson æra siva-vid gæzil, vaiku goaskin læ siva ožžon. Maid várra æi dato jákkit læ ate garja satta læt sámma værrai, várra værrat go goaskin. Go njuorat miesit livvot ja æi nagut æraid čuovvut, læ garja das dalan ja čuoggu olggoš čalmiid ja batačoli go miessi ain læ ællimin.

— Lepet go mænnudan «mærrasámeakšuvdna» Nordkappa sámiid særvis?

— Æt læt, min mielas læi dát nu nuoskkes áksuvdna ate ii læn mænnudæme væra.

— Læ go dus loapalažčat árvalus movt dagkar riidduid sátašii čuovvut?

— Dalle juo sáme-konfe-

ransas Kárašjogas 1956-as šad-de riiddut boazosámelažčaid ja mærrasámelažčaid gaskkas guorahuvvot. Dobpe daddjoi ate dát berrešedje čovdot dan lákai ate boazosámelažčat ja mærrasámelažčat mænnudivčce áššid gaskanæset ja ovttas lágdivčce gáibadusaid eiseválddiide. Riiddut sámiid gaskkas æi buvte maidege buriid. Dat gæt læt «Mærrasámeakšuvdna» duoga-bælde, dain gádnjojot gal sáme-mádtut, muto dain ii læt sáme-vuoigŋa. Jos sámeálbmogis gal-ga læt siivu ovddos guvlu, de berret ovttasbargat.

FORMANNEN

I NORDKAPP

SAMIID SÆR'VI

«Sjøsamesaksjonen» tener ikkje samene sine interesser

— «Sjøsamesaksjonen» brukar gal máte. Dei skulle vendt seg til myndighetene og krevd hjelp til å gjerde inn når dei ikkje maktar det sjølve. «Sjøsamesaksjonen» rettar seg mot rein-eigarane, og det er ikkje dei som trugar næringsgrunnlaget for småbrukarane.

Det er Ivar Utsi (Juhan-Ivar) frå Repvåg som seier dette til Sámiid-Hilat. Han er formann i Nordkapp Sámiid Sær'vi. Han har vore snekkar, småbrukar og fiskar, men er nå pen-sjonist. Ivar Utsi fortel vidare om grunnlaget for at «Sjøsamesaksjonen» kunne oppstå og om kløyvinga mellom ulike næringsgrupper blant samane.

TILBAKEGANG FOR JORD-BRUKET

— Jordbruket har gått kraftig tilbake heromkring dei siste ára. I Kárfjord og Repvåg er det ikkje sau igjen. Han har vore snekkar, småbrukar og fiskar, men er nå pen-sjonist. Ivar Utsi fortel vidare om grunnlaget for at «Sjøsamesaksjonen» kunne oppstå og om kløyvinga mellom ulike næringsgrupper blant samane.

«Sjøsamesaksjonens» arbeids- program

Typisk nok må «Sjøsamesaksjonen» ty til helt håpløse argumenter for å forsvare angrepet sitt på reindriftssamene. I pkt. 1 i arbeidsprogrammet sitt heter det:

«Påvise via Justisdepartementet at det i hundreder av år har bestått to folkegrupper i Finnmark, nemlig fjellsamer og fastboende langs kysten i Finnmark. Og at det er kystens be-folkning som i uminnelige tider har hatt bruksretten til de om-råder som reinerne nu påstår å ha hevd på.»

Dette kan vanskelig karakteriseres som annet enn sprøyt. På bakgrunn av det som fins av kil-der kan vi slå fast at samene har ei svært lang historie, og at de utgjør urbefolkninga i Nord-Skandinavia. Innvandringa og kolonialiseringa av Sameland tok antakelig til på 300-tallet, men det tok flere hundre år før den norske befolkninga kom i flertall i Troms og Finnmark sett under ett. Så sent som i 1805

bodde det ikke flere enn 1590 nordmenn i «Finnmarks amt». Det betyr at det på denne tida fortsatt levde et stort flertall sa-mer i dette området. Mens sa-mene tidligere var et halv-nomadisk jakt- og fangstfolk som ernærte seg av fjellet, vid-dene og sjøen, blei en stor del av dem som ikke klarte overgangen til tamreindrift tvunget til å bli bofaste ved kysten. Dette skyl-des utelukkende den norske kolonialiseringa og den harde skattelegginga av samene, som pressa dem til stor overbeskat-ning av viltbestanden, og til slutt førte til at de ikke lenger kunne klare seg med villreinjakta. At samene etter hvert blei nødt til å finne forskjellige måter å liv-nære seg på endrer sjølsagt ikke på at de er ett folk som i dag ut-gjør den samiske nasjonen. «Sjøsamesaksjonens» såkalte to folk har ingen ting med virkeligheten å gjøre, og har like lite grunnlag i historia som statens påstand om at: «Statens eiendomsrett i Finnmark er av meget gammel

dato og har vært alminnelig anerkjent.» Denne eiendoms-retten har sjølsagt aldri vært anerkjent av samene.

«Sjøsamesaksjonen» nøyer seg ikke bare med å kreve reinen vekk fra dyrka mark. De vil hele reindrifta til livs gjennom å redusere reinbestanden og krav om at reinerne skal miste re-sten av de særrettighetene de har igjen. Dette ser vi tydelig i de følgende punktene i arbeids-programmet: Pkt. 2 «Påvirke myndighetene til å henvise rei-nerne til sine respektive om-råder og vedlikeholde sine lovlig oppsatte gjerder i områdene.»

Pkt. 3 «Påvirke myndighetene til å innse at fjellsamene som er yrkesutøvere i fylket er norske statsborgere og at ingen bør skil-les ut med særrettigheter som vil virke diskriminerende for den øvrige befolkning og bo-miljøet langs kysten.»

Dette punktet er som tatt ut av det nye reindriftslovforslaget som går ut på å underkjenne de

urgamle og hevdvunne rettig-hetene samene har til å drive reindrift, og redusere reindrifta til en rett de har fått tildelt av norske myndigheter som ut-øvere av en norsk næringsgrein.

Pkt. 4 «Påvirke våre ansvar-lige myndigheter, politikerne og den sittende regjering til å innse at det også skal bo andre men-ne-sker i Finnmark enn fjell-samene.»

Pkt. 5: «Påvirke våre an-svarlige myndigheter til snarest å igangsette effektive forsøk med foring av reinsdyr evt. for å øke slakteverdien og dermed redusere reinbestanden.»

Pkt. 6: «Påvirke våre myndig-heter til å foreta en effektiv rein-telling under vårflyttingen alle-rede til kommende vår, og even-tuelt redusere reinbestanden til det forsvarlige både med hensyn til vinter- og sommerbeite.»

Argumentet om at det er for mye rein er et gammelt triks som har blitt benytta mot same-ne så lenge de har drevet rein-

OAPPAHEDDJIT LAPPOLUOBAL SKUVLAS

Kjøp RØDE FANE TIDSSKRIFT FRA AKP(m-l)

*Les om samenes kamp
for nasjonal og sosial
frigjøring*

ABONNER PÅ RØDE FANE

6 nummer i året: Kr. 60,-

Røde Fane

Boks 2046, Grünerløkka, Oslo 5

Postgiro 2 20 84 78

Arbeiderparti-rådøehus daka dál stuora áššin ate sámegiela læ dokkehuvvon oapahan giellan skuvllas. Ovdanbukto dego livčiimmet gukas boatan njulget boares verrodagaid ja sámegiela vælahemiid.

— Dieðusge læ buorre ate boares giellidus gævahæmes sámegiela skuvllas læ gomi-huvvon, muto min mielas æt læt nu gukas joavdan, dadjet Lapoluobala skuvlla oapa-hæddjit.

— Dilalašvuota læ dat ate mis læt sámegiela oappugirjiit

girji juoke luokadassai sámegiela algoapahæmai. Diibma fertetiin dakat ollu mängehusaid (stensilaid) lokama ja hárjehallanbitaid váras. Nu mo dál læ, de læ áibbas oapahæddji duoken galga go sámeskuvlan læt.

Nils Tomas: — Dætalas ášši midjiide læ ate mii váillaht unna gæppa lokangirjjažiid mat læt mánaide gelddolažčat ja movtiidatta lokanhálu. Mii dárbbasit olbmoid gæt dágkariid rákadit. Midjiide maiddái dat čuoca ate sámegiela læ garrasit vælahuvvon. Ei læt galle sámelažča gæt læt bæsan gielaset oappat. Danne ei læt nu gallis gæin læ vejolašvota bargat girjjalašvuodain mánaide váras. Mis læt mutun jorgalusat, muto ei læt álo dokelažčat.

Dat govvidit vieris birasgosti ja mángii mánaide vádtis dovdat iežaset daid diliin.

— Movt læ omd. gævahit dáža matematika oappugirjiit?

Nils Tomas: — Matematika-girjiin maid mii gævahit, læt juo 1. luokas tævsstat ja čilgehusat dárogilli. Don han sátat ieh jurddašit movt dáža mánat lættešedje jos ožčoedje dušše A-B-C girji dárogilli, dan bodta go 1. luokas juo ožčoedje matematikagirji engelas gilli. In gædte oktage dáža oapahæddji dahje vanhema dokkehivče

tet sámegiela oapahæmes 3. luokas. Dat læ dego departementálakan šaddan. Sámi oappit galget læt dalle dážaháli mánaide dássai dárogielas boatan go álget 4. luokai. Minstarpláns čuožžu gaskadási birra (3. — 6. skuvlajakai) ate «dán dásis šadda dárogiella læt oappiid oapahusa oaivegiellan».

Nils Tomas: Olmmos ii galgašii gæddit ate minstarplána læt pedagogat čállan. «Ulbmilin læ ovtadássasazžan šaddat, ja dan juksa go sámegiela oappit ožžot vuodduoapahusa mii læ ovtáarvosazžat daina maid buot dáža nuorat ožžot», čuožžu čállon.

Mon læn sæmma oaivilis ate máttahus galga læt ovtáarvosas, muto dat ii sáte læt ovtalákasaš. Minstarplána vuogna læ ain: Go læt dárogiela oappan, de læt ovtadásiis

— Maid oaivvildepet læ dætalæmus dál?

Nils Tomas: — Mii dárbbasit sámi oappunævvuid, ja mii dárbbasit ruoaid. Dat mii læ caggan læ ate obpalašoidnu læ váillon, ja ii ge læmas vuogavuota ieh maidige mærridit. Ođo sámi oapahusráđoi læ dál doaimmas gævdnan diti oapahuvugiid, oappunævvuid dárbbasumi ja olbmoid gæt sáttet

MINSTARPLÁNA Go læt dárogiela

sámegiela birra. Era fágain fertet gævahit dárogiel oappugirjiit. Lapolubala skuvla læt Guovdagæinnu giellidat. Dat læ unna skuvlaš 21 oappi ja 3 oapahæddji. Sike oapahæddjit ja oappit læt sámelažčat, ja gilis hubmet buokat sámegiela bæivvalažčat. Skuvla læ 2 — jukkon skuvla oappit 1. gidta 6. luokai. Klassekampen læ humadan oapahæddjiiguin: Svein, Nils Tomas ja Mai Britt.

—Læ go dát skuvla gos bargabetet sámeskuvla?

Mai Britt: — Mii han hálidivččiimmet ate dát galggašii læt skuvla gos bæsašimmet giellamet gævahit. Muto dat gáibida ollu liigebarggu oazžut menestuvvat dokalaš oapahæme sámegilli. Dat gævdno ákta

dan. Mii oaidnit obpa áigge movt matematika gæaldagat átestuvvojit giela gæzil go gæaldagat ovdanbuktojit dárogilli. Mánaide ei oapa okto bargat. Sii šaddet áibbas oapahæddji háldui.

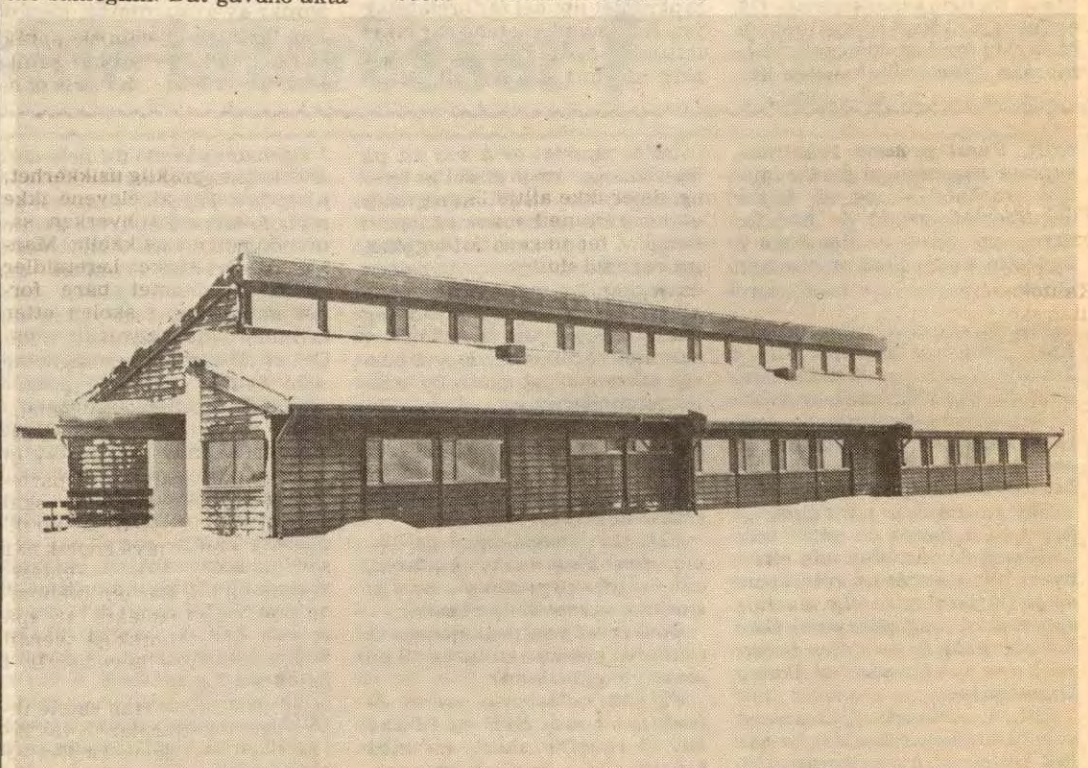
Era vádtisvuota læ ate oapahæddjit gævahit ieh guoet ge lægan sámegiela sániid go čilgejit matematika dajaldagaid. Go ei gævdno matematikagirjiit sámegilli mat vuogadattet dajaldagaid gævahæme, sátta ollu moivi čuožžilit, erenoamažit jos oappit fertetiit oapahæddji mol-sut. Sámegiela oapahæbmi menestuvva bures nu guka go oapahæddji læ sámegiela, muto obpa oapahæmes šadda dárogiella læt nævvun gieđahit vádtisvuodaid. Giellagævahæbmi skierbmugoata, ja sátta nu gævvat ate oappit ei oapa albma sámi — ei ge dárogiela.

Sámi oappunævvuid váilli gæzil dát vádtisvuodát lassanit bajit luokain skuvllas dađistaga go ænet oappugirjiit dárbbasuvvojit.

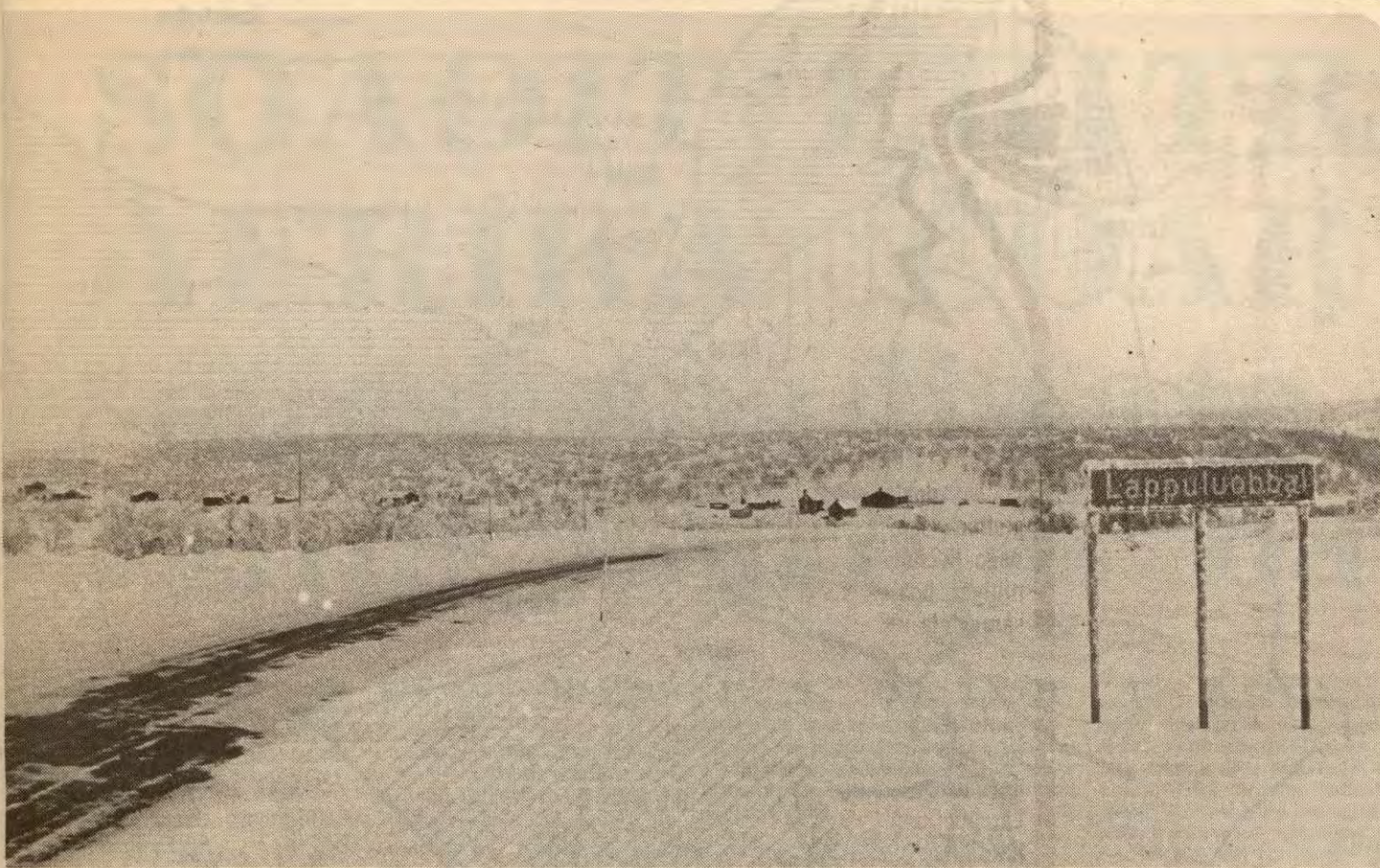
Svein: — Enaš skuvllain hei-

bargagoatit sámi oappugirjiiguin. Oapahusráđois læ dušše ráđoeddi doaimma. Dat ferte oazžut vuogavuoda mærridit. Mærridanváldi galga dan lákai láččojuvvot — ate skuvlaáššiid mat gusket sámiide, galget sámelažčat mærridit. Mii dárbbasit guovddaža masa olbmot bálvallusii læt biddjon ja oappugirjiid čállit. Dát guovddaš galggašii sierralaš evttohusaid lægidiit, ja das galggašedje læt ruoat doarvai ate bálkahit olbmoid oappugirjiid čállit. Dán berre státa doibmet. Dáid áššiid hárrai læ nu ollu dagakætta ate státa ferte máksigoatet ruottoluodta.

Svein: — Mus læ gamus ate departementa čokka rutasæka aide vai mærridit bæssa dan badjel mii dápahuvvu.

Lappuobbal skole.

Bygda Lappuluobbal på Finnmarksvidda.

VUOIGNA LÆ AIN: oappan, de læt ovttadásis

Ånden i mønsterplanen er ennå:

Når man har lært norsk er man «likestilt»

Arbeiderparti-regjeringa gjør for tida et stort nummer av at samisk er anerkjent som undervisningsspråk i skolen. Det blir framstilt som om man nå er kommet langt med å rette opp gammel urett og undertrykking av det samiske språket.

— Selvsagt er det bra at det gamle forbudet mot samisk i skolen er oppheva, men vi synes ikke vi er kommet så langt, sier lærerne ved Lappuluobbal skole.

— Situasjonen er den at vi har samiske lærebøker i samisk språk. I alle andre fag må vi bruke norske lærebøker.

Lappuluobbal skole ligger i Kautokeino kommune. Det er en liten skole med 21 elever og 3 lærere. Både lærerne og elevene på denne skolen er samer, og i bygda snakker alle samisk til daglig. Skolen er en to-delt skole med elever fra 1. til 6. skoleår. Klassekampen har snakka med lærerne: Svein, Nils Tomas og Mai Britt.

— Er den skolen dere jobber på en samisk skole?

Mai Britt: — Vi vil jo gjerne at dette skal være en skole der vi kan bruke vårt eget språk. Men det betyr mye ekstraarbeid å få til en brukbar undervisning på samisk. Det finnes ei bok på hvert klassetrinn for begynneropplæring i samisk. I fjor måtte jeg lage en masse soppiler til lese- og øvingsoppgaver.

Sånn som det er nå, avhenger

det helt av lærerne om dette skal bli en samisk skole.

Nils Tomas: — Et viktig problem for oss er at vi mangler små letteste hefter som kan være litt spennende for ungene og stimulere leseinteressen. Vi trenger folk som kan lage sånt.

Her rammes vi jo også av at det samiske språket har vært hardt undertrykt. Altfor få samer har fått lære sitt eget språk. Derfor er det heller ikke så mange som har mulighet til å arbeide med å få fram original samisk litteratur for barn.

Vi har en del oversettelser, men de er ikke alltid like egnet. Det er fremmed miljø og ofte vanskelig for ungene å identifisere seg med stoffet.

— Hvordan er det å måtte bruke norske lærebøker i f.eks. matematikk?

Nils Tomas: — I det matematikkverket vi bruker kommer det allerede i 1. klasse inn tekststykker og forklaringer på norsk. Du kan jo selv tenke deg reaksjonen hvis norske skolebarn bare fikk A—B—C—bok på norsk, mens de allerede i 1. klasse fikk matematikkbok på engelsk. Jeg tror ikke noen norske lærere eller foreldre ville ha godtatt det.

Vi opplever hele tida hvordan matematiske problemer blir fortrengt av den språklige barrieren som dukker opp når problemene blir presentert på norsk. Ungene får ikke utviklet selvstendig arbeidsmåte. De blir helt avhengig av læreren.

Et annet problem er at forskjellige lærere bruker forskjellige ord på samisk for å uttrykke begreper i matematikk. I og med at det ikke finnes samiske matematikkbøker som standardiserer bruken av begreper, kan det oppstå mye forvirring, særlig hvis elevene må skifte lærer.

Opplæringen i samisk språk går bra såfremt man har samiske lærere, men i den totale opplæringen blir norsk et redskap til å behandle problemer. Vi får ikke noen helhet i undervisninga. Det oppstår språklig usikkerhet, og vi risikerer at elevene ikke lærer å beherske hverken samisk eller norsk skikkelig. Mangelen på samiske læremidler gjør at problemet bare forsterkes oppover i skolen etter hvert som man trenger flere bøker.

Svein: — De fleste skolene slutter med undervisning på samisk etter 3. klasse. Det ser ut til å være en uskreven departementslov. Samiske elever skal liksom ha nådd opp til de norsktalende elevenes nivå i norsk når de begynner i 4. klasse. Mønsterplanen sier om mellomtrinnet (3.—6. skoleår) at «på dette trinnet vil norsk gå over til å være elevenes hovedspråk i undervisningen».

Nils Tomas: — Man skulle ikke tro at Mønsterplanen var skrevet av pedagoger. «Målet er likestilling, og det kan bare oppnås ved at samisktalende elever

får en grunnskoleutdanning som er helt likeverdig med den all annen norsk ungdom får,» står det. Jeg kan være enig i at utdanningen bør være likeverdig, men den kan ikke være identisk lik. Ånden i Mønsterplanen er ennå: Når man har lært norsk er man likestilt.

— Hva mener dere er viktigst nå?

Nils Tomas: — Vi trenger samiske læremidler og vi trenger penger. Det som har hemma er at man har manglet oversikt, og heller ikke har hatt rett til å bestemme noe sjøl. Det nye samiske utdanningsrådet er nå i gang med å skaffe oversikt over hva som finnes av metoder, læremiddel og folk som kan arbeide med å utvikle samiske læremiddel. Utdanningsrådet har bare en rådgivende funksjon. Det må få rett til å bestemme. Myndigheten må bli desentralisert slik at skolesaker som angår samene blir avgjort av samene. Vi trenger et senter der folk er ansatt og jobber med læremiddel. Et slikt senter må koordinere forskjellige forslag, og det må ha penger til å gi folk permisjon med lønn for å skrive lærebøker. Dette må være en oppgave for staten. På dette området er så mye forsømt at staten må begynne å betale tilbake.

Svein: — Jeg har inntrykk av at departementet sitter på pengesekken for å bestemme og ha kontroll med det som skjer.

Dikt av Nils Viktor Aslaksen

Dårlig Dårugiella

Dal mán áigon dázii skrivet
noe enkle ord om duottavuođa birra
Dat ii læt nu ál'ki som du skulle tro
for du kan vel ikke ad' det juokke sáni
Divte dán mu levet i fred for det

Dærvuođat Dædnugáddis
fra en med dårlig dårugiella

Ale bil' kit buot min jur' dagiid
om vår egen rákkis Sameland
som du ikke greier å ad' det dømme dáža
Du tenker vel også buoremusat æd' nigillii
da du ikke iežat funás

Dærvuođat j.n.v.

Gås læt gullan om raseskille
der minoriteten iežas dik'ta duol' bmat
av den store stolte flokken flágga duokken
med fedreland og soattivækka
der gák'ti må vike for amas uniformer

Dærvuođat j.n.v.

Nu dego stállo vi så deg fra avstand
dan áige gå såbmelaš landet eide
Vi lot deg stanse ja gálvoid byt'tet
Mutto vuol' git dán it šat ad' den
men bare skattene sisa krevet

Dærvuođat j.n.v.

Báv' dekæt'ta min gæččái báttet
Málsibævdí vi lot deg dekke selv
med våre luondo riggudagain, høye herre
Du át av begjærighet buot maid baddjel jáv'det
og lot oss sitte igjen med avfall og råtne smuler

Dærvuođat j.n.v.

Takk for maten ávdas vál'det buot min vuoi' gat-
vuoðaid
mens din maktbehov vokser i takt med bursain
Sár'dnot dán lii'kut og lover skape
ja du njuovča læ nu velsmurt
med ekte dáža smiskekremain

Dærvuođat j.n.v.

Dat dálá såbmelažžat med stor formue
maid dán it dáttu eller greier å knekke
lever i gjeld áiviid baddjel over hue
vi krever ikke áigi manjá
men retten til våre luondo ár'beiv'dni jáv'kui

Dærvuođat j.n.v.

Jeg håper De mu binnás ad'det
og sender meg velsignelsen boasta fáros
så jeg til Dem kan án'dagassii returnere
iberegnet moms ja ærá hær'våsvuoðaid
Hils din konge ja min lappefogden hir' bmat álo

Dærvuođat Dædnugáddis
fra en med dårlig dårugiella

BERETNING

FRA

AKP(m-l)

Vedtatt på det 2. landsmøtet til
Arbeidernes
Kommunistparti
(marxist-leninistene)
november 1978

OKTOBER

PRINSIPP- PROGRAM

OG VEDTEKTER FOR

AKP(m-l)

Vedtatt på det 2. landsmøtet til
Arbeidernes
Kommunistparti
(marxist-leninistene)
november 1978

OKTOBER

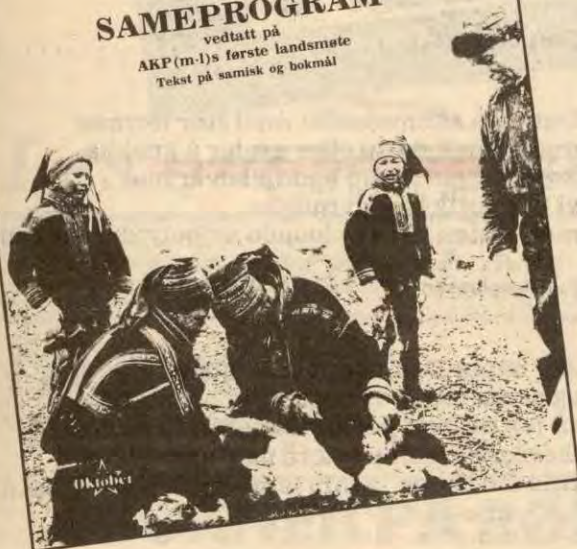
AKP(m-l)

BARGHID KOMMUNISTAIÐ BELLUDAT (m-l)

SÁMI PROGRAM'MA

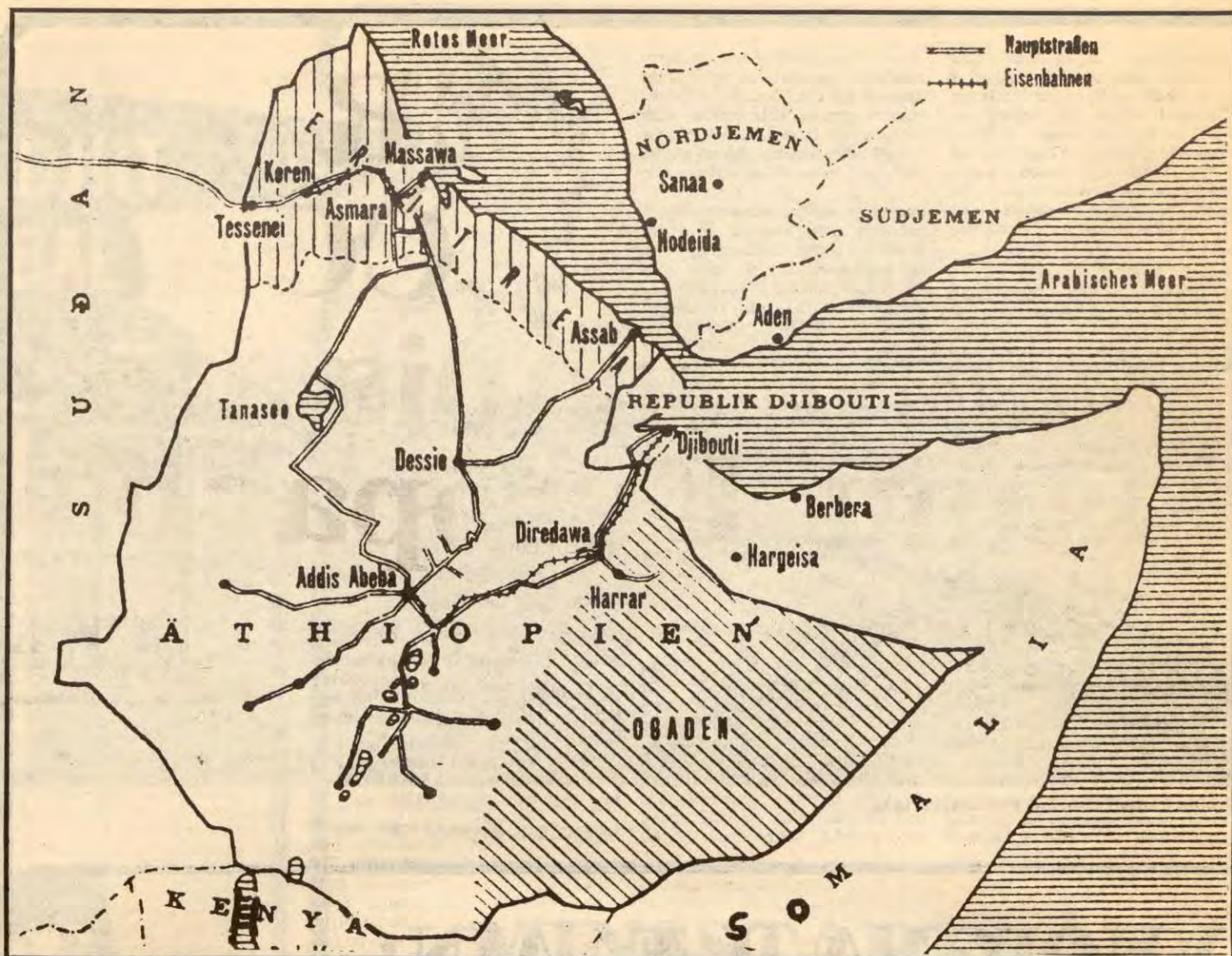
mii buorindák'keduvvui vuostas
riikačonkkemis

SAMEPROGRAM

vedtatt på
AKP(m-l)s første landsmøte
Tekst på samisk og bokmål

AKP(m-l)s sameprogram og andre
viktige dokumenter kan bestilles fra:

FORLAGET OKTOBER,
POSTBOKS 6875 ST. OLAVS Plass,
OSLO 1

KAMPENE PÅ AFRIKAS HORN

Et ledd i kampen om Europa

I 1952 var Sovjetunionen et av de landa som støttet det eritreiske folkets krav om full sjøstendighet. I 1978 fører Sovjetunionen direkte krig mot det eritreiske folket sammen med fascistregimet i Etiopia, som i 25 år har undertrykt det eritreiske folket.

I denne artikkelen skal vi ikke ta opp utviklinga i Sovjet på disse 25 åra, men se på Sovjets forhold til den eritreiske frigjøringskampen og hele Afrikas horn i dag.

**SOSIALIMPERIALISMEN –
FORAN SITT FØRSTE NED-
ERLAG**

I 16 år har det eritreiske folket utviklet frigjøringskampen til dagens situasjon hvor 98 prosent

av landet er frigjort. De har etablert et nytt økonomisk og politisk liv i de frigjorte områdene. De fører krig med fiendens våpen, og har nå også bygd opp sin egen stridsvognenhet. I dag står kampene om de siste byene. Havnebyen Massawa er under konstant ild fra EPLF. Kvelertaket rundt hovedstaden Asmara strammes dag for dag. De to sovjetiske destroyerne som beskytter Massawa og de utallige MIG-flyene som bomber de frigjorte byene har bare økt kampviljen til frigjøringssoldatene. Kampene er i framgang, og står nær full seier.

**AFRIKAS HORN –
EN DEL AV EUROPAS
SØRLIGE FLANKE**

Kampene på Afrikas horn dreier seg ikke bare om Eritrea. De dreier seg om kontrollen over oljerutene fra den persiske gulven til Europa og trafikken gjennom Suez-kanalen. Størsteparten av oljeforsyningene til

Vest-Europa fraktes med båt denne veien.

Rivaliseringa mellom de to supermaktene på Afrikas horn er et ledd i forberedelsene til kampen om kontrollen over Europa.

Tidligere, før 1975, sto USA sterkt i Etiopia. Sovjet hadde innflytelse i Somalia. De nye herskerne i Addis Abeba etter 1974 trappet ned forbindelsene med USA, og åpnet døra for Moskva. Og sosialimperialistene valgte å skifte side, så å si over natta. Hvorfor? Viktige faktorer har nok vært Etiopias mye større landareal, 24 mot 4 millioner innbyggere, Etiopias mineralressurser mot Somalias ørken og karrige jordbruksland, og den mer strategiske beliggenheten av Etiopia med tanke på videre ekspansjon på det afrikanske kontinentet.

SKIFTENDE FRONTER

I dag settes det sovjetiske krigsmaskineriet inn mot Somalia i Ogadenørkenen. Både Sovjet og Etiopia forsikrer at grensene til Somalia ikke vil bli krenket. Om det vil stemme står igjen å se. Havnebyen Berbera der Sovjet hadde baserettigheter før somalierne kasta dem ut i fjor ligger lokkende nær frontlinjene i dag. En invasjon kan ikke utelukkes.

Mot de eritreiske frigjøringsbevegelsene har sosialimperialismen hittil «bare» satt inn en del fly til terrorbombing og to destroyere. «Bare» fordi hovedangrepet høyst sannsynlig vil komme etter at somalierne er ute av Ogaden.

Sosialimperialistene vil ikke rolig se på at «separatistbevegelsene» (New Times 32/77) i Eritrea frigjør landet sitt. For dem vil et fritt Eritrea bety et Etiopia uten adgang til havet. Det gir ingen mulighet til marinebaser og ingen kontroll

(forts. s. 15)

Russisk panservogn erobra i Tessenai. Bildet er fra ELF's område.

SOADIT ERITREAS JA ÁFRIKA ČOARVIALDE -oassi soađis ate oažžut famu Europa badjel

1952-is læ Sovjet-littu okta daid riikkain gii doarjui eritrealaš álbomga oažžun diti iesráđalašvuoda. 1956-as sisabiddjoi kápiralisma Sovjet-littui kontrarevolušuvnnain. 1978-is Sovjet-littu soata njulgestaga eritrealaš álbomga vuosta ovt-tasrađii fascistaválddiin Etiopias, mii 25 jagi læ vælahan ja dæddan eritrealaš álbomga. Dán čállosis æt gal áigge guorahit ovdanæmi Sovjetas manemuš 25 jage, muto gæččat Sovjet dili eritrealaš luodusmattin-

soađi ektoi ja obpa Áfrika Čoarvvi ektoi odne.

SOSIALIMPERIALISME – VUOSTTAS GÆRDDE VUOITAHALLAMIN

16 jage læ eritrealaš álbmot ovdanattan luodusmattinsoađi odna dilalašvutii, gos 98% sin ædnamiin læ luodusmattin. Sii læt vuodđudan ođđa ekonomalaš ja politikalaš dili luodusmattin guovlluin.

Sii sotet vašalažča værjuiguin, ja læt maidai bajashuksen sin iežaset soatevávna ossodaga. Odne sotet manemuš gávpogiid alde. Hábmangávpot Massawa læ álo soatedolaid vuolde EPLF-as. Buvihansálva oaivegávpoga Asmara birra čavgasa bæivvis bæival. Dat guokte sov-

jetalaš destroyera mat gátteba Massawa ja lokamættun Mig-girdit mat bombejit luodusmattin gávpogiid, dušše movttiidat-ta luodusmattinsoadđahiid soatanhálu. Soati læ jođus, ja vuoitu læ dastan.

ÁFRIKA ČOARVI – OKTA OASSI EUROPA LULLE RAVDDAS!

Soađit Áfrika Čoarvvi alde ii læt dušše ássi Eritrea alde. Ássi læ maidai ate oažžut famu oljogæinnuid badjel Persialaš gulf-fas Europai ja jotalus Suez-kánala čađa. Ánaš oassi oljjos Oarje-Europai fievrriiduvvo fadnasiguin dán gældnuráigge.

Gilvalæmit dán guokte badjel-mæreváldiid gaskkas Áfrika Čoarvvi alde læ oassi rákkanemiin soatai ate oažžut famu Europa

badjel. Ovdal áigge, ovdal 1975-as, læi USA-as stuora fábmui Etiopias. Sovjetas fas Somalias. Ođđa ráđohejæddjit Addis Abebas manja 1974 unnidedje okta-vuoda USA-ain, ja rabastedje uvssa Moskvai. Ja sosialimperias-tat válljejedje molsut bæli, dadjat dal juo ija badjel. Manne? Dætalæžžan gal læmaš Etiopia ođđa viiddis ædnamat, 24–4 miljuna ássi ektoi, Etiopia minerallriggodagat Somalia sádtomeciid ja gácebagron ædnamiid ektoi, ja Etiopia dætalas militæ-ralaš sajadat dainna jurdagiin ate viiddidit famus Áfrika nanema alde.

MOLSAŠUDDI SOATESILJUT

Odne biddjojot sovjetalaš soatefamut Somalia vuosta Ogaden-

sádtomæci čađa. Sike Sovjet-littu ja Etiopia dákidæba ate Somalia rájit æi galgga rikkojuv-yot. Doalaš go dát dæivasa, dan han oaidna. Hábmangávpot Berbera gos Sovjet-litus ledje bása-vuoigatvuodát ovdal go somalia-lažčat bákestedje daid olggos diibma, læ hui laka soatesiljuid odne. Fállehæbmi læ vuordimis. Daid eritrealaš luodusmattinli-kadusaid vuosta læ sosialimperialisme odnaži «dušše» gævahan mutun girdi hirbbmusbombemii ja guokte destroyera. «Dušše» danne ate oaivefállehæbmi vis-sasit boata manja go somalia-lažčat læt eret Ogaden-as. Sosialimperialistat æi siilvuvus čokka ja gæča ate «separatistaliku-das» Eritreas luodusmattin æd-namiiddaset. Daidda sádda luodusmattin Eritrea mærkkašit

ate Etiopias ii læt bæssanvejo-lášvuota ápai. Dat ii adte vejo-lášvuoda márinabásaide ja ii maidige famuid dætalas oljogæ-innuid badjel. Danne Sovjet-littu hálida cuvket eritrealaš luodus-mattinlikadusaid.

DAT ČAKA SOSIALIMPERIALISTTAID VUOLDE ETIOPIAS

Sovjet læ račan ate oažžut mi-litæradiktaturra Etiopial, man sii dál borahit værjuiguin dag-kar hivvodagaid mielde go goas-sige æra soapamættunvuodaid áigge. Sii læt hálidan militæra-stivrra, mii čokka suoddi vulkana alde.

Nášuvnnalaš likadusat Etiopi-as mannet ovddosguvlii mæng-ga provinssas. Sin soati læ sivi-tejuvvon njulga junta vuosta, ja barget ate riikka 10 čærdda galget sáddat ovttdassasazžan. Muoi læ Etiopialaš Álbomga Revolušuvnnalaš Bellodat (EPRP) sáddi áitta.

Luodusmattinvegas EPRA-as læt luodusmattin guovllut sisæd-namis, ja organiseren ja politi-seren sike dábpe ja gávpogiid dápahuvva viidat. Etiopialaš álbmot – ja velá stuora oassi so-atevægas ja ænaš oassi dan nu gočoduvvon «bondevægas» læt militærajunta vuosta. Stuiimmit soatevæga siskkabælde æi læt dán rádjai dápahuvvan dainna go eiseváldidit læt gævahan háddjen – ja ráđoenvuogi daid sierralaš olmmoščærddaid gaskkas.

ETIOPIA – VISSISMÆTTUN VÆLTA SOSIALIMPERIALISMII

Junta Addis Abebas ii čokka oadjebeasat. Ođđa tonnat ruošša værjujt æi sáte etiopialaš álbmo-ga soadit. Magkar válljenvejo-lášvuodát de læt Sovjet-litus? Sii dáttot doarjut Etiopia. Sii sotet ovttasrađii USA-ain oažžun diti famu Europa soateráji alde. So-ate Europa alde læ fábmui oljogæinnuid badjel dætalæmus.

BADJELMÆREVÁLDIT JA ERITREA

1977 læmaš historjijalaš jaki luodusmattinsoatai Eritreas. Luodusmattinlikadusat læt ovdan-an giliin gidta dan muddui ate luodusmattin buot gávpogiid.

Æmbbo s. 15-is

20. APRIL 1978:

Felles ledelse i frigjøringskampen

Etter at artikkelen om Eritrea ble skrevet ferdig har enhetsbestrebelsen mellom de to frigjøringsbevegelsene, ELF og EPLF, ført fram. Den 20. april 1978 fikk de to frigjøringsbevegelsene en felles politisk ledelse. Sju års kamp for enhet har gjort et stort steg framover. I spissen for denne kampen har de eritreiske massene og soldatene stått. I 1974 dro titusen ut fra Asmara for å få en slutt på tre års borgerkrig.

Det eritreiske folket har slåss i 17 år med våpen for å frigjøre landet sitt. I dag står de overfor den mest aggressive av supermaktene, Sovjet-

unionen, som har pøst inn våpen og militære rådgivere til millionverdier. Over 12 000 kubanske leiesoldater er i sosialimperialismens tjeneste i Etiopia. Store troppekon-sentrasjoner bygges nå opp i og omkring Eritrea. Vi står overfor en militær offensiv av dimensjoner. Et splittet eritreisk folk ville være et lett offer for et slikt framstøt. Vi kjenner de bitre erfaringene det angolanske folket har trukket, hvor borgerkrigen var sosialimperialismens innfallsport.

I dag er behovet for enhet i den eritreiske frigjørings-kampen større enn noensinne. Det understrekes av beg-

ge bevegelsene. Avtalen som trådte i kraft den 20. april po-engterer dette, og legger grunnlaget for arbeidet fram mot full enhet og opprettel-sen av en nasjonal-demokratisk front i Eritrea. Et forent eritreisk folk er en knyttneve i kampen mot sosi-alimperialismens militære aggresjon. Sovjet står i Eritrea overfor sitt Vietnam! Alle antiimperialister og ven-ner av det eritreiske folket må hilse avtalen mellom ELF og EPLF med glede og støtte det eritreiske folket i kampen for et fritt Eritrea!

EPLFs folkemilits i Landsbyen Sager.

HALKAVARRE SKYTEFELT I PORSANGER

Militæret ødelegger reinbeiteområder

Sameland ligg midt i skotfeltet mellom NATO og Warszawapakta. Den stadig aukande opprustinga har ført til at større og større områder blir tatt frå reindriftssamane for å brukas til militære føremål.

Halkavarre skytefelt i Porsanger er eit av dei største områda militæret har tatt. Men dette er og eit viktig reinbeiteområde. Ein av dei som driv med rein her er Lars Gaup frå Lakselv, og vi har besøkt han for å høre korleis han har merka «forsvaret» sin innsats.

SKARPSKYTING I BEITEOMRÅDET

— Jo, dei har sperra av helle området, ser du. Når eg skal dra og sjå til reinen, må eg gjen-nom porten på Porsanger-moen. Dei skyt med skarpt med stridsvogn og granat-kastarar. Det er klart at dette skremmer reinen. Særleg ille er det i kalvingstida. Dei gamle kalvingsplassane våre er blitt heilt øydelagt, og vi har vore nøydd til å flytte til dårle-gare plassar. Men fortsatt så blir reinen skremt av skytinga,

og det gjør at simlene kastar kalven.

Slaktegjerdet vårt er midt i nedslagsfeltet for stridsvogner og tungt artilleri i Halkavarre. Kvar haust får vi 3 døgn for merking og slakting. Det er alt-for lite. I haust var det ekstra ille. Det var så dårleg vær at vi bare fikk jobba i 1½ døgn. Vi rakk ikkje bli ferdig, men måt-te bare dra av gårde med rein-en igjen.

Og når militæret har øvingar ryddar dei ikkje skikkeleg et-ter seg. Det har ført til at rein har satt horna fast i telefonled-

ningar og skrot som ligg igjen.

— Er de mange som har rein i dette området?

— Ja, vi er nå 4 familiar som har reinen vår her nesten hele året. I tillegg er det fleire famili-er som flyttar gjennom her haust og vår. Men vi var fleire her før. På grunn av at militæ-ret har gjort forholda så vanskelege for reindriften så er det fleire som har vore nøydd å slutte.

— Korleis går det med dei som må slutte?

— Fleire familiar har flytta til Nordland og driv nå med rein der. Men det blir jo trangt om plassen der og etter kvart, og nå kan dei ikkje ta imot stort fleire.

FØRT BAK LYSET

Lars Gaup fortel om korleis reindriftssamane blei ført bak lyset då militæret tok dette om-rådet til skytefelt:

— Dei byrja først i 50-åra med eit ganske lite område rundt leiren, så har dei utvida

år for år. Da dei tok Halka-varre visste ingen av oss om det før dei hadde tatt det. Plutselig hadde dei tatt kalvingsplassane våre til skytefelt, og vi måtte bare flyt-te. Reinen forsvant til alle kan-tar, det blei masse ekstra-arbeid med gjeting. Når reinen er der han er vant til å vere, held han seg samla og i ro. Men når han blir jaga andre stader så er det mye verre å holde han samla.

Du veit det er lett å narre folk. Reindriftssamane har lite skolar, mange kan dårleg norsk, og ein får ikkje tolk.

NYE SKYTEFELT

— Vi har hørt at skytefeltet skal utvidast enda meir?

— Ja, nær Halkavarre skal dei utvide med eit ganske stort område, til Vanšjåk njunna. Og nå har kommunestyret i Porsanger avgjort at forsvaret skal få bruke Brennelvmyra til skytefelt. Det heiter at dei får det for tre år, men da er det av-

gjort. Da får dei det for be-standig. Dette går ut over heile lokalbefolkninga. Brennelv-myra er den beste moltemyra i heile Lakselvområdet. Det vil gå ut over beiteområdet for både bufe og rein.

I Brennelv er det stor mot-stand mot dette skytefeltet, men alt sånt blir jo avgjort langt over hovudet på dei som blir ramma.

— Korleis ser du på framtida for reindriften heromkring?

— Det er heilt avhengig av om forsvaret får fortsette å tu-re fram som dei vil. Om vi ik-kje kan bruke det området som nå er skytefelt, blir vi tvinga inn på området til andre. Da blir reinflokkane blanda sa-man, i tillegg til at beitet blir altfor knapt. Nei, for ung-dommen som veks opp her nyt-tar det ikkje å satse på reindrift. Og om forsvaret bare fortsetter å utvide må vel snart bøndane her slutte med bufe og.

SE SISTE SIDE

FT Bd

HÁLKAVÁRRE BÁČINŠILLJU PORSÁNGGUS:

MILITÆRA
BILLISTA
BOAZOGUO-
TUMIID

Sámeaena læ aiddo guovd-
dázis NATO ja Warschawa-litu
bácinhárjehallamiid. Dat da-
ðistaga lassanæddji soatai
rákkanæbmi læ miellidibuk-
tan ate stuorit ja stuorit bo-
zoguotunædnamat læ váldo-
juvvon militæra doaimmaide.
Hálkavárre bácinšillju Por-
sággus læ okta daid stuori-
mus guovlluin maid militæra
læ váldan. Muto dát læ dæta-
láš boazoguotunguovlu. Lars
Gaupas, Lævnjnjas læt boccot
daid guovlluin, ja mii læt gal-
ledan su gullan ditii man la-
kai son læ merken «Soatai
væga» bargguid.

BÁČIN
GUOTUNGUOVLLUIN

— Na, ieh han oainnat ate sii
læt gidden obpa dan guovllu.
Go álggun boccot gæccat, fer-
ten verrat čađa mannat
Porsangmoen-is. Dat báčet so-
atevávnaiguin ja gránataigu-
in. Dat læt čielggas ate dát bal-
det ja háddjejit boccot.
Erenoamaš baha læ guodte-
táigge. Min boares guodtetsajit
læt áibbas billistuvvon, ja læt
dainna ferten jotit fuonit sad-
jai. Muto ain baldojuvvot boc-
cot báčima gæžil ja daka ate
áiddot reitojit.
Njuovvangárdi læ aiddo gu-
ovddažis soatevávnnaid ja ár-
tilleria bácinhárjehallamiid
Hálkavaris. Juoke čavčča oaz-
žut 3 jándora mærkumii ja nju-
ovvamii. Dat læ menddo oane-
his áigi. Mannan čavčča læi er-
enoamaš baha. Dalle læi nu fu-
ones dálki ate bæsaimeet bar-
gat dušše bænnot jándora. Mii
æt gærgan, muto fertimeet
fas jottat.
Ja gá militæras læt hárjehal-
lamat, de æi buttis almalákkái
manná. Dat læ miellidibuktán
ate boccot dahje boccovárviit
læt darvnan telefuvdna-linjal-

de ja ruskaide mat læt báccán.
— Læ gá mangasin boccot
daid guovluin?
Juo, mii læt 4 bærraša gæin
læt boccot dabpe, dadjat dal
juo mietta jagi.
Lassin læt munga bærraša
gæt játtet dággu, čakcat ja gi-
oat.
Muto mii leimmet ænet ov-
dal. Dainna go militæra læ da-
gahan dilalašvuodaid boazo-
dollui ænet ja ænet vádtisin,
læt ollosat ferten hæitit.
— Movt bat daidda læ gæv-
van gæt læt hæitit ferten?
— Mángas læt Nordlandii
fárren ja barget boccoiguin
dobpe. Muto gáržot han dobpe
ge guotumat daðistaga, ja dál

æi sáte šat æmbosiid vuosta
váldit.
GIELISTUVVON
Lars Gaup muitala movt bo-
azosábmelažčat gielistuvvo-
jedje go militæra válddi guovl-
lu bácinšilljun:
— Álggos álge vuos álgo 50-
jagiin unna šiljoža læirra birra,
rákadit, ja de læt daðistaga vi-
iddidan. Dalle go Hálkavárre
válde, æt fuomašan maidige
ovdal go visot ledje váldan.
Fákkestaga ledje min guodtet-
saji váldan bácinšilljun, ja mii
ferteimeet fárrer. Boccot bi-
eðganedje juoke guvlui ja da-
gahii ollu liige bargguid. Go
boccot læt guovlluin gosa læt
hárjanan, orrot dat hui čoakis

ja æi læt nu másohæmit. Muto
go háddjejuvvot æra sájiide,
læ hui vádtis daid čoakis doal-
lat. Don dieðat læ álki olbmoid
hokahit. Boazosábmelaččain
læt uccan skuvllat, ollosat mæt-
tet uccan dárogella, ja æt oazo
dulkka.
ODDA BÁČINŠILJUT
— Mii læt gullan ate bácinšil-
lju galga ain viiddiduvvot?
— Juo, Hálkavære laka áigut
viiddidit gidta Vašjok njunna-
sii. Ja dál læ Porsanggu gield-

dastivra dokkehan ate militæ-
ra galga bæssat gævahit Bren-
nelvmyra bácinšilljun. Daddjo
ate sii ožžot dan golmma jákal,
muto dalle dat læ ge ášši čielg-
gas. Sii ožžot dan agibæival.
Dát čuoca buot guovlluolbmoid.
Brennelvmyra læ buore-
mus luomejæggi Lævnjnagu-
ovlluin. Dát billista sike šibit ja
bocco guotoma. Brennelv-as læ
stuora vuosteháku dán bácinšil-
lui muto buot dagkar áššit
mærriduvvot olbmoid oivviid
badjel.

— Movt boatteáige boazodol-
lui sádda daid guovlluin?
— Dat læ dan duoken movt
soatevæke bæssa láttet ain
ovddosguovlui. Jos æt bæsa
gævahit daid guovlluin mat dál
læt bácinšilljun, de báguhuv-
vot æraid guotumiid ala. Dalle
mastadit, ja lassin gáržot guo-
tunguovllut. Ii læt nuoraide
dabpe gal ávki boccoiguin bar-
gagoatit. Ja jos soatevæka ain
bæssa viiddidit, de várra æna-
doallit ge fargga fertejit šibit-
doaluin hæitit.

Brennelvmyra i Porsanger som formannskapet i Porsanger har
gått inn for å la forsvaret bruke til nedslagsfelt for granater.